

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace**

Obor: Český jazyk a literatura

Michaela Lužická

**Oronymie Džbánu, Křivoklátské vrchoviny
a Hořovické pahorkatiny**

diplomová práce

2008

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milan Harvalík, Ph.D.

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne
7. 12. 2008

Michaela Lužická

Poděkování:

Ráda bych vyjádřila svou vděčnost především vedoucímu diplomové práce, PhDr. Milanu Harvalíkovi, Ph.D., za trpělivé a inspirativní vedení, cenné rady a připomínky. Děkuji také dalším pracovníkům oddělení onomastiky ÚJČ AV ČR, v.v.i., jmenovitě zejména Mgr. Žanetě Procházkové za pomoc při vyhledávání v databázi pomístních jmen. Poděkování směřuji také ke kolegovi Vlastovi Kubíčkoví, který mi velice pomohl s technickými záležitostmi. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, partnerovi a přátelům za velikou podporu, kterou mi po celou dobu vyjadřovali a která mě skutečně významně motivovala k úspěšnému dokončení této práce.

Motto:

„Chci sice vyložit všechno, co dovedu, ale nedovedu vyložit všechno, co chci.“

Jakob Grimm (1785-1863)

OBSAH:

Strana

1.	<u>Úvod</u>	
1.1.	Volba tématu	1
1.2.	Postup při zpracování tématu	2
1.3.	Úkoly a cíle diplomové práce	3
2.	<u>Uvedení do onomastické problematiky</u>	
2.1.	Onomastika jako vědní disciplína a její dělení	4
2.2.	Stručný náhled do dějin české toponomastiky	7
3.	<u>Prameny</u>	
3.1.	Kartografické prameny	10
3.2.	Písemné prameny	14
3.3.	Přímý terénní výzkum	15
4.	<u>Charakteristika vymezené lokality z pohledu geografa, zoologa a botanika</u>	
4.1.	Geografické vymezení Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny	17
4.2.	Geomorfologická a geologická charakteristika	18
4.3.	Hydrologie	21
4.4.	Fauna a flóra	22
4.5.	Ochrana přírody	23
5.	<u>Historický pohled na oblast Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny</u>	
5.1.	Osídlení území a jeho další vývoj v dějinách	25
5.2.	Využití přírodních zdrojů pro těžbu a výrobu	27
5.3.	Významné historické cesty a sídla	29

6.	<u>Jazyková část</u>	
6.1.	Analýza oronym a její kritéria	31
6.2.	Slovotvorná analýza	32
6.3.	Sémantická a motivační analýza	34
6.4.	Oronymická apelativa	38
6.5.	Výklad názvu geomorfologických celků	44
6.6.	Oronymický slovník Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny	45
6.6.1.	Popis struktury jednotlivých hesel	46
6.6.2.	Interpretace oronym ze sledované oblasti	48
6.7.	Výsledky slovotvorného rozboru	131
6.8.	Shrnutí závěrů sémantické a motivační analýzy	136
7.	<u>Závěr</u>	145
8.	<u>Seznam zkratk</u>	147
9.	<u>Seznam pramenů a literatury</u>	149

Přílohy

Seznam příloh:

- 1) Vymezení oblasti Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny podle J. Demka¹
- 2) Hranice sledované oblasti podle Portálu veřejné správy² - Džbán
- 3) Hranice sledované oblasti podle Portálu veřejné správy³ - Křivoklátská vrchovina a Hořovická pahorkatina
- 4) Brdatka
- 5) Čertova skála II.
- 6) Doutnáč
- 7) Háek
- 8) Homolka
- 9) Hradiště I.
- 10) Kobyla
- 11) Radeč a Brno
- 12) Sulava
- 13) Veliz
- 14) Velká Pleš
- 15) Vraní skála

¹ Příloha vznikla spojením tří orientačních map. In Demek, J. *Zeměpisný lexikon ČSR – Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 71, 77, 78.

² Viz http://geoportal.cenia.cz/mapsphere/MapWin.aspx?M_Site=cenia&M_Lang=cs. Cit. 2.12.2008.

³ Viz http://geoportal.cenia.cz/mapsphere/MapWin.aspx?M_Site=cenia&M_Lang=cs. Cit. 2.12.2008.

1. Úvod

1.1. Volba tématu

Při zvažování tématu své diplomové práce jsem byla v podstatě rozhodnutá o jediném – bude se týkat onomastiky. O toto lingvistické odvětví, které úzce spolupracuje s dalšími vědními obory, jsem se během studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy zajímala a jeho mnohostrannost mě velice oslovila. Dále jsem svou volbu zúžila na toponomastiku – v toponymii Čech, Moravy a Slezska totiž stále zůstávají oblasti z tohoto pohledu neprozkoumané a nezpracované. Proto se mi také toto rozhodnutí zdálo užitečné s ohledem na možný přínos a využití pro navazující onomastické zkoumání. Pak však nastalo opravdové dilema – jaký typ toponym zvolit? V ročníkové práci jsem se zabývala hydronymy Karlovarského kraje⁴, a tak jsem zvažovala, že se na ně zaměřím hlouběji a svůj zájem věnuji právě jim. Nakonec jsem se však rozhodla okruh svých onomastických znalostí rozšířit a vybrala jsem si oronyma – jména vrchů, kopců, hor, údolí, roklí a podobných terénních útvarů, která v sobě skrývají (alespoň podle mých dosavadních zkušeností) mnohá tajemství a velkou rozmanitost z hlediska historického i lingvistického. Vyvolávají tak silnou potřebu usilovného přemýšlení, procházení pramenů a vyhledávání a spojování nejrůznějších informací, které mohou pomoci oronymum správně charakterizovat ze všech vytyčených úhlů pohledu. Volba sledované oblasti byla vyústěním konzultací s vedoucím mé diplomové práce PhDr. Milanem Harvalíkem, Ph.D., vedoucím oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, v.v.i. Vybrány byly tři sousedící geomorfologické celky ve středních Čechách – pohoří Džbán, Křivoklátská vrchovina a Hořovická pahorkatina. Z důvodu hojného počtu oronym v dané lokalitě jsem se rozhodla zpracovávat pouze vyvýšeniny terénu, tzn., že se nezabývám sníženinami, údolími, průsmyky, propastmi apod., ale svou pozornost věnuji výhradně vrchům, horám, kopcům a skalám.

⁴ Lužická, M. *Jména tekoucích vod v Karlovarském kraji*. Praha: FF UK, 2002. 34 str.

1.2. Postup při zpracovávání tématu

Onomastické zkoumání s sebou vždy přináší zvýšené nároky na badatele se snahou o odvedení úspěšné a přínosné práce. Nezahrnuje totiž jen studium literárních či lingvistických písemných pramenů, jak je tomu u většiny ostatních bohemistických disciplín, ale vyžaduje kromě toho např. pečlivé zkoumání kartografických materiálů nejrůznějšího stáří, seznámení se s geologickými či historickými poměry dané oblasti, nebo také přímý výzkum terénu, který může pomoci objasnit sémantický charakter jednotlivých oronym.

Na začátku stojí v každém případě nutnost shromáždit toponomastický materiál – v tomto případě oronyma Džbánů, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny.

Jako východisko pro excerpci horských jmen slouží nejnovější vydání turistických map Edice Klubu českých turistů v měřítku 1:50 000. Na základě geomorfologického členění, které vytvořil J. Demek⁵, jsem vymezila a na turistických mapách zakreslila hranice celého území a z něj následně zaznamenala všechna uvedená oronyma, přičemž jsem zachytila i přesnou lokalizaci vzhledem k nejbližší obci, souřadnice na mapě a nadmořskou výšku vrchu.

Druhou fází bylo vyhledávání starých dokladů oronym, a to jak v písemných pramenech, tak především v historických mapách. Samozřejmostí bylo důsledné prohlédnutí všech tří etap vojenského mapování, které na českém území proběhlo během 18. a 19. století, a také kartografických podkladů, které byly vytvořeny ke Stablnímu katastru v letech 1826-1843.

Jádro práce tvoří slovtvorná a sémantická analýza všech sesbíraných oronym. Pomocnými materiály byly základní příručky týkající se tvoření slov, etymologie, historické mluvnice češtiny a dialektologie, dále pak nejrůznější publikace, které se vztahují k toponomastické problematice.

Nedílnou součástí co nejpřesnějšího významového zařazení byl také přímý terénní výzkum, který v mnoha případech podpořil původní hypotézy, v jiných otevřel nové možnosti pochopení sémantického základu vlastního jména. Umožnil také fotografická zachycení několika vrchů, která jsou součástí přílohy této práce.

⁵ Demek, J. *Zeměpisný lexikon ČSR – Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. 584 str.

1.3. Úkoly a cíle diplomové práce

Hlavním úkolem této diplomové práce bylo shromáždění oronymického materiálu Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny a jeho následná lingvistická interpretace, a to především pomocí slovotvorné a lexikálněsémantické analýzy. Jednu z nejdůležitějších součástí tvořilo nalezení co největšího počtu historických dokladů horských jmen, díky kterým je možné doložit, či alespoň odhadnout jejich stáří. Zároveň jsou staré podoby jmen často nápomocné k objasnění etymologie, principu vytvoření slova či významu oronym. Tyto doklady však nejsou součástí hlubší analýzy, slouží pouze jako východisko k jazykovému rozboru synchronní podoby oronym.

Přestože zvolené oblasti jsou tři, popisují je ve většině kapitol jednotně, protože stejně jako jsou neoddělitelnou součástí České republiky, tak jsou také vzájemně provázány nejrůznějšími vztahy, ať už dějinnými, hospodářskými, geologickými nebo hydrologickými, či rostlinstvem a živočichy, kteří se zde vyskytují, a nebylo by tak proto účelné je od sebe oddělovat. Samostatně se jim hodlám věnovat především v kapitole geomorfologické, kde jednotlivá území dále rozčlením do nižších celků a charakterizují je z geologického hlediska.

Při bližším seznamování se s oblastí Džbánu, Křivoklátska a Hořovicka se mi stále více odhalovala neuvěřitelná pestrost a bohatství tohoto území. Území, které své nejstarší obyvatele našlo už v pravěku a ve kterém své stopy postupně zanechaly všechny slavné národy, které kdy v českých končinách žily – ať už Keltové, Germáni či Slované. Oblast, která svou geologickou a geomorfologickou rozmanitostí rozhodně patří k jedněm z nejzajímavějších u nás. Teritorium, kde se na poměrně malé ploše vyskytují až dvě třetiny české flóry⁶ a kde žije velké množství vzácných živočichů. A v neposlední řadě území, které mi pro oronymické bádání poskytlo rozmanitou skupinu celkem 327 horských jmen.

Tato oblast si pro všechny právě zmíněné kvality zaslouží daleko obsáhlejší prostor, než umožňuje rozsah této práce, ale upřímně doufám, že alespoň z hlediska toponymického bude moje diplomová práce přínosným a vyčerpávajícím souhrnem oronym zvolené lokality.

⁶ In Zíková, M. *Křivoklátsko*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2005, str. 16.

2. Uvedení do onomastické problematiky

2.1. Onomastika jako vědní disciplína a její dělení

Prosazení onomastiky mezi ostatními lingvistickými disciplínami připomíná příběh o Popelce – věda o vlastních jménech byla nejprve zatracována, sloužila pouze jako pomocná nauka, a to jak lingvistice, tak i historii, geografii či etnografii. Změna nastala až po první, razantněji však až po druhé světové válce, kdy se z ní konečně a po právu stala relativně samostatná jazykovědná subdisciplína s individuálními úkoly. Opravdový rozmach onomastiky ve slovanském prostředí započal díky sjezdu slavistů v Moskvě v roce 1958, kde byla stanovena organizační struktura slovanské onomastiky (především zásluhou profesora W. Taszyckého). Neznamená to však, že by se vztahy mezi onomastikou a dalšími vědami zpřetrhaly, jejich kooperace a vzájemné ovlivňování je stále stejně důležitou složkou zkoumání vlastních jmen, ovšem už nikoli v rovině z onomastického hlediska podřazeného, nýbrž rovnocenného. Analýza proprií je úzce spojena např. s historií – společnými poznatky obou věd (a také ve spolupráci s dalšími) je možné sledovat migraci kmenů, nalézat pravlasti národů či podávat doklady o zaniklých národnostních skupinách. Mezi další vědy, které se o vlastní jména – především pak jména zeměpisná – zajímají, patří např. archeologie, etnografie, kartografie nebo demografie.

Předmětem onomastického zájmu jsou onyma, neboli propria, jména, která jsou charakteristicky spjata s konkrétními objekty, ať už živými (bionymy) nebo neživými (abionymy). Mezi bionyma patří jedna z nejvýznamnějších onymických skupin, a to antroponyma – jména osob. Ta dále třídíme na antroponyma pravá a nepravá. Mezi pravými zaujímají největší prostor antroponyma jednotlivců, tedy jména rodná, hypokoristika, přezdívky, příjmení, patronymika, šlechtické přídomky či jména volací; menší skupinou jsou antroponyma skupinová, což jsou etnonyma (jména národů), jména obyvatelská, rodová či rodinná. Kromě antroponym se mezi bionyma řadí ještě jména rostlin, tzv. fytonyma a jména zvířat – zoonyma. Tyto dvě skupiny můžeme ještě dále třídít na propria skutečná a fiktivní.

Jménům neživých objektů – abionymům – početně dominují jména zeměpisná – toponyma. Kromě nich do této skupiny patří ještě chrématonyma, která propriálně označují lidské výrobky, věci, jevy a fenomény. Více nás však zajímá skupina toponymická, jejíž oronymická složka je předmětem této diplomové práce. Toponyma třídíme do dvou základních souborů – na kosmonyma – jména vesmírných těles (planet, souhvězdí, apod.), a geonyma (více se však pro ně vžil termín toponyma, který je zde užíván v užším smyslu). Do této skupiny náleží choronyma, jména oblastí, krajů, států a světadílů; oikonyma, neboli místní jména, která označují sídliště, osady, části měst, obce a význačné objekty, apod.; a především anoikonyma, jména pomístní, která můžeme dále specifikovat podle objektu přírodního původu (nebo založeného člověkem, ale neobyvatelného), jež označují. Hydronyma se vztahují k pojmenování moří, řek, potoků či vodopádů atd.; oronyma pojmenovávají tvary vertikální členitosti zemského povrchu i mořského dna; speleonyma jsou souhrnným názvem vlastních jmen jeskyní; jména cest, stezek, silnic, pěšin, tunelů a dalších komunikací mimo sídla označujeme jako hodonyma; poslední anoikonymickou skupinu tvoří jména pozemková, což jsou například jména polí, luk, pastvin, vinic apod. Pro přehlednost znázorňuji třídění proprií na jednoduchém schématu níže (viz str. 6).

U pomístních jmen můžeme jednotlivé objekty ještě dále specifikovat na přírodní, tj. takové, které vznikly pouze působením přirozených vlivů (vrchy, řeky), a na kulturní, na jejichž vzniku se svou činností podílel člověk (rybníky, vysazený les, obora). Toto třídění však nepovažuji právě u oronymické skupiny za účelné⁷, dnes se od této diferenciace navíc ustupuje i při analýze dalších pomístních jmen.

Při výkladu a rozboru pomístních jmen (tedy i oronym) musíme vždy na jméno pohlížet z několika hledisek, a to historického, geografického a jazykového. Anoikonyma jsou totiž pevně vázána na konkrétní dobu svého vzniku, byla tvořena z nezbytné potřeby člověka dobře se orientovat v obývané krajině; jsou spojena s určitými terénními objekty, které bylo třeba označit a vzájemně odlišit; a zároveň jsou podmíněna tím, čeho si lidé v určité době všímali, co hodnotili a jakým způsobem byli schopni své poznávací schopnosti vyjádřit.

⁷ Více viz Šmilauer, V. *Úvod do toponomastiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1966, str. 10-11.

Klasifikace vlastních jmen:

- onyma → bionyma → antroponyma → nepravá
 - pravá → skupinová → etnonyma
 - obyvatelská jména
 - rodová jména
 - rodinná jména
 - pro jednotlivce → rodná jména
 - hypokoristika
 - přezdívky
 - příjmení
 - patronymika
 - šlechtické přídomky
 - jména volací
- fytonyma → skutečná
 - fiktivní
- zoonyma → skutečná
 - fiktivní
- abionyma → chrématonyma
 - toponyma → kosmonyma
 - geonyma → choronyma
 - oikonyma
 - anoikonyma → hydronyma
 - oronyma
 - speleonyma
 - hodonyma
 - pozemková jména

2.2. Stručný náhled do dějin české toponomastiky⁸

Pokusy o výklady pomístních a místních jmen můžeme v české literatuře sledovat už ve starých kronikách a popisech Čech. Byly to však skutečně jen pokusy – laické a založené jen a pouze na vlastním úsudku a pochopení autora, nikoli však na historické či lingvistické bázi. V dnešní době tak vyvolávají spíše pousmání, jako třeba Dalimilův výklad jména hradu Klepý z kapitoly 22, který přepsal V. Šmilauer: „Pro taký klep tak nelepý tomu hradu vzděchu Klepý“⁹. Podobné snahy – a nikoli o moc úspěšnější – můžeme zaznamenat i u V. Hájka, P. Stránského nebo M. Benešovského.

Za první skutečné iniciátory české toponomastiky lze považovat V. J. Pelikána a F. J. Skálu, kteří v Časopise českého muzea uveřejnili články o místních jménech, a především pak F. Palackého, který své znalosti o vlastních jménech, získané při historickém bádání, shrnul v *Popisu království českého* (1848). Objevuje se také první publikace týkající se speciálně oronym – *Nesnáze českého horopisu* z roku 1854 od jičínského historika A. Malocha. Vynikajícím znalcem a sběratelem české toponomastiky se však stal především historik August Sedláček. Při vykonávání funkce městského archiváře v Písku shromáždil neuvěřitelné množství materiálu – Sedláčkova genealogická a topografická kartotéka obsahovala přes 400 000 lístků¹⁰! Jeho díla *Místopisný slovník historický království českého* (1908), monumentální patnáctidílné *Hrady, zámky a tvrze království Českého* (1882-1927) nebo *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy* (1920) jsou dodnes neocenitelným zdrojem českých jmen místních a pomístních, a bylo z nich čerpáno i v této práci. Z dalších historiků, kteří přispěli k rozvoji české toponomastiky vytvořením vlastivědných popisů a map, vynikali v polovině 20. století především F. Roubík (např. *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*, 1959) a na Moravě působící L. Hosák (např. *Historický místopis země Moravskoslezské*, 1933-1938).

⁸ Pro podrobnější výklad dějin onomastiky viz publikaci *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. str. 377-425.

⁹ In Šmilauer, V. *Úvod do toponomastiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1966, str. 189.

¹⁰ <http://cs.wikipedia.org/wiki/cit.19.8.2008>.

Mezi českými lingvisty se výraznější zájem o vlastní jména objevoval zhruba od počátku dvacátého století, v roce 1907 vychází reprezentativní dílo *Moravská jména místní* dvou Gebauerových žáků – F. Černého a P. Váši, kteří se však zaměřili v podstatě jen na lingvistické výklady. A tak se za první opravdové toponomastické dílo v Čechách označuje až publikace *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle* (1931) E. Schwarze, která sice byla postavena na jménech německých, ale obsahovala i dostatek zdrojů informací k toponymii české.

Ovšem zásadním dílem bylo dokončení třicetileté práce Antonína Profouse na slovníku místních jmen, který byl vydán v pěti svazcích (přičemž 4. díl dokončil J. Svoboda, který také společně s V. Šmilauerem zpracoval 5. dodatkový díl) pod názvem *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původ, význam a změny* (1947-1960).

Obrovským impulzem pro českou toponomastiku byla osobnost Vladimíra Šmilauera. Nejen že sepsal (právě na základě Profousových poznatků) knihu *Osídlení Čech ve světle místních jmen* (1960), vytvořil základní příručku *Úvod do toponomastiky* (1966), nebo vydal *Příručku slovanské toponomastiky I–II* (1963-1964), ale zasloužil se také – opět ve spolupráci s Janem Svobodou – o vznik onomastického časopisu *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, který vycházel od roku 1960, a který existuje dodnes (nyní péčí oddělení onomastiky ÚJČ AV ČR) pod názvem *Acta onomastica*.

Na Šmilauerovy onomastické závěry a především na tzv. metodu malých typů, kterou podnítil zevrubnější klasifikaci oikonym nejen na základě derivačních sufixů, ale také s přihlédnutím k oikonymickým základům a jejich kombinování se sufixy, navázali nejen čeští, ale i němečtí nebo polští lingvisté a historikové.

Z českých jazykovědců to byli především Ivan Lutterer a Rudolf Šrámek, kteří metodu malých typů dále prohloubili a postarali se také o popularizaci toponym mezi širokou veřejností vydáním etymologických slovníků těchto vlastních jmen. Starší publikací je výklad tisíce jmen zemí, měst a přírodních objektů z celého světa *Původ zeměpisných jmen* z roku 1976 (autorský kolektiv I. Lutterer, L. Kropáček a V. Huňáček), v roce 1982 pak Lutterer se Šrámkem a slovenským

lingvistou M. Majtánem vydali publikaci *Zeměpisná jména Československa*. Pro velký ohlas byla (už bez Majtána) připravena aktualizovaná příručka *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, vydaná poprvé v roce 1997, podruhé v roce 2004.

Jednou z nejdůležitějších publikací týkajících se anoikonym, které u nás v posledních letech vznikly, je kniha *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest* z roku 1995. Autorky – Libuše Olivová-Nezbedová, Miloslava Knappová, Jitka Malenínská a Jana Matúšová – v ní podaly přehledné představení pomístních jmen, jejich klasifikaci, slovtvorbu, tvarosloví i hláskosloví, doložily díky nim zaniklé osady a podrobněji se v jednotlivých kapitolách zabývaly hydronymy, oronymy a hodonymy. Práce vycházela ze soupisu pomístních jmen, který byl na území Čech prováděn v letech 1963-1980 a při němž se nashromáždilo zhruba půl milionu anoikonymických dokladů. S tímto soupisem, který je k dispozici v podobě katalogových lístků nebo v elektronické databázi, se neustále pracuje v jediném českém onomastickém pracovišti, a to v pražském oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky, v.v.i. Pomístní jména se zde zpracovávají formou slovníku (vychází pod jménem *Slovník pomístních jmen v Čechách* od roku 2000), do současné doby byly vydány i s úvodním svazkem čtyři díly.

Oronymy se na půdě onomastického oddělení nejvíce zabývá PhDr. Jitka Malenínská, mj. autorka kapitoly *Oronymie Čech* ve výše zmíněné publikaci o pomístních jménech. Svůj zájem o horská jména prokázala už v diplomové práci *Oronyma Českého středohoří* (FF UK, 1979).

Studenty Filozofické fakulty UK bylo do současnosti formou diplomové práce zpracováno mnoho dalších horských oblastí, např. Krušné hory, Slavkovský les, Krkonoše, Šumava nebo Vysočina. Poslední tematicky shodnou prací je *Oronymie Brdské vrchoviny* Martiny Mackovičové z roku 2002.

3. Prameny

3.1. Kartografické prameny

Synchronní podoby oronym zkoumané oblasti jsem nashromáždila excerpcí ze současné kartografické produkce. Hlavními zdroji byly mapy Edice Klubu českých turistů, které vydává obchodní společnost TRASA v měřítku 1:50 000. Jejich topografickým podkladem jsou poslední vydání vojenských topografických map (viz níže). Pro komplexní zpracování Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny bylo z této edice potřeba pracovat s těmito mapami: Lounsko a Džbán, Křivoklátsko a Rakovnicko, Brdy a Rokycansko, Okolí Prahy – západ, Hřebeny a Slapská přehrada. Z dalších současných kartografických pramenů jsem využila mapy s podrobnějším měřítkem společnosti Geodézie On Line, a to Český kras a Křivoklátsko, obě s měřítkem 1:25 000.

Největším zdrojem historických dokladů horských jmen jsou nepochybně vojenské mapy, jejichž vytvoření probíhalo na českém území ve třech časových etapách – začalo v roce 1764 a poslední oblast byla zmapována v roce 1880. Jednotlivé etapy se odlišují pojmenováním – jsou známé jako první, druhé a třetí vojenské mapování. Podnětem ke vzniku nových kartografických podkladů byly rakouské válečné neúspěchy ve válkách slezských a válce sedmileté. Rakouská vojska v nich totiž využívala Müllerovu mapu Čech a Moravy (která vznikala v letech 1716-1720 v měřítku 1:132 000), a ta se ukázala jako velice nespolehlivá a pro vojenské účely v podstatě nevyužitelná. V roce 1763 tak císařovna Marie Terezie rozhodla o vyhotovení nových, podrobnějších a především přesnějších topografických map zemí celé habsburské monarchie, které provedou státní orgány za prostředky ze státní pokladny.

První vojenské mapování bylo v Čechách vytvářeno na podkladě Müllerovy mapy ve zvětšeném měřítku 1:28 800 v letech 1764-1768 (v letech 1780-1783 pak proběhla rektifikace map). Toto mapování bývá označováno také jako *Josefské*, bylo totiž dokončeno až za vlády císaře Josefa II. Mapování probíhalo z finančních a časových důvodů bez trigonometrické sítě (tzn. trojúhelníkové sítě se stabilizovanými vrcholy, jejichž poloha se určuje na základě směrových,

úhlových nebo délkových měření¹¹) – důstojníci vojenské topografické služby pouze projížděli krajinou na koni a mapovali „od oka“, tzn. pouhým pozorováním terénu, odhadem, občas si přesnější vzdálenost odkrokovali. Za jedno letní období dokázal tímto způsobem jeden důstojník „zmapovat“ až 350 km². V Čechách bylo takto vytvořeno 273 mapových sekcí, které byly ručně kolorovány osmi barvami. Zvýrazňovaly se především komunikace (císařské dálkové silnice např. červeně, další sjízdné cesty žlutohnědě), řeky a potoky (světle modře), zelenou barvou byly znázorněny louky a pastviny, šedozeleň lesy, šedě skály, černě byly mapy popisovány. Pozornost byla věnována také významným budovám, zachyceny jsou třeba kostely nebo mlýny. Na okraji každého mapového listu byl seznam obcí a sloupce pro zaznamenání počtu obyvatel a koní, což byly údaje dobře využitelné pro vojenské účely.

Kromě samotného mapování byl pro každou sekci vyhotoven ještě vojensko-topografický popis, který zaznamenával vojensky důležité údaje chybějící v mapě, ať už to byl stav silnic, zásobovací možnosti obcí, nebo šířka vodních toků, které stály vojákům při jejich tažení v cestě. Jen pro území Čech byl tento materiál shromážděn v 19 rukopisných svazcích (pro Moravu ve 4).

První vojenské mapování sice monarchii poskytlo podrobnou mapu s vyčerpávajícími písemnými dodatky, její nepřesnost a nepřehlednost způsobená absencí kvalitní geometrické báze však brzy vyvolala potřebu dalšího mapování.

To se uskutečnilo v letech 1836-1852 a do dějin vešlo jako druhé vojenské mapování, tzv. *Františkovo*. Od roku 1806 mu předcházelo vytvoření vojenské triangulace (tj. geodetické metody určování polohy důležitých měřických bodů zaměřováním trojúhelníkové sítě¹²), která razantně zvyšovala jeho přesnost. Polohopisným podkladem nebyla ani Müllerova mapa, ani mapy prvního vojenského mapování, ale mapy Stablního katastru (viz níže) vytvořené v měřítku 1:2 880, které bylo desetinasobně zmenšeno. Mapy druhého

¹¹ <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/104523-trigonometricka-sit>. cit. 20.8.2008.

¹² <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/triangulace>. cit. 20.8.2008.

vojenského mapování tak měly zcela stejné měřítko jako předchozí mapy josefské. Rozdíly byly především v barevnosti – nové mapy byly kolorovány v jedenácti barvách, navíc byl uváděny výšky trigonometrických bodů, a to ve vídeňských sázích (1 sáh = 1,896 m¹³).

V letech 1877-1880 pak z rozhodnutí rakouského ministerstva války probíhalo v Čechách třetí vojenské mapování, nazývané *františko-josefské*, s novým měřítkem 1:25 000. Jako grafický polohopisný podklad sloužily opět katastrální mapy, kolorování bylo znovu jedenáctibarevné, výškopis byl však doplněn navíc o vrstevnice a kóty.

Všechny kartografické výsledky I.-III. vojenského mapování (originály i reprodukce, speciální a generální mapy) byly po dlouhou dobu z vojenských důvodů utajovány.

Zánik rakousko-uherské monarchie svým významem překonalo třetí vojenské mapování, jehož topografické sekce a z nich odvozené generální a speciální mapy byly z Vídně v roce 1919 předány nově zřízenému Vojenskému zeměpisnému ústavu v Praze. Ten je až do padesátých let 20. století vydával v upravené a aktualizované podobě jako jediné mapy středního měřítka, které pokrývaly území celého státu.

Dalším důležitým zdrojem historických podob oronym byl Stablní katastr. Jeho vznik zapříčinily vzrůstající finanční nároky habsburské monarchie, a tak musel být vytvořen základní podklad pro zvýšení příjmů státu plynoucích z daní. Bylo nutné zaznamenat všechny potenciální plátce, rozsah jejich majetku a z toho vypočítat výši daně. Kromě statistických údajů (vceňovacího a písemného operátu) bylo nezbytné vytvořit podrobný soubor map všech katastrálních území – měřický operát. Originální mapy vznikaly v Čechách v letech 1826-1843 a byly vytvářeny přímo v terénu pomocí měřického stolu, později byly ručně kolorovány. V průběhu následujících let do nich byly zaznamenávány nejrůznější úpravy a opravy, zakreslovány nové pozemky, přepisovány názvy apod. Pro

¹³ <http://www.jednotky.cz/delka>. cit. 22.8.2008.

přehlednější vyhledávání toponym jsou proto vhodnější tzv. povinné císařské otisky v měřítku 1:2 880, které zachycují přesný stav v době mapování.

Dnes jsou mapy všech tří etap vojenského mapování i stabilního katastru fyzicky dostupné ke studiu v následujících institucích: originály prvního a druhého vojenského mapování ve Vojenském archivu ve Vídni, fotokopie pak v Praze ve sbírkách Přírodovědecké fakulty UK a také v oddělení onomastiky ÚJČ AV ČR, v.v.i.; mapy třetího vojenského mapování je možné prohlížet v Ústředním archivu zeměměřictví a katastru v Praze 8 – Kobylisích, zde jsou k dispozici také mapy Stabilního katastru.

Přínosným činem je však kompletní zdigitalizování všech tří vojenských mapování na webové stránce <http://oldmaps.geolab.cz/>, kde si může kdokoli bezplatně prohlédnout libovolnou naskenovanou sekci, a to v maximálně uživatelsky příjemné aplikaci Zoomify, která zprostředkuje digitální obraz ve velice vysokém rozlišení. Tyto stránky jsou skvěle odvedenou prací Laboratoře geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Kromě vojenských map je tu k dispozici také nahlédnutí do Müllerovy mapy nebo prohlížení určitých částí map Stabilního katastru, skenování tady totiž probíhá průběžně.

Podobně dobře se pracuje také s aplikací na stránkách Zeměměřického a katastrálního úřadu – <http://archivnimapy.cuzk.cz/>, kde je zpřístupněn náhled jak do map třetího vojenského mapování, tak také do kompletního souboru císařských povinných otisků stabilního katastru Čech; skenování otisků Moravy a Slezska probíhá v současné době. Práci s internetovými zdroji mi doporučil vedoucí Ústředního archivu zeměměřictví a katastru RNDr. Miroslav Kronus.

V historických kartografických pramenech se mi podařilo nalézt minimálně jeden doklad u 282 oronym z celkového počtu 327 shromážděných horských jmen, většina se jich však vyskytuje nejméně ve dvou pramenech ze čtyř studovaných, 45 jich zůstalo zcela bez záznamu. Na jednotlivé mapy pak připadají nalezené doklady v tomto počtu: v prvním vojenském mapování 121 jmen, ve druhém 111 výskytů, nejbohatším pramenem bylo třetí vojenské mapování s 234 jmény, na stabilní katastr připadá 156 dokladů.

Na závěr této kapitoly je však nutné upozornit na možné nepřesnosti v uvádění historických podob oronym – i přes maximální snahu se některé názvy nepodařilo kvůli výraznému šrafování v mapě dokonale rozluštit, některé byly samy o sobě nečitelné, u jiných bylo problematické rozpoznat, zda jsou pojmenováním jednoho vrchu, nebo celé skupiny. Ty doklady, kde nemohu přesnou podobu jména zaručit, jsem raději u jednotlivých hesel označila otazníkem (viz např. heslo *Brdce* – doklad z I. vojenského mapování *Na Pertze?*). Pokud u některého oronyma nebylo nalezeno jeho přímé pojmenování, ale narazila jsem na pomístní jméno jiného druhu (např. jméno pozemkové, apod.), ve kterém se oronymický základ uchoval, uvádím jako příklad toto jméno, přičemž před ním uvádím zkratku PJ (viz např. heslo *Chlumek* – doklad ze Stablního katastru *PJ Za Chlumkem*).

3.2. Písemné prameny

Při zpracovávání této diplomové práce bylo potřeba kromě kartografických materiálů využívat také značné množství nejrůznějších písemných pramenů. Pro dohledávání historických i současných dokladů oronym byla nejvíce prostudována Sedláčkova *Snůška starých jmen* (1920) a dále několik publikací místního charakteru (např. *Hořovicko – brána brdských lesů; Křivoklátsko V. Palivce* či M. Zíkové nebo Kočkovy *Dějiny Rakovnicka*). Nahlíženo bylo také do díla A. Profouse *Místní jména v Čechách* a publikace *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* I. Lutterera a R. Šrámka (2004). Mnoho zajímavých a podnětných informací bylo dohledáno v onomastických časopisech *Zpravodaj místopisné komise ČSAV* a *Acta onomastica*.

Využity byly také cenné zdroje dostupné v Archivu oddělení onomastiky ÚJČ, a to např. soupisy pomístních jmen z území Čech zpracované v letech 1963-1980 nebo pomístní jména získaná excerpací z tištěných pramenů a literatury v letech 1960-1970. Při čerpání z ETP uvádím v poznámce vždy přesně ty bibliografické údaje, které byly na katalogových lístcích uvedeny, přestože nejsou vždy

kompletní. Rozhodla jsem se je však uveřejnit především proto, že ohled na autora či publikaci může často vyjádřit větší či menší pravděpodobnost citovaných výkladů a lépe tak doplnit sémantickou a motivační analýzu oronym.

Pomocnými publikacemi byly také tři první svazky *Slovníku pomístních jmen v Čechách*, který v oddělení onomastiky ÚJČ průběžně vzniká. Nesmíme opomenout ani diplomovou práci Martiny Mackovičové *Oronymie Brdské vrchoviny* (2002), která mi poskytla základní vhled do oronomastické problematiky.

O pramenech používaných při slovotvorné a sémantické a motivační analýze se zmíníme v příslušných kapitolách (6.7. a 6.8.).

3.3. Přímý terénní výzkum

Velice důležitou součástí oronymického bádání je kromě studia kartografických a písemných pramenů také přímý průzkum terénu. Oproti prostému a významově oproštěnému zakreslení v mapě umožňuje navštívení zkoumané lokality na vlastní oči poznat objekt a jeho okolí a pokusit se alespoň na chvíli vžít do role pojmenovatele. Vzhledem k tomu, že hory jsou objekty v přírodě pevně fixované a takřka neměnné, docházíme i po stovkách let často k výrazné shodě s původními obyvateli daných míst, kteří objekt jménem označili. Neznamená to však, že shodnost motivace bude vždy stoprocentní – např. u vrchu *Plešivec* mohlo dojít za stovky let od pojmenování k tak výrazné změně přírodních poměrů, že dnes je tento vrch od úpatí až na vrchol zalesněný. Podobně tomu může být u motivace jména podle barvy, vlhkosti půdy apod.

Hory, kopce, skály či hřebeny bývají velmi často pojmenovány podle svého tvaru, velikosti nebo třeba porostu, který je pokrývá. Je tedy skutečně jednoduché a také maximálně přesné zakončit hypotézy o motivaci oronymického pojmenování vzniklé „u stolu“ přesvědčivým důkazem – například fotografií – pořízenou přímo v terénu. Sama jsem se přesvědčila, že slova V. Šmilauera

o tom, že „znalost popisovaného objektu je nutným předpokladem pro pochopení jména“¹⁴, mají obzvláště v oronymii svou opodstatnělou platnost.

Během dvou měsíců jsem absolvovala několik cest do lokality vymezené tématem diplomové práce. Projela jsem celý Džbán a v menší míře navštívila také Křivoklátsko a Hořovicko. U většiny vrchů se potvrdila předestřená sémantická a motivační analýza (např. *Opuka*, *Homolka*, *Velká Pleš*, *Červený vrch I.* aj.), u dalších bylo problematické pochopit záměr pojmenovatele, protože horské objekty v terénu nenaplňovaly primární představu, kterou vyvolávalo jejich označení (tak tomu bylo např. u vrchu *Štít* nebo *Mokřinka*). Avšak je nezbytné přiznat, že v případě nejasností nebylo z časových důvodů podrobněji zkoumáno, zda není možné motivaci prokázat jiným způsobem (např. pohledem z jiných světových stran nebo pečlivějším botanickým průzkumem).

Každopádně přinesl přímý terénní výzkum pozitivní závěry a poznatky využité při zpracování oronymie Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny.

¹⁴ In Šmilauer, V. *Úvod do toponomastiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1966, str. 124.

4. Charakteristika vymezené lokality z pohledu geografa, zoologa a botanika

4.1. Geografické vymezení Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny

Lokalita vymezená k oronymickému zkoumání se nachází v průměrné vzdálenosti 50 km severozápadně až jihozápadně od Prahy a její celková plocha činí 1483 km², což jsou necelá dvě procenta celé rozlohy České republiky. Zasahuje do tří krajů, převážnou částí spadá do Středočeského kraje, okrajově zasahuje též do kraje Plzeňského a Ústeckého. Z hlediska okresů zabírají nejvíce plochy okresy Rakovník, Beroun, Kladno, několik oronym označuje vrchy v okresech Rokycany, Louny a Praha-západ.

Přesné stanovení hranic zkoumaného území bylo poměrně problematické – v první fázi bylo nutné vyjít z geomorfologického členění J. Demka (viz vymezení oblasti v příloze č. 1), který sice jednotlivé horské celky vymežil a zaznamenal do mapy¹⁵, ta však v dané oblasti neobsahuje kromě dvou hydronym (Berounky a Litavky) ani jediné místní či pomístní jméno. Jako orientační body mohou sloužit města Kladno, Louny a Rakovník, ta se však nacházejí mimo sledovanou výseč. Bylo tedy třeba co nejpřesněji odhadnout hranice území a překreslit je do turistických map, ze kterých probíhala excerpce oronymického materiálu. V podstatě jediným orientačním bodem na Demkových mapách jsou řeky a potoky, podle nich jsem se tedy snažila řídit nejvíce. Pro zpřesnění ohraničení sledovaného území jsem využila ještě znázornění hranic Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny na Portálu veřejné správy České republiky¹⁶, kde bylo uvedeno alespoň pár záchytných bodů v podobě místních jmen (viz geomorfologické hranice oblasti v příloze č. 2 a č. 3). Částečně matoucí také bylo, že Demkovo geomorfologické vymezení horských celků se neshoduje s hranicemi chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko a přírodního parku Džbán, ty zabírají většinou ještě plochu ležící mimo Demkem stanovené území.

¹⁵ In Demek, J. *Zeměpisný lexikon ČSR – Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 70-71, 77-78.

¹⁶ <http://geoportal.cenia.cz>. cit. 23.8.2008.

Po úspěšném ohraničení sousedících horských celků Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny lze popsat její hranice následovně: nejsevernějším bodem celé oblasti je obec Smolnice, z ní vede hranice (po směru hodinových ručiček) přes Novou Ves, Panenský Týnec, Bílichov, Pozdeň, Malíkovice, Hradečno, Kačici, Kamenné Žebrovice, Velkou Dobrou, Unhošť, Úhonice, Vysoký Újezd, Mořinu do Dobřichovic. Odsud vybíhá severovýchodním směrem úzký pruh Řevnické brázdy přes Černošice a Radotín do Velké Chuchle, odkud se vrací na jihozápad přes nejvýchodnější cíp – Zbraslav, a dále přes Dolní Mokropsy, Řevnice, Svinaře, Skuhrov, Osov, Velký Chlumeč, Hostomice a Běštín. Jižní hranici celého území tvoří obce Lhotka, Felbabka, Podluhy, Komárov, Cerhovice, Pětídomí, Kařez, Mýto, Medový Újezd, Holoubkov a Svojkovice (nejjižnější místo oblasti). Postupujeme-li po západním předělu směrem na sever, narazíme na obce Habr, Březina, Přívětice, Vojanov, Hlohovičky, Mlečice, Skryje, Týřovice, Nezabudice, Roztoky, Pustověty, Dolní Chlum, mineme východní okraj Rakovníku a dále postupujeme přes Lužnou, Krušovice, Mutějovice, Kounov a Deštnici do nejzápadnějšího výběžku – obce Holedeč. Kompletní hranici doplňují v severozápadní části Dobříčany, Liběšice, Tuchořice, Markvarec, Hřivice, Senkov a Brodec.

4.2. Geomorfologická a geologická charakteristika

Horské celky Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny patří společně s Brdskou vrchovinou a Pražskou plošinou do Brdské podsoustavy, jejíž nadřazenou jednotkou je soustava Poberounská. Každý celek se štěpí na nižší jednotky.

Džbán bývá charakterizován jako plochá vrchovina s celkovou rozlohou 311 km² a se střední výškou 416,6 m. Jedná se o tektonicky vyzdviženou tabuli z křídových usazenin, která je v jihozápadní části omezená strmým svahem. Převážně plochý povrch rozčleňují hluboká údolí, která odkrývají podložní prvohorní jílovce, slepence a pískovce. Náhorní roviny jsou pokryty 3 až 12 metrů silnou opukovou vrstvou, která leží na měkkém pískovcovém podkladě, při zvětrání tvrdé opuky tak

dochází k velice častým a rychlým svahovým erozím, modelacím a sesuvům. Pod pískovci se nacházejí ještě devonské až karbonské jíly (často zbarvené červeně). Džbánu jsou podřazeny ve východní části ležící *Řevničovská pahorkatina* s nejvyšším bodem Džbán (535,5 m) a *Ročovská vrchovina* s nejvyšším vrcholem celého džbánského pohoří – Loustínem (536,7 m) na západě území.

Křivoklátská vrchovina má rozlohu 745 km² a střední výšku 417,8 m. Je složená především ze zvrásněných proterozoických hornin s vložkami buližníků a spilitů (výlevů sopečných hornin), které tvoří suky, typickou ukázkou je např. Vraní skála u obce Svatá (viz příloha č. 3). Počátkem prvohor, v období středního kambria, se v okolí Skryjí a Týřovic vytvořil mělký mořský záliv a usazováním pískovců a břidlic byly pohřbeny tehdejší zbytky fauny. To dalo za vznik světově proslulému nalezišti zkamenělin trilobitů, ostnokožců a dalších živočichů, jehož hlavním propagátorem se stal Joachim Barrande, který zde na počátku 19. století projektoval a vyměřoval koněspřežnou dráhu. Barranda zkameněliny fascinovaly natolik, že zanechal své původní profese a začal se věnovat jen jejich sběru a vědeckému poznání.

Následující časová období zanechala v Křivoklátské vrchovině stopy např. v podobě dvou izolovaných ostrovů ordovických hornin, které jsou v dějinách oblasti významné z hlediska těžby železné rudy – Krušná hora a Veliz. Území, tak jak ho známe dnes, se nejvíce zformovalo v průběhu čtvrtohor. Erozní činnost řek vytvořila hluboká údolí, v případě Berounky také meandry a říční terasy. Právě tímto působením byla Křivoklátská vrchovina rozdělena na dvě různorodé části – na severu, na levém břehu Berounky to je nižší a méně členitá *Lánská pahorkatina*, vyšší a členitější částí je pravobřežní *Zbirožská vrchovina*. Lánská pahorkatina se dále člení na *Klíčavskou* a *Loděnickou pahorkatinu*, její terén je mírně zvlněný, výrazněji ho člení pouze údolí Kačáku (neboli Loděnice) a Klíčavy. Nejvyšším vrcholem je buližníkový suk Tuchonín (488,2 m). O něco více horských podskupin zahrnuje Zbirožská vrchovina. Nejvyšší částí je *Radečská vrchovina*, jež se reliéfem, faunou a flórou nejvíce přibližuje nedalekým Brdům. Nejvyšší bod se jmenuje Radeč (721 m) a je zároveň místem s nejvyšší nadmořskou výškou v celé sledované lokalitě. Divokou přírodní scénérii najdeme ve *Vlastecké vrchovině* na

pravém břehu Berounky, jejím nejvyšším vrcholem je Těchovín s výškou 616,7 m. Plochá vrchovina s výraznými bulžnickovými a křemencovými sukly a četnými skalními tvary zvětrávání a odnosu se jmenuje podle slavného rodiště Josefa Jungmanna *Hudlická vrchovina* a vévodí jí Krušná hora (608,9 m). Podél ní se táhne úzký pruh pohoří *Brdatky*, tvořený silně zvrásněnými břidlicemi a křemenci a rozčleněný příčnými zářezy potoků. Nejvýznamnějším vrcholem Brdatek jsou Tkalce (504,5 m). Poslední podskupinou je na severovýchodě Zbizožské vrchoviny *Chyňavská pahorkatina* rozčleněná přítoky Berounky do menších plošin, nejvyšším bodem je Kamenná (466,8 m).

Zbývající oblast – členitá Hořovická pahorkatina – má rozlohu 427 km² a se střední výškou 352,7 m je nejnižší lokalitou ze tří sledovaných celků. Je složená ze silně zvrásněných prvohorních břidlic a vápenců a její reliéf se vyznačuje ostře odlišenými vrchovinnými a vhloubenými jednotkami. Na silurské a devonské vápence jsou totiž vázány četné formy krasových jevů. Nejvýrazněji se přírodní proces krasování podepsal na charakteru kaňonu Berounky a jejích přítoků a na velkém množství (především drobnějších) jeskyní (největším komplexem je jeskynní systém Koněpruské jeskyně na Zlatém koni). Také v této oblasti se nachází velice cenné naleziště zkamenělin. Hlavními nižšími celky Hořovické pahorkatiny jsou *Karlštejnská vrchovina* s nejvyšším bodem Bacín (499 m) a *Hořovická brázda*, která se dále člení do pěti podskupin, z toho tři údolních celků – *Komárovské, Řevnické a Zdické brázdy*. *Holoubkovská a Hostovická kotlina* (nejvyšší body Na skále – 509 m, resp. Šibera – 451 m) výčet všech geomorfologických celků této lokality uzavírají.

4.3. Hydrologie

V oblasti Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny hrají nejdůležitější roli tekoucí vody, nenajdeme tu příliš velké rozlohy vod stojatých, tj. rybníků, jezer či nádrží, území je poměrně chudé i na podzemní vody.

Řeky a potoky se odsud stékají do povodí tří významných českých řek – Ohře, Vltavy a Berounky. V centrální části Džbánu pramení potoky, které pak z jihu směřují na sever do Ohře – soutokem Třebockého a Pochvalovského potoka vzniklý Smolnický potok, dále Hasina nebo Klučecký potok, který se na západní hranici území vlévá do Blšanky, jednoho z pravostranných přítoků Ohře. Na východní straně Džbánu pak potoky (např. Bakovský) směřují od západu k východu – do Vltavy. U obce Kroučová na úbočí vrchu Džbán pramení Loděnice, stále častěji nazývaná jako Kačák (protéká obcí Kačice), která na svém horním toku protéká soustavou sedmi rybníků, odvodňuje v podstatě celou východní část vymezeného území a severozápadně od obce Srbsko se zleva vlévá do Berounky.

Celou Lánskou pahorkatinu odvodňují dva levostranné přítoky Berounky – nejdelší český potok – Rakovnický (délka 48,5 km s plochou povodí 367,9 km²)¹⁷ a Klíčava. Ve Zbirožské vrchovině zase dominují Zbirožský a Úpořský potok, menšími toky jsou Klučná nebo Habrový potok, všechno pravostranné přítoky Berounky. Hlavními tekoucími vodami Hořovické pahorkatiny jsou Stroupínský a Červený potok, které se po soutoku vlévají za obcí Zdice do Litavky, jež představuje největší pravostranný přítok Berounky. Před Řevnicemi se do Berounky vlévá ještě Bělečský potok. Nejvýznamnějším tokem celé oblasti je již několikrát zmíněná Berounka. Poprvé do vymezené lokality vtéká za obcí Skryje a danou oblastí pak prochází až do soutoku s Vltavou, který je v podstatě mezním bodem sledovaného území.

Ze stojatých vod stojí nepochybně za zmínku největší vodní plocha celé lokality – vodní nádrž Klíčava v údolí stejnojmenného potoka s rozlohou cca 72 ha. Přehrada byla vybudována v letech 1949–1955 k zásobování Kladna a okolí pitnou vodou.

¹⁷ <http://cs.wikipedia.org/wiki>. cit. 28.8.2008.

Již zmiňovanou soustavu sedmi rybníků na Loděnici reprezentují např. Bucký rybník, Punčocha, Červený nebo Lodenický rybník (*sic*). Podobný systém byl vybudován také u obce Nový Jáchymov, kde na Habrovém potoku vznikly za sebou tři rybníky – Hořejší, Prostřední a Monstránský. V nejnižnější části oblasti je soustava Kařezských rybníků a také poměrně rozsáhlý rybník Štěpánský a Cekovský.

Opomenuty by neměly zůstat také rybníky spojené s řekou Litavkou, a to Měrák a Prostřední rybník u Popovic nebo vodní nádrž Suchomasty na pravostranném přítoku Litavky – Suchomastském potoku.

4.4. Fauna a flóra

Rozmanitá a z větší části zalesněná krajina tří vymezených horských celků umožňuje velkou druhovou pestrost. Například v CHKO Křivoklátsko bylo do roku 2005 zjištěno 110 druhů měkkýšů, 120 druhů hnízdících ptáků a 35 druhů ptáků zachycených při tahu, 60 druhů savců, 8 druhů plazů, 12 druhů obojživelníků, 30 druhů ryb, 1500 druhů brouků, 53 druhů mravenců, 750 druhů motýlů (v Českém krasu je to dokonce 1390 druhů) a na 28 druhů vážek¹⁸.

Území bylo odjakživa hojně využíváno k lovu, a to především vysoké zvěře v křivoklátských lesích. Najdeme zde kromě početných skupin jeleního také srnčí, mufloní či daňčí zvěř. Z menších šelem se zde setkáváme s jezevcem lesním a kunou lesní i horskou. Ve volné přírodě se usídlila také šelma chovaná dříve pouze na farmách – norek americký. Zcela výjimečně byl na tomto území pozorován rys.

Mezi plazy je významným zástupcem živočišné říše vzácná ještěrka zelená a okolí řek obývající užovka podplamatá. Ve vodní říši je díky čistotě horních toků některých říček a potoků přítomen rak kamenáč, žije zde kriticky ohrožená mihule potoční a rozmanité druhy ryb – skoro všechny tady lovili hrdinové knih Oty Pavla, nejznámějšího milovníka Berounky a jejího okolí.

¹⁸ In Zíková, M. *Křivoklátsko*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2005, str. 18.

Ještě bohatší skupinu tvoří hnízdící ptáci, pravidelně tu objevíme čápa černého či luňáka červeného, kvůli lesním druhům ptáků bylo Křivoklátsko vyhlášeno Významným ptačím územím. Z dravců tu hnízdí např. včelojed lesní nebo jestřáb lesní, mezi sovami jak nejdrobnější kulíšek nejmenší, tak největší zástupce výr velký. Na pěvce je nejbohatší oblastí Hořovická pahorkatina.

V krasových oblastech je bohatý výskyt letounů, žije jich tu okolo 14 druhů. Raritou Českého krasu je nález vrápence velkého a netopýra parkového.

Neuvěřitelně bohatým územím jsou Džbán, Křivoklátská vrchovina a Hořovická pahorkatina i z hlediska rostlinné říše, vyskytuje se tu minimálně 1800 druhů rostlin. Tato pestrost je způsobena především členitostí reliéfu a charakterem geologického podkladu, ale také protékající Berounkou a jejím působením, klimatickými poměry i činností člověka. Díky těmto faktorům zde najdeme jak vlhkomilné a chladnomilné druhy v nižších nadmořských výškách, tak teplomilnější a suchomilnější rostlinné druhy trochu paradoxně ve vyšších polohách.

Neocenitelný význam mají pro celou oblast lesy, a to převážně doubravy, bučiny, habřiny a smrčiny, výjimečně se objevují dříve přirozené jedliny. V přírodním prostředí se na Křivoklátsku zachoval tis červený. Z bylinné vegetace vyniká především zákonem chráněná lilie zlatohlavá. Na plochách s extrémními podmínkami – tzv. pleších, kde je minimální vrstva půdy, nedostatek stálé vláhly a relativně dostatečný přísun slunečního svítu, nalezneme například kavyl Ivanův, bělozářku větvitou nebo kostřavu walliskou. Na skalních stepích se objevují skalničky – netřesky, tařice skalní, nebo lomikámen. Zajímavým endemitem Českého krasu je výskyt jeřábu krasového v šípákových doubravách a na skalních stepích.

4.5. Ochrana přírody

Pro výše popisovanou druhovou pestrost flóry a fauny, ale také geologickou a geomorfologickou hodnotu bylo nutné oblast Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny uchránit před nepříznivými vlivy, a to především lidské činností. Proto je v podstatě celá vymezená oblast protkána chráněnými územími

většího či menšího rozsahu. Hlavním důvodem je kromě všestranné rozmanitosti celého území také zachování jedinečných společenstev, která se tu v průběhu staletí a tisíciletí vytvořila, přežila všechny vnější vlivy a ponechala si svůj přirozený ráz.

Největší plochu zabírá chráněná krajinná oblast (dále jen CHKO) Křivoklátsko, která byla vyhlášena v roce 1978 na převážně zalesněném území 628 km². Jako přírodovědecky velice hodnotné území byla také zařazena do sítě biosférických rezervací UNESCO. Na jejím území leží 4 národní přírodní rezervace (např. Týřov), 15 přírodních rezervací (např. Brdatka nebo Čertova skála), 5 přírodních památek a roste zde 58 památných stromů.

Další CHKO je Český kras. Toto území začalo být pečlivě sledováno a ochraňováno od roku 1972, zabírá totiž nejcennější části barrandienské pánve a kromě cenné květeny a zvířeny ho proslavily především nálezy zkamenělin. Mezi maloplošně chráněná území v této lokalitě patří 2 národní přírodní rezervace (Karlštejn a Koda), 4 národní přírodní památky (např. Zlatý kůň), 8 přírodních rezervací a konečně 4 přírodní památky.

V severní části sledované oblasti byl v roce 1994 vyhlášen přírodní park Džbán, který sdružuje různá hodnotná území s cílem zachovat krajinný ráz džbánské křídové tabule a údolní i svahová rostlinná společenstva (např. orchideje nebo ostružiníky).

5. Historický pohled na oblast Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny

5.1. Osídlení území a jeho další vývoj v dějinách

Vzhledem k částečně odlišnému charakteru popisovaných lokalit se budu zabývat stručnými dějinami osidlování každé oblasti zvlášť a zmíním nejdůležitější památky a doklady procesu osídlení na jednotlivých územích.

Džbán:

Svým krajinným rázem tvoří periferii nejčastěji osidlovaného prostoru, a to úrodných nížin. Jde totiž o mírnou pahorkatinu s plošinnými vrcholy, které lze využívat k zemědělským účelům, navíc oblast disponuje mírným a teplým podnebím a úrodnou půdou. To vše tedy vytvořilo ideální podmínky pro osidlování už od starší doby kamenné, dochovány jsou četné památky po prehistorickém osídlení. Jsou to například dávné stopy na vrchu Výrov, pradávné hradiště Dřevíč, tajemné kounovské kamenné řady¹⁹, sídliště u Mšeckých Žehrovic a především halštatsko-laténské hradiště na plošině Rovina s mohutným dvojitým valem, známé také jako Domoušické hradiště nebo Malé hradisko. Toto významné pradávné sídliště vzniklo pravděpodobně okolo roku 600 př. n. l., již o sto let později však bylo násilně zničeno. Příčinou byly nejspíš mezikmenové války, alespoň o tom svědčí archeologické důkazy, jako jsou stopy požárů, destrukce opevnění a zásoby munice v podobě opukových valounků. Přesto se však i dnes dají najít zbytky tohoto hradiště na ploše přibližně osmi hektarů.

Na území Žatecka a blízkého Džbánu se od počátku 4. století př. n. l. objevují Keltové, kteří ale území po germánských nájezdech asi sto let před začátkem letopočtu opouštějí. Od 6. stol. se na území Džbánu usazují Slované, a to konkrétně kmen Lučanů.

Z pozdějších památek vynikají hlavně kostely, sochy, kaple, zámky a zámečky, důležitou roli sehrál v dějinách oblasti augustiniánský klášter v Ročově založený v roce 1373. Dochovány jsou také zříceniny hradů (např. Pravda, Džbán, Louštín), které se stavěly na výraznějších návrších a plnily především obranné a strážní funkce při obchodních stezkách. Zachovány jsou také cenné selské a

¹⁹ Více viz www.obec-kounov.cz

zemědělské stavby, ať už roubené, barokní, nebo obložené typickou džbánskou opukou, jejíž využití je v rámci Čech zcela jedinečné.

Křivoklátská vrchovina:

Ani Křivoklátsku se nevyhnulo objevení člověkem doby kamenné, dokládají to nálezy sídlišť a ohnišť s kostmi mamutů, nosorožců, sobů či praturů, a také stovkami pazourků. Jednou z nejstarších osídlených lokalit bylo okolí hory Veliz. Například z halštatského období je zde dochováno množství keramiky, železných předmětů a popelnicových hrobů. Z následného keltského osídlení zůstaly v křivoklátské krajině zbytky opevněných sídlišť, nejvýznamnějším je nepochybně oppidum na vrchu Hradiště u Stradonic. Pod ním bylo při podrobných archeologických průzkumech nalezeno další sídliště, jehož historii je možné vysledovat až do starší doby římské.

Jak už bylo uvedeno při popisu Džbánu, přibližně okolo přelomu letopočtu Kelty vytlačili Germáni, a to kmen Markomanů, na území Křivoklátské vrchoviny po nich však nezůstaly výraznější stopy. Tzv. stěhování národů v 5. stol. n. l. přivádí do lokality slovanské kmeny. Už od 9. století se křivoklátské lesy staly výsostným územím pro hony českých knížat a později králů. Je však třeba zdůraznit, že právě hluboké lesy a ostré skály s neúrodnou půdou ztěžovaly rozsáhlejší kolonizaci této lokality, a proto nebyla oblast nikdy příliš hustě osídlena oproti sousednímu Džbánu nebo dolnímu toku Berounky v Hořovické pahorkatině. Vznikalo zde spíše velké množství šlechtických sídel, hradů a hrádků (např. Křivoklát, Týřov, Nižbor, Jenčov, Jivno atd.). Většího rozkvětu se území dočkalo až od přelomu 17.-18. století, kdy bylo v majetku rodu Valdštejnů a Fürstenberků.

Hořovická pahorkatina:

Nejstarším osídleným místem v této oblasti je území dnešní CHKO Český kras. Člověk sem zavítal poprvé již před 180 000 lety, trvale zde žil od pátého tisíciletí př. n. l. Využíval bohatost zdejší krajiny pro lov a sběračství a od mladší doby kamenné začala být Hořovická pahorkatina jako jedna z prvních kultivována pastevectvím a zemědělstvím. S rozšiřující se výrobou kovů (bronzu a následně

železa) a budováním hradišť docházelo k prudkému odlesňování území, jež se pak využívalo jako pastviny pro kozy a ovce, pole nebo místo pro zakládání osad. Český kras kromě teplého podnebí a dostatečně úrodné půdy měl – např. oproti neprostupným křivoklátským lesům – velkou výhodu v poskytování přirozeného úkrytu – četné jeskyně a skalní kryty sloužily za přístřešek nejen zvířem, ale i člověku. Nejvýznamnějšími lokalitami těchto „obydlí“ jsou vrch Bacín, hradiště na Střevíci, okolí Koněprus a obce Korno. V pozdější době nabylo velký význam mohutné hradiště na vrchu Plešivec u Rejkovic, kde bylo nalezeno velké množství bronzových předmětů knovízského lidu. Události dalších staletí jsou na tomto území stále částečně nejasné, patrně i sem zasáhly keltské národy, které vytlačily mohylový lid, nezanechaly však hlubší stopy. Ani po prvních slovanských obyvatelích nezůstalo mnoho dokladů, dochovány jsou až nálezy pozdější, například největší slovanský hřbitov Na vinicích v Želkovicích nejspíš z počátku 10. století. V pozdějších dobách se lesy Hořovické pahorkatiny staly podobně jako lesy křivoklátské oblíbeným lovištěm českých panovníků a i další vývoj této oblasti je v podstatě shodný jak s Křivoklátskem, tak Džbánskem.

5.2. Využití přírodních zdrojů pro těžbu a výrobu

Protože zemědělství bylo v převážné části území spíše upozaděno – významnějším prostorem byly a jsou jen úrodné plochy v lokalitě Džbánu, kde se pěstuje hlavně chmel, obiloviny a píce – je zajímavější sledovat vývoj výroby, průmyslu a zpracování přírodních zdrojů.

Velkou roli hrály v dějinách hlavně zalesněné části vymezeného území. Nejvíce lesního porostu najdeme i dnes na Křivoklátsku, a to především díky královské ochraně celé oblasti trávající až do konce 17. století, kdy bylo území využíváno pro lovy a hony a nikoli pro intenzivní těžbu dřeva. Od počátku 19. století byly křivoklátské lesy navíc uměle zalesňovány, bohužel se však změnila druhová

skladba dřevin ve prospěch jehličnanů, které jsou méně odolné proti vichřicím, sněhovým pohromám či mniškové kalamitě, a tak docházelo v průběhu 20. století k mnoha škodám a poškození velkých ploch lesa. Lesy Křivoklátské vrchoviny jsou považovány za kolébkou myslivosti, od 16. stol. se zde zakládaly obory pro jelení a daňčí zvěř (např. Lánská obora), pro divočáky (např. v polesí Řevničov) či další druhy zvěře (bažanty apod.).

Nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím celé oblasti bylo nepochybně železářství a hutnictví. Železná ruda se zde dobývala už od časů keltských. Nejvýznačnější naleziště a zpracovatelské závody se nacházejí především na Křivoklátsku, ale těžba probíhala i na území Džbánu a Hořovické pahorkatiny. Hutní činnost je bohatě zastoupena v místních a pomístních jménech v celé oblasti, jako jsou např. jména obcí Stará Huť, Nová Huť (dnes Nižbor), Nový Jáchymov, Karlova Huť. Hlavními dodavateli byly doly na Krušné hoře nebo doly poblíž Chrustenic na vrchu Blýskava, který za sto let těžby vydal na 8 milionů tun rudy. V blízkém okolí dolů vznikaly nejmodernější evropské závody na zpracování rudy, proslavený byl např. komplex Gerstnerových železáren u Nového Jáchymova. Celé generace rodin pomáhaly výrobě železa pálením dřevěného uhlí. Míliře bychom v dávných dobách našli rozesety po většině polesí, uhlířství totiž bylo jedním z tradičních řemesel v tomto kraji a jeho modernizovaná obdoba se v oblasti dochovala dodnes.

Podobně je tomu se sklářstvím – sklářská huť v Broumech, založená v 16. století, zásobovala slavnou alchymistickou dílnu císaře Rudolfa II. Dnes se sklářská výroba přesunula do Nižboru, kde se vyrábí světoznámý český křišťál.

Od 19. století probíhala v severní oblasti intenzivní těžba černého uhlí v kounovsko-slánské sloji, dnes již z většiny vytěžené. S těžbou černého uhlí je spjata také dobývání žáruvzdorných jílu – tzv. lupků, které jsou nepostradatelné v keramickém průmyslu.

Významně se v celé oblasti těžil také vápenec (např. lomy v okolí Koněpruských jeskyní – Zlatý kůň, lom na Kobyle, atd.), stavební kámen a opuka (hlavně na území Džbánu), nalezeno bylo i stříbro a měď (lokalita Valachov).

Rozvíjel se také potravinářský průmysl, a to hlavně pivovarnictví – k nejvýznamnějším patřily pivovary na Křivoklátě, v Nižboru a v Krušovicích, význam posledního z nich se zachoval do dneška.

5.3. Významné historické cesty a sídla

Ve vymezené oblasti bychom v minulých dobách narazili hned na několik historicky význačných obchodních stezek. Asi nejvíce do severní části území zasáhla stezka *erfurtská*, která patřila k jedněm z nejvýznamnějších zemských stezek a spojovala Prahu s německým Erfurtem. Vedla přes obec Mutějovice, kde se vybíralo mýtné, a dále pak přes Žatecko do Kadaně a Karlových Varů, odkud směřovala na území našich západních sousedů. Dopravovalo se po ní nejrozličnější zboží, od látek a kožešin přes zbraně a jantar až ke koření a soli. Později lokalitu Džbánu protínala obchodní cesta Praha – Žatec.

Druhou nejdůležitější stezkou byla tzv. *norimberská* stezka směřující z Prahy přes Beroun, Zdice, Rokycany a Plzeň do bavorského Norimberku. Okolo ní vznikaly strážní hrady, jako např. Točnick či Žebrák, nebo mimo sledovanou oblast rozsáhlý klášter v Kladrubech. Její význam vzrostl především za vlády Karla IV.

Zcela okrajově (v jihovýchodní části) zasahovala na území Hořovické pahorkatiny také logisticky velice důležitá *pasovská* neboli *prachatická* stezka, známá ovšem nejvíce pod názvem *zlatá* stezka. Ta byla nejspíš využívána už od pravěku, ale první zmínky o ní existují až z 11. století v souvislosti s placením mýta. Hlavním dopravovaným artiklem byla sůl, která se vozila z rakouských solných dolů na sever do českých zemí.

Pod názvem *zlatá* stezka se ve starých záznamech objevuje ještě cesta, která spojila Prahu a německé město Halle, a to přes Rakovník a Lipsko. Tato stezka však neměla zdaleka takový význam jak cesta *pasovská*.

Význačnou roli hrála v dějinách oblasti také koněspřežná dráha vedoucí z pražských Dejvic, vystavěná v letech 1827-1836. Tato dopravní spojnice je druhou nejstarší železnicí nejen na území Čech, ale i celé kontinentální Evropy.

V celé lokalitě se nachází pouze jedno jediné velké město, a to Beroun, ležící na území Hořovické pahorkatiny. Ani Džbán, ani Křivoklátská vrchovina nemají přirozené sídelní centrum. U západní hranice sice leží Rakovník, do sledované oblasti však již nepatří, stejně jako Kladno za severovýchodním cípem území, nebo Rokycany v pomezí jihozápadním. Z menších měst jmenujme alespoň Řevničov, Krušovice, Nové Strašecí či Zdice, významnou roli sehrála také sídla, která vznikla v okolí hradů jako Křivoklát, Karlštejn či Točnick.

Beroun byl na soutoku Berounky a Litavky osidlován již od doby železné, asi 400 let př. n. l. Ves nazývaná pro svou polohu u brodu přes řeku původně jednoduše *Brod* se za vlády Přemysla Otakara II. stala trhovou vsí a byla přejmenována na *Veronu* (podle italského města *Verona*, něm. *Bern*, *Beronia*), později byla králem Václavem II. povýšena na město²⁰. Postupem času se vyvinula podoba jména *Berona*, z té potom *Berún* a nakonec *Beroun*. Podle města pak byla pojmenována i blízká řeka, původně označovaná jako dolní tok Mže. Přestože byl Beroun na počátku 14. století opevněn, utrpěl značné válečné škody, a to především ve válkách husitských a ve válce třicetileté, postihlo jej také množství rozsáhlých požárů. Hlavními zdroji obživy místních obyvatel bylo tkalcovství, soukenictví a těžba železné rudy a vápence v okolní krajině. Dnes v Berouně žije přes 18.000 obyvatel a pro svou příhodnou polohu (30 km jihozápadně od Prahy) a dobré dopravní spojení s hlavním městem se stává satelitním městem Pražanů.

²⁰ In Lutterer, I. - Šrámek, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobíáš, 2004, s. 44-45.

6. Jazyková část

6.1. Analýza oronym a její kritéria

Po nezbytném představení sledované oblasti ze všech možných úhlů pohledu přistupujeme k ústřední fázi této diplomové práce, a to k jazykové analýze oronymického materiálu, který nám poskytla oblast Džbánska, Křivoklátska a Hořovicka.

Jazyková analýza však nesmí být žádným způsobem odtržena od předchozích kapitol, protože jak napsal Vladimír Šmilauer: „zeměpisné jméno je více než pouhý komplex hlásek, není to jen slovo, složené ze základu a afixů a jistým způsobem skloňované. Zeměpisné jméno srostlo s objektem, který označuje, zrcadlí se v něm kus dějin tohoto objektu a kus duše těch, kdo jej pojmenovali a pojmenování užívali“²¹. Proto je nezbytné mít stále na paměti, že nepracujeme pouze se slovy, ale i s pozadím, které se za nimi skrývá a často přináší daleko více informací než svým způsobem omezený jazykový rozbor.

Následující dvě kapitoly 6.2. a 6.3. jsou teoretickým úvodem k uplatněnému postupu strukturní a slovtvorné a sémanticko-motivační analýzy oronym. V obou případech jsem se opřela o poznatky Jitky Malenínské z knihy *Pomístní jména v Čechách* (1995, str. 244-284), kde v kapitole *Oronymie Čech* vypracovala základní teoretickou bázi pro zkoumání horských jmen.

Kapitola 6.4. se pak zabývá specifikou tzv. oronymických apelativ a důvody jejich vyčlenění mimo vlastní oronymický slovník.

V další kapitole 6.5. pak podáváme stručný výklad názvů tří vymezených geomorfologických celků.

Stěžejní částí práce je pak kapitola 6.6., kde nejprve v podkapitole 6.6.1. popisujeme zvolenou strukturu heslové stati a v části 6.6.2. se již věnujeme komplexnímu rozboru veškerého sebraného oronymického materiálu.

²¹ In Šmilauer, V. *Úvod do toponomastiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1966, str. 12.

6.2. Slovo tvorná analýza

Jako hlavní teoretický podklad pro slovo tvornou analýzu oronym Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny jsme použili popis základních strukturních a slovo tvorných typů českých oronym Jitky Malenínské, který podala v kapitole *Oronymie Čech* (1995, str. 282-284). Při podrobnější analýze sufixů (která bude součástí kapitoly 6.7., viz str. 134) jsme pak nejvíce využívali publikaci *Tvoření slov v češtině II.* a také kapitolu *Pomístní jména v Čechách vzniklá ze jmen vlastních odvozováním příponami L.* Olivové-Nezbedové (1995, str. 52-80). Dále jsme pracovali se základními jazykovědnými příručkami, a to např. s *Příruční mluvnici češtiny* (2001). Do jisté míry inspirativní byl také způsob zpracování této části v diplomové práci M. Mackovičové (2002).

Jitka Malenínská zpracovala základní strukturní a slovo tvorné typy českých oronym na základě práce M. Majtána (*Štruktúrne typy slovenských chotárnych názvov*), v níž v roce 1973 (str. 146-160) pracoval se slovenskými oronymy.

Primární třídění závisí na způsobu pojmenování objektu, buď je označen přímo, nebo nepřímo. Přímé názvy se dělí na jednočlenné (ty se třídí dále na derivované a nederivované) a víceslovné. V následujících řádcích podáme podrobnější charakteristiku jednotlivých typů i s konkrétními případy z oronymického materiálu vymezené oblasti.

1. Přímé názvy – pojmenovávají objekt bezprostředně, jejich základní podobou je tvar v nominativu, v české oronymii výrazně převládají.
 - 1.1. Jednočlenné názvy jsou skupinou všech jednoslovných názvů s výjimkou kompozit, patří k nim i univerbizované předložkové konstrukce (*Podhora*) a názvy vrchů vzniklé elipsou oronymického apelativa (o těch více viz str. 38-43), např. *Bludný* ← Bludný vrch nebo *Vošková* ← Vošková hora.
 - 1.1.1. Nederivované jednočlenné názvy jsou takové, u nichž slovo tvorná analýza neprokáže přítomnost předpon či přípon se specifickým příznakem místa.

Patří sem v podstatě všechna oronymická apelativa (*Hřeben, Homole, Chlum* apod.) a metaforická označení vyvýšenin – např. *Džbán, Hák, Koš*. Některá oronyma výjimečně přejímají přesné znění osobního jména, takovým příkladem je v této oblasti např. vrch *Amálie*.

1.1.2. Derivované jednočlenné názvy jsou všechna horská jména, která obsahují slovotvorné prostředky – předpony či přípony s místním – toponymickým významem (vznikly z apelativ), nebo s vlastnickým – přivlastňovacím významem (pokud vznikly z vlastních jmen či apelativního označení osob). První skupinu zastupují např. oronyma *Plešivec, Hradiště, Pěňčina*, do druhé patří např. *Bacín, Kohoutov, Bašovka*.

1.2. Víceslovné názvy tvoří velice významnou skupinu českých oronym. Skládají se v drtivé většině případů ze dvou (občas i více) plnovýznamových slov, spíše okrajovou skupinu tvoří jednoslovné názvy složené. Jako určující člen v těchto slovních spojeních funguje nejčastěji adjektivum v podobě shodného přívlastku.

1.2.1. Jednoslovné názvy složené vznikaly univerbizačním procesem u víceslovných názvů. V naší oblasti je takový název pouze jeden, a to oronymum *Vydřiduch*.

1.2.2. Víceslovné determinativní názvy se shodou jsou v převážné většině dvouslovné, tvořené přídavným jménem vlastnostním nebo vztahovým a substantivem (ve většině případů jde o oronymické apelativum).

Konkrétními příklady ze sledovaného území jsou např. *Bílá skála* nebo *Holý kopec* s vlastnostními adjektivy nebo *Hudlický vrch* či *Kokšův vršek* s adjektivy vyjadřujícími vztah.

1.2.3. Víceslovné determinativní názvy bez shody uvádíme pouze pro úplnost, na vymezeném území se nevyskytují a i na dalším území Čech je jejich výskyt spíše sporadický. Jedná se o případy typu *Vrch tři pánů*, kdy konstrukce s číslovkou následuje substantivum.

2. Nepřímé názvy nepojmenovávají objekt bezprostředně, ale podle polohy vzhledem k jinému objektu, a to nejčastěji formou předložkové konstrukce, např. *Na Budkách, U pěti dubů*.

Na základě tohoto třídění Jitky Malenínské jsou charakterizována jednotlivá oronyma v oronymickém slovníku Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny v kap. 6.6.2. Zhodnocení četností výskytu těchto typů bude součástí kapitoly 6.7., kde se také budeme podrobněji zabývat konkrétními sufixy, které se v oronymickém materiálu dané oblasti vyskytly.

6.3. Sémantická a motivační analýza

Jak již bylo předesláno v kapitole 6.1., přejímáme pro sémantickou a motivační analýzu oronym třídič Jitky Malenínské uveřejněný v publikaci *Pomístní jména v Čechách* (1995, str. 270-273). Autorka jej upravila na základě Šmilauerova *Třídění pomístních jmen* (1972, str. 171-204) s ohledem na specifiku horských jmen. U každého hesla se vždy zabýváme sémantickou a motivační analýzou synchronní podoby oronyma, historické doklady (např. z vojenského mapování či písemných pramenů) analyzujeme pouze v případě, že je to nezbytné ke správnému výkladu současné podoby jména. Stejně přistupujeme také k německým podobám oronym, využíváme jich k podpoření hypotéz a závěrů o původní motivaci daného jména.

Při zařazování oronym do významových skupin musíme mít na paměti, že pojmenování vrchům nebyla dávana jen přímo – jednoznačně, ale že často narazíme na toponyma, která jsou založena na metaforickém vyjádření, týkající se nejčastěji tvaru vyvýšeniny. Na takové případy v sémantické a motivační analýze vždy náležitě upozorňujeme.

Hlavní významové skupiny českých oronymů:

1. Obecné vztahy a vlastnosti

- 1.1. Poloha
- 1.2. Velikost
- 1.3. Barva
- 1.4. Tvar
 - 1.4.1. Přímo
 - 1.4.2. Metaforicky
- 1.5. Hodnocení (povaha)
- 1.6. Číselné určení

2. Země

- 2.1. Terénní formy
- 2.2. Půda
 - 2.2.1. Kvalita
 - 2.2.2. Složení
 - 2.2.3. Teplota
 - 2.2.4. Vlhkost
 - 2.2.5. Neobdělávaná půda
 - 2.2.6. Způsob získávání půdy
- 2.3. Vody
 - 2.3.1. Vody stojaté
 - 2.3.2. Prameny
 - 2.3.3. Vlastní jména toků
- 2.4. Atmosférické jevy

3. Rostlinstvo

- 3.1. Rostliny
 - 3.1.1. Jehličnaté stromy
 - 3.1.2. Listnaté stromy
 - 3.1.3. Ovocné stromy

- 3.1.4. Keře
 - 3.1.5. Jiné rostlinné druhy nebo jejich části
 - 3.2. Porosty
 - 3.2.1. Porosty obecně
 - 3.2.2. Místa bez porostu
 - 3.2.3. Mytební činnost
 - 3.3. Zahrady
 - 3.4. Vinice
 - 3.5. Chmelnice
 - 3.6. Louky
 - 3.7. Pastviny
- 4. Zvířectvo
 - 4.1. Savci
 - 4.1.1. Volně žijící
 - 4.1.2. Domáci
 - 4.2. Ptáci
 - 4.3. Plazi
 - 4.4. Hmyz
- 5.-9. Člověk
- 5. Poměry majetkové a právní
 - 5.1. Majetek královský, církevní, šlechtický, městský a obecní
 - 5.2. Pojmenování podle osob (i podle vztahů jiných než majetnických)
 - 5.2.1. Jména obecná a národní
 - 5.2.2. Rodná jména
 - 5.2.3. Příjmení
 - 5.2.4. Jména čestná
 - 5.2.5. Jména přezdívková

6. Lidská práce
 - 6.1. Těžba a zpracování nerostů
 - 6.2. Hornictví, hutnictví
 - 6.3. Zpracování rostlin nebo jejich produktů
 - 6.4. Lesnictví, lov, čižba, pastevectví, pohodný
7. Lidé
 - 7.1. Vojenství
 - 7.2. Soudnictví
8. Lidská díla
 - 8.1. Vlastní jména sídlišť
 - 8.1.1. Sídliště existující
 - 8.1.1.1. Přímé přejetí
 - 8.1.1.2. Přídavné jméno
 - 8.1.2. Sídliště zaniklá
 - 8.2. Stavby
 - 8.2.1. Církevní
 - 8.2.2. Světské
 - 8.2.3. Cesty, ohrady
 - 8.3. Hranice
9. Duchovní život – historie
 - 9.1. Mytologie
 - 9.2. Náboženství, církev
 - 9.3. Historické události
 - 9.4. Místní události
10. Ostatní jména
 - 10.1. Předslovanská jména
 - 10.2. Německá jména
 - 10.3. Jména nejasná

Jména do těchto významových skupin třídíme samostatně v rámci oronymického slovníku v kap. 6.6.2., souhrnně posouzeny a zhodnoceny pak budou v kapitole 6.8. (viz str. 136).

6.4. Oronymická apelativa

Rozhodla jsem se vyčlenit z oronymického slovníku Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny specifická pojmenování, která sice mají formu vlastního jména, ale jsou v podstatě jen obecným označením terénních vyvýšenin. Nazývám je podle J. Malenínské²² oronymická apelativa (dále jen OA). Toto vyčlenění mi připadá účelné pro zvláštní charakter těchto jmen – jde vlastně o nejkoncentrovanější horská jména, protože pouhým jejich vyslovením máme jasnou představu, o jaký zeměpisný objekt se jedná (což nemusí vždy platit pro oronyma typu *Bechlov, Kolo, U pěti dubů* aj.). Podobným způsobem je možné separovat toponymická apelativa i u dalších pomístních jmen (např. *potok/řeka* u hydronym, *cesta* u hodonym apod.).

Všechna OA ze studovaného území jsou v této kapitole řazena abecedně, a to v nominativu singuláru. Výjimku tvoří výklad jmen se základem *brd-* a *hrb-*, která uvádím právě pod těmito kořeny. Ke každému OA uvádím konkrétní výčet a četnost nalezených oronym v excerpovaném materiálu (EM), dále podávám jeho stručnou geomorfologickou charakteristiku. Následuje slovtvorná analýza jednotlivých OA odvozených od apelativa uvedeného v záhlaví hesla. Výklad zakončuje sémantická a motivická charakteristika jednotlivých OA.

V samotném kompletním oronymickém slovníku vymezené oblasti už těmito názvům nevěnuji zvláštní pozornost, pouze je označuji termínem OA.

V oblasti Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny se vyskytují tato OA:

brd-

Doklady v EM: 1x *brdatka*, 1x *brdce*

Geomorfologická charakteristika: Jitka Malenínská²³ cituje popis V. Šmilauera, že *brdo* je „hora se skalnatým přerušovaným hřebenem“, jiný zdroj *brdo* charakterizuje jako „zalesněný kopec“²⁴.

²² In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matušová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 264.

²³ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matušová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 265.

²⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki.cit.1.9.2008>.

Odvozeniny z EM: *brdatka* – odvozeno nejspíše z adjektiva *brdatý* příponou *-ka*, souvisí s kořeným základem *brd-*
brdce – deminutivum tvořené příponou *-ec* z kořeného základu *brd-*

Sémantická a motivační analýza: podrobný výklad podává k tomuto apelativu V. Machek²⁵. Původní *brdo* znamenalo dřevěný mečík, který se používal při tkaní (později se stal pevnou součástí tkalcovského stavu), jméno postupně přešlo na jisté druhy prken (např. postranice u vozu). Kvůli podobnosti zubatého mečíku s hřebenem byl název *brdo* později přenesen také na „skalnatý, ostrý, jakoby roztrhaný, přerušovaný hřeben hor a kopců“. Toto oronymické apelativum je hojně používáno v jihozápadních Čechách, kde jím bylo označeno dokonce celé pohoří – *Brdy*, se kterým sousedí naše sledovaná lokalita – Hořovická pahorkatina.

důl

Doklady v EM: 1x *důl*

Geomorfologická charakteristika: označuje údolí.

Sémantická a motivační analýza: Sedláček²⁶ uvádí, že název *důl* se používal pro prohlubeniny v horách, u Machka²⁷ zjistíme, že jde o jméno všeslovanské se stě. podobou *dól*, které označuje údolí. Dnes se používá v podstatě pouze v souvislosti s těžbou nerostného bohatství, kdy označuje prostor nebo závod, kde se těží.

homole

Doklady v EM: 2x *homole*, 2x *homolka*

Geomorfologická charakteristika: „vrch nahoře zakulacený“²⁸.

Odvozeniny z EM: *homolka* – deminutivum utvořené příponou *-ka* z apelativa *homole*.

Sémantická a motivační analýza: Sedláčkova charakteristika²⁹ u *homole* přesně popisuje tvar vrchu, jde o „hory, které se vypínají v ostří, ale na vrchu jsou zakulacené.“ Machek³⁰ k tomu ještě uvádí psl. tvar *gomola*.

hora

Doklady v EM: 18x *hora*, 3x *hůrka*, 2x *horka*, 1x *hůrky*

Geomorfologická charakteristika: „výrazná vyvýšenina georeliéfu, často osamocená s relativní výškou 300-600 m, s výraznými sklony svahů, s výrazným úpatím“³¹.

²⁵ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 65.

²⁶ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 14.

²⁷ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 134.

²⁸ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matúšová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 265.

²⁹ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 13.

³⁰ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 175.

³¹ In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 26.

Odvozeniny z EM: *horka* – ze substantiva *hora* utvořeno deminutivní příponou *-ka*
hůrka – ze substantiva *hora* utvořeno deminutivní příponou *-ka*
(dochází přitom k vokálníké alternaci *o→ů*)

Sémantická a motivační analýza: V. Machek³² uvádí několik významů apelativa *hora*. Původní význam „vyvýšenina“ se obohacuje o význam „les“ (hory byly pokryty lesem). Sedláček³³ k tomu připomíná, že ve starých listech se názvy *hora* a *les* v podstatě zaměňují (viz zde např. historické doklady u hesla *Radeč* – str. 102). Dalším významem je němčinou ovlivněný „důl“ (*der Berg* = hora, důl), odkazující k nerostnému bohatství. Tento význam se v našem oronymickém materiálu promítl např. do pojmenování *Krušná hora* (viz str. 79).

hrb-

Doklady v EM: 1x *hřib*, 1x *hřibce*, 1x *chrbina*

Geomorfologická charakteristika: „kopec, vrch“³⁴

Odvozeniny z EM: *hřibce* – odvozeno z apelativa *hřib* deminutivní příponou *-ec*
chrbina – ze stč. substantiva *chrb* tvořeno příponou *-ina*,
která odkazuje k apelativním názvům místa

Sémantická a motivační analýza: spojujeme tato tři oronymická apelativa na základě studie F. Cuřína *Chřib a jeho problémy* v publikaci *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech* (1967, str. 144-149). Autor zde poukázal na souvislost oronym se základem *hrb-* pomocí excerptce toponym z Tereziánského katastru. Uvádí mj. i oronymum *Chrbina*, přičemž poznamenává, že podoby s počátečním *ch-* jsou doloženy především v severovýchodních Čechách, a ve jménech *Chrbina/Chrbiny* častěji jen v jihozápadních Čechách, kam spadá i příklad z našeho EM. Dále se zabývá dialektismy *Chřib/Křib/Skřib*, které se mohly po zastření původního významu začít spojovat s blízkými základy (křivý/hřib). Proto pak u jmen *Hřib/Hřibce* dochází k názoru, že i zde jde nikoli o spojitost s houbou hřibem, ale o označení nevysokých, oblých kopců, svahů apod., které se v největším množství dochovaly na Berounsku (tj. v naší vymezené oblasti).

hřeben

Doklady v EM: 3x *hřeben*, 1x *hřebeny*

Geomorfologická charakteristika: „skalní těleso, které se táhne mezi dvěma vrcholy, či jako dlouhé poměrně rovné místo, na jehož dvou stranách dochází k prudkému poklesu výšky“³⁵.

Sémantická a motivační analýza: původně toto apelativum označovalo pouze předmět určený k česání vlasů. Postupně se na základě podobnosti název přenesl

³² In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 176.

³³ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 12.

³⁴ In Cuřín, F. *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1967, str. 144.

³⁵ <http://cs.wikipedia.org/wiki.cit.3.9.2008>.

na výrůstek na hlavě drůbeže, vrchní hranu střechy a na ostrý skalnatý hřbet pohoří³⁶. Stejný proces proběhl například také v němčině – *der Kamm* označuje jak pomůcku na česání vlasů, tak horský hřbet.

chlum

Doklady v EM: 4x *chlum*, 1x *chlumec*, 1x *chlumek*

Geomorfologická charakteristika: „obyčejně se tím míní vyvýšenina na vrchu plochá a táhlá, ač se tak i horám jiného tvaru a třeba homolovitého říká“³⁷; „zalesněný pahorek“³⁸; „kopec zpravidla táhlý a zalesněný“³⁹.

Odvozeniny z EM: *chlumec* – odvozeno z apelativa *chlum* deminutivní příponou
-ec

chlumek – odvozeno z apelativa *chlum* deminutivní příponou
-ek

Sémantická a motivační analýza: *chlum* je všeslovanské oronymické apelativum s původní podobou *чълумъ*. Pravděpodobně patří do skupiny starých praevropských přírodopisných názvů⁴⁰.

kámen

Doklady v EM: 1x *kámen*, 1x *kamenná*

Geomorfologická charakteristika: kus horniny, skála.

Odvozeniny z EM: *kamenná* – příponou -ný ze substantiva *kámen* vzniká
vlastnostní adjektivum (dochází přitom ke
krácení kořenné samohlásky)

Sémantická a motivační analýza: apelativum *kámen* má svůj původ v psl. *kamy* (gen. *kamene*), jméno se vyskytuje s četnými odvozeninami u všech Slovanů⁴¹.

kopec

Doklady v EM: 4x *kopec*, 1x *kopečka*

Geomorfologická charakteristika: „obecný název pro vyvýšeniny georeliéfu různého tvaru a velikosti bez přesné morfometrické charakteristiky“⁴². Podrobnější informace uvádí internet: „povrchový tvar, který má zřetelně patrný vrchol, který vystupuje nad okolní terén. Není úplně jasné, kdy se takový povrchový útvar označuje výrazem kopec nebo hora. Z velké části to závisí na subjektivním hodnocení. Obecně platí, že kopec není tak vysoký jako hora a jeho svah není tak prudký. Někdy je pro označení rozhodující nadmořská výška

³⁶ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 187.

³⁷ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 12.

³⁸ In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 26.

³⁹ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Maleninská, J. – Matušová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 264.

⁴⁰ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 200.

⁴¹ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 237.

⁴² In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 27.

vrcholu, někdy je to relativní výška nad okolním terénem. Někdy se výrazem hora označují i kopce, které nesplňují ani jedno z kritérií (např. Bílá hora)⁴³.

Odvozeniny z EM: *kopečka* – toto oronymické apelativum je nejspíše plurálovou formou vytvořenou z deminutiva *kopeček* koncovkou pro nominativ plurálu -a

Sémantická a motivační analýza: apelativum *kopec* vzniklo z maskulina *kop* příponou -*ecb*, která má augmentativní platnost⁴⁴. Sedláček⁴⁵ přibližuje původní význam tohoto oronymického apelativa takto: „kop, kopek a kopec jest prvotně jen nakopaná země, která měla býti nějakým znamením aneb snad mohyloou, tedy něco mnohem a mnohem menšího, nežli je hůrka.“

opyš

Doklady v EM: 1x *opyš*

Geomorfologická charakteristika: „útvár, který má obvykle charakter úzkého hřbetu. Je to zadní, klesající a zužující se konec *ostrožny* (= terénní útvar jazykovitě protáhlého tvaru, který je z obou stran ohraničený příkrými svahy. Takový terénní útvar obvykle vybíhá z hřebene nebo planiny a ukončuje jej opyš. Ostrožny se používaly často k výstavbě hradišť a hradů – např. Křivoklátu či Pražského hradu)“⁴⁶.

Sémantická a motivační analýza: u J. Malenínské⁴⁷ se dočteme, že „*opyš* znamená ohon nebo ocas, čímž je míněn konec skalního ostrohu“. PSJČ⁴⁸ uvádí archaismus *opyš* s významem „sklánějící se výběžek návrší“. Také Sedláček⁴⁹ uvádí toto jméno pro „hřbet neširoký, pomalu se sklánějící, jako bylo kupř. u Pražského hradu na východní stranu.“ Mylně se však domníval, že „kromě tohoto jediného žádný jiný opyš se nepřipomíná.“ J. Pleskalová⁵⁰ zařazuje *opyš* mezi jeden z prvních dokladů toponymizace, která spočívá v pouhé přeměně apelativa v proprium, proto se dá předpokládat, že jméno je i v našem případě původu velmi starého.

pahorek

Doklady v EM: 1x *pahůrek*

Geomorfologická charakteristika: „vypuklý tvar georeliéfu malých rozměrů s málo výrazným úpatím a s mírnými svahy, je příznačným tvarem pahorkatin, může vzniknout různým způsobem“⁵¹.

⁴³ <http://cs.wikipedia.org/wiki. cit. 3.9.2008>.

⁴⁴ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 274.

⁴⁵ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 12.

⁴⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki. cit. 3.9.2008>.

⁴⁷ In Malenínská, J. *K metaforickým přenosům v toponymii*. Acta onomastica 38, 1997, str. 29.

⁴⁸ In *Příruční slovník jazyka českého*. 3. díl. N-O. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938-1940, str. 1121.

⁴⁹ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 14.

⁵⁰ In Pleskalová, J. *Nejstarší česká pomístní jména*. In eds. Olivová-Nezbedová, L. – Šrámek, R. – Harvalík, M. *Onomastické práce 4*. Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám univ. prof. PhDr. Ivana Lutterera, CSc. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, str. 409.

⁵¹ In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha. Academia, 1987, str. 29.

Odvozeniny z EM: *pahůrek* – dochází zde pouze k vokalické alternaci *o*→*ů*
(*pahorek* souvisí s kořeným základem *hor-*
doplněným o prefix *pa-* a deminutivní sufix *-ek*)

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronymického apelativa *hora*.

skála

Doklady v EM: 14x *skála*, 3x *skalka*, 1x *skalice*, 1x *skaliska*, 1x *skalky*

Geomorfologická charakteristika: „výchoz skalních hornin na povrch terénu“⁵².

Odvozeniny z EM: *skalice* – z kořeného základu *skal-* utvořeno příponou *-ice*, která měla ve staré češtině deminutivní platnost
skaliska – z kořeného základu *skal-* augmentativní příponou *-isko*
skalka – deminutivum utvořené příponou *-ka* z apelativa *skála*

Sémantická a motivační analýza: V. Machek⁵³ charakterizuje apelativum *skála* jako všeslovanské a v češtině mající několik významů – „holé skalisko“, „kámen“ či „lom“.

stráň

Doklady v EM: 3x *stráň*

Geomorfologická charakteristika: svah kopce.

Sémantická a motivační analýza: ně. apelativum *stráň* (úzce související se substantivem *strana*) označuje u Machka⁵⁴ „bok hory, vrchu“, Sedláček⁵⁵ pojem zužuje na strmé boky hor a vrchovin.

vrch

Doklady v EM: 43x *vrch*, 3x *vrchy*, 2x *vrchová*⁵⁶, 1x *vršek*

Geomorfologická charakteristika: „vypuklý tvar georeliéfu větších rozměrů ve vrchovinách, zpravidla s relativní výškou 150-300 m“⁵⁷.

Odvozeniny z EM: *vrchová* – odvozenina z apelativa *vrch* příponou *-ový*, kterou se tvoří relační adjektiva
vršek – deminutivum utvořené z apelativa *vrch* příponou *-ek*
(dochází přitom k alternaci *ch*→*š*)

Sémantická a motivační analýza: apelativum pochází z psl. *vrchъ* a ve většině slovanských jazyků existuje v četných odvozeninách⁵⁸. Původně označovalo pouze nejvyšší část hory anebo místo, kde pramení potok⁵⁹.

⁵² In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 30.

⁵³ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 545.

⁵⁴ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 581.

⁵⁵ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 14.

⁵⁶ U tohoto oronyma není jasné, zda patří skutečně mezi oronymická apelativa, nebo je odvozeno z OJ Vrcha, raději ho však uvádíme i zde.

⁵⁷ In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 32.

6.5. Výklad názvu geomorfologických celků

Aby byl oronymický přehled sledované oblasti kompletní, popíšu v této kapitole alespoň stručně etymologii názvů všech tří geomorfologických celků.

Tabulová plošina Džbán získala své jméno od druhého nejvyššího vrchu oblasti, a to *Džbánu* (v této práci označován jako *Džbán I.*). Jméno vzniklo na základě podobnosti vrcholových skalních útvarů s keramickým výrobkem. Podle vrchu dostal své jméno také hrad ze 14. stol., zpuštělý však již o dvě století později. Podrobnější informace uvádím u hesla *Džbán I.* (viz str. 60).

Název Křivoklátská vrchovina se odvozuje od místního jména Křivoklát⁶⁰. To původně označovalo hrad, vystavěný na skalním ostrohu v ohybu Rakovnického potoka před rokem 1109. V podobě *Křivoplát* (*Krivoplat*, *Krzywoplat*) se jméno připomíná v pěti různých pramenech z 12. a 13. století s datací k roku 1110. Vzniklo spojením adjektiva *křivý* s významem „zahnutý, nerovný“ a substantiva *plát* „plošina“ (z něm. *die Platte*). Jak uvádí Lutterer a Šrámek, označoval název buď „hrad na nerovné plošině“, anebo spíše vzhledem ke své poloze „skalní plošinu v zákrutu“. Od první poloviny 14. století se v písemných pramenech setkáváme s podobou *na krzywokatye*, způsobenou nejspíše nesrozumitelností původního tvaru se zakončením *-plát*. V lidovém povědomí se jméno začalo spojovat s křivým kmenem stromu, proto se druhá část složeniny změnila na *-klát* „pařez, špalek“. Jméno hradu se později přeneslo i na ves v podhradí, která se původně nazývala *Búdy* podle přístřešků stavební hutě, jež pracovala na stavbě hradního komplexu. Substantivum *vrchovina* můžeme zařadit mezi oronymická apelativa. Podle Demka⁶¹ je vrchovina charakterizována jako „území s členitým georeliéfem s převládající rel. výškovou členitostí 150-300 m a s výrazným úpatím vůči sousednímu území, a to obvykle s nadmořskou výškou 600-900 m.“

⁵⁸ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 700.

⁵⁹ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 12.

⁶⁰ Výklad jména přejímám z publikace Lutterer, I. – Šrámek, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004, str. 143.

⁶¹ In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, str. 32.

Také název posledního geomorfologického celku, tedy Hořovické pahorkatiny, je odvozen od místního jména⁶². Původně ves s tvrzí Hořovice jz. od Berouna má nejstarší doklad z roku 1233 – *Horowic*, před rokem 1322 se stala městečkem (1321 *in Horzowicz*). Jméno bylo odvozeno čelední příponou *-ovice* z osobního jména *Hoř* a znamená tedy „ves lidí Hořových“. Horský masiv nazývaný *pahorkatina* se podle Demka⁶³ chápe jako „geomorfologická jednotka se zvlněným georeliéfem s převládající výškovou členitostí 30-150 m, obvykle v nadmořských výškách do 600 m.“

6.6. Oronymický slovník Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny

Tato kapitola je stěžejní částí diplomové práce, obsahuje totiž slovník všech excerpovaných horských jmen s uvedením kompletního výčtu nalezených historických dokladů a především pak s jejich slovotvornou a sémanticko-motivační analýzou.

Po zvážení a konzultaci s vedoucím práce jsem se rozhodla řadit oronyma abecedně podle prvního členu názvu, nikoli podle oronymického apelativa, jak to ve své diplomové práci udělala např. M. Mackovičová (2002). Domnívám se, že na ploše diplomové práce není potřeba shlukovat všechny *vrchy* či *hory*, hodí se to spíše pro práce většího rozsahu (tuto metodu použil např. A. Profous v *Místních jménech v Čechách*), navíc struktura slovníku ve zvolené podobě působí přehledněji a není potřeba k práci připojovat rejstřík. V podkapitole 6.6.1. stručně popisují strukturu heslové stati, následující část 6.6.2. je samostatným oronymickým slovníkem Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny.

⁶² Pro výklad jména je opět použita publikace Lutterer, I. – Šrámek, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobíáš, 2004, str. 97.

⁶³ In Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha. Academia, 1987, str. 29.

6.6.1. Popis struktury jednotlivých hesel

Jak již bylo uvedeno, oronyma jsou řazena abecedně a každé oronymum má své samostatné heslo. V případě, že se na území vyskytují dvě a více shodných oronym, jsou zahrnuta pod jedno heslové slovo a odlišena římskými číslicemi, které jsem jim přiřadila. Heslová stať se ve většině případů skládá z pěti částí:

- 1) Heslové slovo – oronymum uváděné vždy v nominativu, u synonymických oronym jsou jména rozlišena římskými číslicemi.
- 2) Lokalizace – uvedení polohy vrchu vzhledem k nejbližší obci; přesné nadmořské výšky; mapy, ze které bylo oronymum zaznamenáno, společně se souřadnicemi pro jednoduchou orientaci. Souřadnicemi je u map z edice Klubu českých turistů míněna čtvercová síť pravoúhlých rovinných souřadnic, které jsou vtištěny v rámu map po 1 km. U mapy *Křivoklátsko a Český Kras – Karlštejnsko, Beroun* nakladatelství Geodézie On Line tato síť chybí, a proto uvádíme souřadnice ve stupních a minutách. První souřadnice značí vždy vodorovnou řadu, druhá pak označuje svislou řadu.
- 3) Historické doklady jména – v této části uvádím všechny nalezené historické podoby jména. Hlavním zdrojem mi byly mapy I., II. a III. vojenského mapování a mapy stabilního katastru, některé doklady pocházejí ze Sedláčka (1920). Na prvním místě uvádím vždy název pramenu, a to příslušnou zkratkou (více viz Seznam zkratk – str. 147), následuje samotný doklad oronyma (nebo jiného PJ, které bylo v blízkosti vrchu nalezeno, v takovém případě je vždy před jménem uvedena zkratka „PJ“). Dále uvádím označení příslušného mapového listu, na kterém bylo oronymum nalezeno, nebo strany, ze které bylo vypsáno v případě Sedláčkovy *Snůšky starých jmen*. Poslední údaj pak zachycuje rok nebo časové rozmezí, ve kterém bylo oronymum buď zaznamenáno do mapy, nebo objeveno v nějakém písemném pramenu (platí opět pro Sedláčka, 1920). Jména jsou vždy zachována ve stejné grafické podobě jako v originálním zdroji.

- 4) Slovotvorná analýza – se zaměřuje na slovotvorný (strukturní) rozbor oronym podle kapitoly 6.2. (viz str. 32), slovotvorná analýza oronymických apelativ je pak zahrnuta v samostatné kapitole 6.4. (viz str. 38).
- 5) Sémantická a motivační analýza – se pokouší odhalit původní motivaci, etymologii a sémantický základ jednotlivých horských jmen na základě významového třídiče oronym z kapitoly 6.3. (viz str. 34). Sémantická a motivační analýza oronymických apelativ je uvedena v kapitole 6.4. (viz str. 38).

Výjimku v uvádění této pětistupňové oronymické charakteristiky tvoří pouze taková jména, u kterých se nepodařilo nalézt žádné doklady v historických zápisech (tj. v mapách, písemných pramenech, apod.), pak je tedy třetí část vynechána. Celkem se jedná o 45 oronym, více viz závěr kap. 3.1. – str. 13.

Podobně u jmen, která se vyskytují vícekrát, jsem pro každé z nich uvedla jejich jedinečnou lokalizaci a historické doklady, slovotvornou a sémantickou analýzu však pro tato shodná oronyma provádím souhrnně. Pokud se však např. motivace odlišuje, nebo je užitečné uvést k jednomu jménu více informací, není to v části sémantické a motivační analýzy rozhodně opomíjeno (viz např. heslo *Hradiště* – str. 65).

Ukázka heslové stati pro oronymum s jedním výskytem:

Černá skála

Lokalizace: s. od obce Líšná; 587,8 m; Brdy a Rokycansko: 14/30

Historické doklady jména: SK: *Dehednicka skala* (4142-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *černý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: podobně jako u hesla *Bílá skála* (viz str. 51) je i zde motivace oronyma odvozena od barvy horniny, tentokrát se jedná buď o čedič, černou žulu nebo buližník⁶⁴. O barvě vypovídá i starý doklad jména ze stabilního katastru – dehet je tmavě hnědá až černá kapalina vznikající při karbonizaci černého uhlí. Je možné, že se zde dehet také vyráběl. Názvu *Dehetnická skála* se v oblasti stále užívá, bývá dokonce takto zaznamenáván i na některých mapách. *Skála* je oronymické apelativum.

⁶⁴ In Štěpán, P. *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2004, str. 48.

Ukázka heslové stati pro oronymum s více výskyty:

Červený vrch

Červený vrch I.

Lokalizace: sv. od obce Pnětluky; 399,8 m; Lounsko a Džbán: 08/70

Červený vrch II.

Lokalizace: j. od obce Skryje; 543 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 12/34

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Červený vrch* (list 4051_2, 1879)

Červený vrch III.

Lokalizace: ssz. od obce Lhota pod Radčem; 450,4 m; Brdy a Rokycansko: 06/23

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *červený* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: adjektivem *červený* byly tyto vyvýšeniny pojmenovány buď podle barvy nerostů, které se na nich vyskytují, nebo podle barvy půdy s výrazným obsahem železa. *Vrch* je oronymické apelativum.

6.6.2. Interpretace oronym ze sledované oblasti

Amalie

Lokalizace: sz. od obce Krušovice; 453,7 m; Lounsko a Džbán: 11/61

Historické doklady jména: II. voj. map.: MJ *Amalienhof* (list W_8_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Amalienhöhe* (list 3951_2, 1879); SK: *Amalienhöhe* (2386-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný, vznikl z OJ *Amálie*.

Sémantická a motivační analýza: k výkladu tohoto jména posloužily informace na webových stránkách blízké obce Hředle – vypráví se prý, že když počátkem dvacátých let 19. století přijel na inspekci statků v Krušovicích křivoklátský kníže Karel Egon Fürstenberg, zašel na tehdy bezejmenný vrch severozápadně od Krušovic na katastru sousedících Hředel, aby z výšky přehlédl zdejší kraj. Vyhlídka ho natolik uchvátila, že vyměnil s hředelskou obcí výšinu za jiné pozemky, pojmenoval jí *Amálii* na počest své ženy Amálie Kristýny, kněžny Bádenské, a v místě nejkrásnějšího výhledu pro ni nechal postavit osmiboký letní altán, přičemž na jednu z jeho stěn umístil desku s německy psaným věnováním: „Své milované ženě, věrné Amálii, posvěcuji tuto výšinu, Karel Egon, 1823.“ Tak se doposud bezejmennému vrcholu začalo říkat Amálie⁶⁵. Druhou možností je pojmenování vrchu podle místního jména malé osady, jež byla na jeho úpatí nazývána podle klasicistního hospodářského dvora *Amálie* (viz doklad z II. voj. mapování), který byl založen v roce 1830 a pojmenován také po kněžně Amálii Kristýně.

⁶⁵ Viz <http://www.hredle.cz/turisticke-informace/altan-amalie/>. Cit. 7.10.2008.

Baba

Lokalizace: v. od obce Roztoky; 404 m; Křivoklátsko: 13°53'/50°01'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Baba* (list 3952_3, 1878); SK: *Baba* (0803-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: výklad tohoto poměrně četného pojmenování českých terénních vyvýšenin přejímáme ze SIPJ II.⁶⁶, který uvádí několik sémantických a motivačních možností: „1) z apelativa *bába/baba* ve významech, z nichž některé vznikly metaforizací: a) „stařena, porodní asistentka atd.“ Podle majetkových poměrů, místních událostí apod.; b) „zakrslý strom“; c) „kopec (zaobleného tvaru podobající se ohnuté stařeně)“, ale řidčeji i „kamenitá vyvýšenina nepravidelného tvaru“, „skála“. U prokazatelně starých jmen lze uvažovati o základu jména v ide. kořeni **bab-/bob-*, který označoval něco vydutého, zakulaceného apod. (srov. čs. *bába* = náryp, *bábovka*, *boule*, *bublina* apod.); d) „kamenný kříž“; e) „mokřina, bahnité místo apod.“; 2) z PJ (jména lesa, vrchu apod.) *Baba*. Podle polohy; 3) z OJ *Baba*, *Bába* podle majitele; 4) ze jména staroslovanské bohyně *Báby*. Nelze vyloučit v některých případech souvislost místa s dávným kultem.“ Další význam najdeme například u *Machka*⁶⁷, *bába* může znamenat také druh mraků – „kupa, hrad“ (= rozložitý, neforemný jako baba). Určit však přesně, která ze zmíněných motivací se uplatnila při pojmenování tohoto konkrétního vrchu, je prakticky nemožné.

Babí hora

Lokalizace: sv. od obce Třeboc; 492,5 m; Lounsko a Džbán: 12/66

Historické doklady jména: Ss.: les *Babí hora* (str.184, 1637); I. voj. map.: *Wein B.* (list 88, 1764-1768); III. voj. map.: *Babí hora* (list 3951_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *babí* je adjektivum druhově přivlastňovací odvozené příponou *-í* ze substantiva *baba/bába*.

Sémantická a motivační analýza: k výkladu tohoto jména viz heslo *Baba* str. 49. *Hora* je oronymické apelativum.

Babí skála

Lokalizace: jv. od obce Jablečno; 531,9 m; Brdy a Rokycansko: 11/28

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Babieskala* (list W_9_II, 1846-1847), PJ *Pod Baby Skalau W.* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Babí skála* (list 4051_2, 1879); SK: *Baby skala* (2720-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *babí* je adjektivum druhově přivlastňovací odvozené příponou *-í* ze substantiva *baba/bába*.

Sémantická a motivační analýza: k výkladu tohoto jména viz heslo *Baba* str. 49. *Skála* je oronymické apelativum.

⁶⁶ In *Slovník pomístních jmen v Čechách*. II. (B-Bau). 1. vyd. Praha: Academia, 2006, str. 11-12.

⁶⁷ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 39-40.

Babka

Lokalizace: sz. od obce Černošice; 364,3 m; Okolí Prahy-západ: 50/37

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Babka* (list 4052_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *baba/bába* deminutivní příponou *-ka* (dochází přitom ke krácení kmenové samohlásky).

Sémantická a motivační analýza: také v případě tohoto oronyma přihlížíme k výkladu v SLPJ II.⁶⁸, kde je uvedeno: „1) Z apelativa *babka* ve významech, z nichž některé jsou doloženy pouze v PJ, např. „kopec“, „skalka“, „hromada kamení sesbíraného z pole“, „mokrý pozemek“, „mrak“, „babyka (druh javoru)“, „stará vrba“, „pařez“. Jména polností, lesů, vrchů apod., např. podle zvlněného či zamokřeného terénu. 2) Z PJ (jmen lesů, kopců) *Babka*. Podle polohy vzhledem k objektům pojmenovaným *Babka*. 3) Z OJ *Babka*. Podle býv. majitele.“ Machek⁶⁹ uvádí ještě významy: *babka* – kovadlinka na klepání kos a srpů (= nízká a široká, rozložitá); *babka* – druh hříbu nebo také chroust. U Jungmanna⁷⁰ pak nacházíme ještě význam *babka* – rostlina jitrocel. Více viz oronymum *Baba* (str. 49). Podobně jako u oronyma *Baba* nelze ani v tomto případě jednoznačně stanovit, která motivace se při pojmenování vrchu uplatnila.

Babská skála

Lokalizace: v. od obce Pajzov; 564 m; Brdy a Rokycansko: 04/26

Historické doklady jména: Ss: les *Skála* (str.169, 1543); III. voj. map.: *Babská skála* (list 4051_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *babská* je adjektivum druhově přivlastňovací odvozené příponou *-ský* ze substantiva *baba/bába*.

Sémantická a motivační analýza: více heslo *Baba* na str. 49. *Skála* je oronymické apelativum.

Bacín

Lokalizace: sv. od obce Vinařice; 499 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 35/27

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Bacin B.* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Bacin* (list 4052_2, 1879); SK: *Bacin* (4594-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z OJ *Baca* nebo *Bac* přivlastňovací příponou *-ín*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum vyjadřuje majetnický vztah, pozemky patřily kdysi pravděpodobně nějakému *Bacovi* (v podobě *Bac* je jméno doloženo v CEO, příjmení *Baca* uvádí A. Kotík⁷¹).

⁶⁸ In *Slovník pomístních jmen v Čechách*. II. (B-Bau). 1. vyd. Praha: Academia, 2006, str. 27.

⁶⁹ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 39-40.

⁷⁰ In Jungmann, J. *Slovník česko-německý*. Djl I. A-J. 1. vyd. Praha: Knížecí arcibiskupská knihtiskárna, 1835, str 58.

⁷¹ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 45.

Bašovka

Lokalizace: v. od obce Vejvanov; 509 m; Brdy a Rokycansko: 05/27

Historické doklady jména: SK: PJ *Na Barssowce* (0243-1, 1839), *Pod Barssowkau* (6757-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: buď z OJ *Baš/Baša/Baše* příponou *-ovka* nebo ze sousloví typu *Bašova hora* univerbizací příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: toto horské jméno vyjadřuje vztah k osobě jménem *Baš/Baše* (obě jména doložena např. u Kotíka⁷²) /*Baša* (jméno lze nalézt v CEO), a to nejpravděpodobněji vztah majetnický.

Bechlov

Lokalizace: jv. od obce Vejvanov; 599,1 m; Brdy a Rokycansko: 05/25

Historické doklady jména: Ss: les *Bechlov* (str.169, 1543); II. voj. map.: *Na Bechlowe B.* (list W_10_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Bechlov* (list 4051_4, 1879); SK: *Bechlow* (1497-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný: převzatý z MJ dnes již zaniklé obce *Bechlov*.

Sémantická a motivační analýza: jméno je motivováno polohou v blízkosti zaniklé vsi *Bechlov*⁷³.

Beraník

Lokalizace: j. od obce Roztoky; 493,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/42

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Schaf B.* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Schaf B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Schafberg* (list 3952_3, 1878); SK: *Beranny wrch* (6594-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z adjektiva *beraní* příponou *-ík*.

Sémantická a motivační analýza: na tomto vrchu bývaly nejspíš ovčiny a pastviny pro ovce, napovídají tomu i staré doklady jména z vojenských mapování (něm. *das Schaf* = ovce).

Bílá skála

Lokalizace: j. od obce Hlohovičky; 481 m; Brdy a Rokycansko: 04/28

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Salzberg* (list W_9_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Bílá skála* (list 4051_2, 1879); SK: *bílá Skála* (1882-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *bílý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: motivací pojmenování tohoto oronyma byla bíle zbarvená hornina, P. Štěpán⁷⁴ uvádí, že nejčastěji se jednalo o opuku, křemen,

⁷² In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 44.

⁷³ In *Slovník pomístních jmen v Čechách*. III. (Bav-Bíd). 1. vyd. Praha: Academia, 2007, str. 41.

vápenec či bílou žulu. Pojmenování podle barvy bylo častější než označování vrchů konkrétními názvy hornin – buď je totiž pojmenovávatelé běžně neužívali, nebo je vůbec neznali. Zajímavý je doklad ze druhého vojenského mapování, kdy je pro vrch doložen název *Salzberg* – tedy „solný vrch“, který by mohl zajisté také odkazovat k bílé barvě skály. *Skála* je oronymické apelativum.

Bludný

Lokalizace: jv. od obce Skryje; 527,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 12/35

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Kahlberg* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *BludnýB.* (list 4051_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze slovesného základu *blud-* příponou *-ný*, která signalizuje vlastnostní adjektivum. Dá se předpokládat (i na základě historických dokladů), že název vznikl elipsou určovaného členu – nejspíše oronymického apelativa *vrch*.

Sémantická a motivační analýza: oronym souvisí se slovesem *blúdit* a pravděpodobně označuje místo, kde často někdo zabloudil, nebo kde se možná podle představ místních obyvatel objevovaly nadpřirozené bytosti – bludičky.

Blýskava

Lokalizace: sv. od obce Loděnice; 426,5 m; Okolí Prahy-západ: 41/42

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Bleiskaweg b.* (list 106, 1764-1768); II. voj. map.: *Bleiskowa B.* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Blejskava* (list 3952_4, 1878); SK: *Bleyskawa* (2660-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z adjektiva *blýskavý* příponou *-a*.

Sémantická a motivační analýza: motivačním faktorem při vzniku tohoto jména byly nejspíše atmosférické jevy – nad horou se pravděpodobně často a výrazně blýskalo. Blýskat se tam však mohly také lesklé horniny, např. křemen. Název mohl také souviset s těžbou železné rudy, naleziště na vrchu *Blýskava* bylo totiž jedno z nejbohatších v celém kraji. V SPJ lze nalézt PJ *Blejskava* (Unh/Chrštenice), které označuje les na kopci, jméno se vykládá podle směru přicházejících bouřek.

Blýskavka

Lokalizace: sv. od obce Chrštenice; 324 m; Český kras – Karlštejsko a Beroun: 14°09'/50°00'

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z PJ *Blýskava* deminutivní příponou *-ka*, více viz *Blýskava* (str. 52).

Sémantická a motivační analýza: protože se tento vrch nachází v blízkosti vyvýšeniny *Blýskava* a má nižší nadmořskou výšku, lze usuzovat, že motivací bylo právě porovnání se sousedním vrchem a následné označení hory deminutivní

⁷⁴ In Štěpán, P. *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2004, str. 50.

formou. Jungmann⁷⁵ pro heslo *blýskavka* uvádí: 1) věc blyštící se, 2) ořech sněživý, zkažený, 3) střevle – ryba kapru podobná, 4) blesk. Nejvíce se přikláníme k souvislosti se čtvrtým Jungmannovým výkladem, více také viz *Blýskava* (str. 52).

Borek

Lokalizace: s. od obce Borek; 520,2 m; Brdy a Rokycansko: 13/24

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Am Borek B.* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: pouze *MJ Borek* (list 4051_4, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *bor* deminutivní příponou *-ek*.

Sémantická a motivační analýza: jméno je možné vyložit buď jako malý borový les, nebo přejetím *MJ Borek* na jméno vrchu. Osada Borek se totiž nachází nedaleko hory. Pravděpodobnější však je prvotní pomístní význam.

Boubová

Lokalizace: sv. od obce Tetín; 430 m; Okolí Prahy-západ: 38/36

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Boutinatz B.* (list O_9_I, 1850); SK: *Baubowa* (7199-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: odvozeno přivlastňovací příponou *-ová* z *OJ Búba/Bouba*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum pravděpodobně vyjadřuje majetnický vztah k pozemkům, které se na vrchu nacházely, a které patřily jistému *Búbovi/Boubovi*. V písemných pramenech je jméno *Bouba* doloženo pouze u Beneše⁷⁶. Kotík⁷⁷ uvádí osadní jméno *Boubová* při výkladu příjmení typu *Boubín*, *Boubal* apod. Jméno je podle SPJ (Ber/Hostín) pro tento vrch používáno „odedávna, dosud“.

Bráh

Lokalizace: v. od obce Ostrovec; 523,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 09/32

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Wolfs B.* (list 122, 1764-1768)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: podle V. Machka⁷⁸ označovalo stč. apelativum *brah* zvláštní zařízení na úschovu sena nebo slámy (jakýsi stoh s posuvnou střechou na 4 sloupcích), na Rakovnicku se slovem *bráh* pojmenovávala kupa chmelových tyčí. Je tedy možné, že na vrchu nebo pod ním stávaly brahy/bráhy, podle kterých dostala vyvýšenina své jméno. Pojmenování mohlo také vzniknout metaforicky na základě tvarové podobnosti.

⁷⁵ In Jungmann, J. *Slownjk česko-německý*. Djl I. A-J. 1. vyd. Praha: Knížecí arcibiskupská knihtiskárna, 1835, str. 145.

⁷⁶ In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str. 105 a 227.

⁷⁷ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 45.

⁷⁸ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 63.

Brdatka

Lokalizace: j. od obce Hýskov; 413 m; Okolí Prahy-západ: 32/39

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Prdatka?* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Brdatka* (list 4052_1, 1879); SK: *Prdatka* (0131-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: nejspíše z adjektiva *brdatý* odvozeno příponou *-ka*, souvisí s kořeným základem *brd-*.

Sémantická a motivační analýza: podle SPJ (Ber/Beroun) se jméno vztahuje k názvu „zalesněného údolí (také *Brdatecké údolí*, dříve *Prdatka*, nyní *Talichovo údolí*), kterým vede silnice z Berouna na Zdejcín. Údolím vede potůček a vodě v něm tekoucí říkávali *Prdlavka*. Název *Brdatka – Brdatecké údolí* užíván dosud. V r. 1952 přejmenování na *Talichovo údolí*.“ V ETP bylo oproti tomu zjištěno: „tímto jménem se označují křemencové hřbety a zdrobnělina vystihuje jejich menší výšku proti Brdům“⁷⁹. Nejvíce se přikláníme k zařazení tohoto horského jména mezi oronymická apelativa (podle souvislosti s apelvativem *brdo*). Vrch je fotograficky zachycen v příloze této práce (viz Příloha č. 4).

Brdce

Lokalizace: j. od obce Horní Bezděkov; 450,5 m; Okolí Prahy-západ: 34/49

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Na Pertze?* (list 106, 1764-1768); II. voj. map.: *Steinberg* (list W_8_I, 1846-1847); III. voj. map.: 2 vrchy u sebe – *Gr. Brdce a Kl. Brdce* (list 3952_3, 1878); SK: *Brdce* (2011-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z kořeného základu *brd-* odvozeno deminutivní příponou *-ec*, v plurálu *Brdce*.

Sémantická a motivační analýza: *Brdce* jsou oronymické apelvativum, více viz str. 38.

Brno

Lokalizace: z. od obce Lhota pod Radčem; 718,1 m; Brdy a Rokycansko: 04/22

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Brno B.* (list W_10_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Brno* (list 4051_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, pravděpodobně vznikl odvozením z praslovanského slova *brnie* příponou středního rodu *-no*.

Sémantická a motivační analýza: jako nejpravděpodobnější se jeví výklad shodný se sémantickou analýzou moravského místního jména *Brno*, který uvádí Lutterer a Šrámek⁸⁰, tj. že oronymum vzniklo z psl. *brn*, *brnie*, což znamená „*kal*, *špína*, *bláto z hlíny*“. Bylo utvořeno jako jmenná podoba přídavného jména odvozená příponou středního rodu *-no*: *brn-no*, což znamená *brnné*, *brněné místo* (blátivé místo). Oronymum by bylo podle tohoto výkladu motivováno vlhkostí půdy. Na vrchu (a také na těsně sousedícím vrchu Radči) se rozkládá zřícenina mohutného hradu Mitterwaldu z roku 1343.

⁷⁹ In Honl, I. Naše vlast V, str. 38.

⁸⁰ In Lutterer, I. – Šrámek, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004, str. 54.

Bukov

Lokalizace: v. od obce Plískov; 572,2 m; Brdy a Rokycansko: 10/24

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Bukow Wald* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Bukov* (list 4051_4, 1879); SK: *Bukow* (9178-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný: vzniklo přejetím MJ nyní již zaniklé vsi *Bukov*.

Sémantická a motivační analýza: jméno je odvozeno z názvu zaniklé osady *Bukov*, které je dnes dochované už pouze ve jménu ulice v blízkém Zbirohu. U Profouse⁸¹ můžeme číst: „*Bukov*, n. ves, dnes myslivna na úpatí lesnatého vrchu jménem *Bukov* 2,5 km jižně od Zbiroha, podle urbáře zbirožského z roku 1657 bylo tu za třicetileté války zničeno několik vesnic a na jejich místě je dnes hustý les.“

Buzová

Lokalizace: v. od obce Lhotka; 524,5 m; Brdy a Rokycansko: 10/31

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Gall B.* (list 122, 1764-1768); III. voj. map.: *Buzová* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: odvozeno přivlastňovací příponou *-ová* z OJ *Búz/Buz* (zdrobnělina z OJ *Budislav*).

Sémantická a motivační analýza: oronymum je odvozeno z osobního jména *Búz/Buz* a vyjadřuje pravděpodobně majetkový vztah. *Buz* souvisí s rodným jménem *Budislav*, může být tedy také buď rodným jménem, nebo příjmením z něj odvozeným, tak ho dokládá například Kotík⁸².

Černá skála

Lokalizace: s. od obce Líšná; 587,8 m; Brdy a Rokycansko: 14/30

Historické doklady jména: SK: *Dehednicka skala* (4142-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *černý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: podobně jako u hesla *Bílá skála* (viz str. 51) je i zde motivace oronyma odvozena od barvy horniny, tentokrát se jedná buď o čedič, černou žulu nebo buližník⁸³. O barvě vypovídá i starý doklad jména ze stabilního katastru – dehet je tmavě hnědá až černá kapalina vznikající při karbonizaci černého uhlí. Je možné, že se zde dehet také vyráběl. Názvu *Dehetnická skála* se v oblasti stále užívá, bývá dokonce takto zaznamenáván i na některých mapách. *Skála* je oronymické apelativum.

⁸¹ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. I. A-H. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1947, str. 208.

⁸² In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 14.

⁸³ In Štěpán, P. *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2004, str. 48.

Čertova skála

Čertova skála I.

Lokalizace: sv. od obce Líšná; 583,4 m; Brdy a Rokycansko: 15/30

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čertová skála* (list 4051_2), 1879); SK: *Czertowa skala* (4142-1, 1839)

Čertova skála II.

Lokalizace: z. od obce Zbiroh; 565,7 m; Brdy a Rokycansko: 09/26

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čertova skála* (list 4051_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *čertův* je vztahové adjektivum utvořené ze substantiva *čert* posesivní příponou *-ův*.

Sémantická a motivační analýza: oronyma tohoto typu jsou projevem víry v nadpřirozené bytosti, pomístní jména spojená s mytologií často doprovázejí pověsti o jevech či postavách, které není možno pragmaticky vysvětlit nebo dokázat. S označením *Čertova skála* je většinou spojován příběh o tom, jak čert někam spěchal s obrovským balvanem na zádech, ale protože se rozednilo, musel kámen na místě, kde právě byl, upustit. Výskyt takového nápadného kamene na místě pomohl doložit i terénní výzkum (viz Příloha č. 5). Často se také uvádí, že tyto skály bývají černé, a proto také evokují pekelné bytosti. *Skála* je oronymické apelativum.

Červená skalka

Lokalizace: jz. od obce Broumy; 510 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/34

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *červený* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: pojmenování tohoto vrchu vzešlo nejspíše z výskytu hornin, které obsahují železo (např. krevel, apod.) a jsou tedy zabarvené dočervena, *skalka* je oronymické apelativum.

Červený kámen

Lokalizace: j. od obce Nezabudice; 508,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/40

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Rother Stein* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *červený* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: viz oronymum *Červená skalka* (str. 56). *Kámen* je oronymické apelativum.

Červený vrch

Červený vrch I.

Lokalizace: sv. od obce Pnětluky; 399,8 m; Lounsko a Džbán: 08/70

Červený vrch II.

Lokalizace: j. od obce Skryje; 543 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 12/34

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Červený vrch* (list 4051_2, 1879)

Červený vrch III.

Lokalizace: ssz. od obce Lhota pod Radčem; 450,4 m; Brdy a Rokycansko: 06/23

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *červený* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: adjektivem *červený* byly tyto vyvýšeniny pojmenovány buď podle barvy nerostů, které se na nich vyskytují, nebo podle barvy půdy s výrazným obsahem železa (tento typ půdy je typický např. pro oblast Džbánu). *Vrch* je oronymické apelativum.

Čihadlo

Čihadlo I.

Lokalizace: v. od obce Domoušice; 480,8 m; Lounsko a Džbán: 11/67

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čihadlo* (list 3951_2, 1879)

Čihadlo II.

Lokalizace: j. od obce Březina; 578,8 m; Brdy a Rokycansko: 99/19

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čihadlo* (list 4051_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze slovesa *čihat*, přípona *-dlo* je charakteristická pro názvy prostředků činnosti – při odvozování ze sloves dochází k alternaci kvantity ve slovesných základech (*čihat* → *čihadlo*).

Sémantická a motivační analýza: *čihadlo* označuje vyvýšené místo s dobrým rozhledem, kde je možno provádět čižbu – tedy čihat na kořist, a to na ptáky, jedná se totiž o ptáčnický termín. Prvotně se však sloveso *čihati* nejspíše vztahovalo k rybářství – více viz Machek⁸⁴. *Čihati* se však dalo nejen na ryby, ptáky, či jinou zvěř, ale také na lidskou kořist – např. na kupce, převážející lesními cestami zboží nebo tržbu.

Čihátko

Čihátko I.

Lokalizace: v. od obce Podmokly; 384 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 10/35

Čihátko II.

Lokalizace: sz. od obce Terešov; 467,1 m; Brdy a Rokycansko: 06/30

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čihátko* (list 4051_2, 1879)

Čihátko III.

Lokalizace: jz. od obce Lhota pod Radčem; 653,8 m; Brdy a Rokycansko: 06/21

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čihátko* (list 4051_4, 1879); SK: *Na Cziadlu* (3941-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *čihadlo* odsunutím přípony *-dlo*, přičemž přípona *-tko* má deminutivní platnost.

Sémantická a motivační analýza: viz heslo *Čihadlo*, str. 57.

⁸⁴ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 102.

Damil

Lokalizace: z. od obce Tetín; 396 m; Okolí Prahy-západ: 34/35

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Damiel b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Am Damiel B.* (list W_9_1, 1846-1847); III. voj. map.: *Daměl* (list 4052_2, 1879); SK: *Damil* (7871-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: výklad jména je nejednoznačný, nejspíše souvisí s nějakým OJ, ale ze studia dostupných dokladů to nebylo možné prokázat. Byly zde nalezeny stopy valů pravěkého hradiště, vrch byl tedy osídlen již v dávných časech a také jeho pojmenování bude pravděpodobně starobylé.

Děd

Lokalizace: z. od obce Beroun; 492 m; Okolí Prahy-západ: 30/37

Historické doklady jména: Ss: les *Děd* (str.166, 1561); I. voj. map.: *Lýsek b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Deid B.* (list W_9_1, 1846-1847); III. voj. map.: *Na Čihadle (Děd)* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: podle ETP by bylo možné jméno vyložit dvěma způsoby: 1) souvisí s pastvou – viz *Baba*, r. 1618 hora⁸⁵ nebo 2) jako bývalý strážný vrch, od „*bdíti*“ odsunutím *b-*⁸⁶. Jungmann⁸⁷ uvádí kromě tradičního výkladu („*mého otce neb matky otec*“) také charakteristiku: „*děd, dědek – vzhledem let = starý, shrbělý*“, což by se mohlo vztahovat k jednomu z výkladů oronyma *Baba* (viz str. 49), a vykládat tak oronymum *Děd* metaforicky jako vrch „*nahrbený, ohnutý jako starý muž*“. Na internetu⁸⁸ se nám podařilo nalézt ještě další možnou souvislost – uvádí se zde totiž, že naproti vrchu *Děd* se nad Hostomicemi tyčí hora *Baba* a vedle něj dvě dcery – *Děvulky*.

Dlouhá skála

Lokalizace: z. od obce Kublov; 493,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 17/34

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Dlouhá skála* (list 4052_1, 1879); SK: *Dlauha Skala* (0530-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *dlouhý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: toto oronymum přímo pojmenovává objekt podle jeho velikosti, *skála* je oronymické apelativum.

⁸⁵ In Chadt, J. E. *Soupis lesů*, str. 27.

⁸⁶ In Horák, L. *Náš starověk v paměti pomístních názvů a místních jmen*, str. 109.

⁸⁷ Jungmann, J. *Slownjk česko-německý*. Djl I. A-J. 1. vyd. Praha: Knížecí arcibiskupská knihtiskárna, 1835, str. 344.

⁸⁸ [www.env.cz/www/ekodisk-new.nsf/3c715bb7027b1c65c1256bb3007b7af2/.../\\$FILE/CKras%202002_28_str42-52.pdf](http://www.env.cz/www/ekodisk-new.nsf/3c715bb7027b1c65c1256bb3007b7af2/.../$FILE/CKras%202002_28_str42-52.pdf). Cit. 10.9.2008.

Dlouhý hřeben

Dlouhý hřeben I.

Lokalizace: jz. od obce Ruda; 470,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 16/54

Historické doklady jména: II. voj. map.: PJ *Am Langen Kamm* (list W_8_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Langer Kamm* (list 3952_3, 1878); SK: *Dlauhy hřeben* (6614-1, 1841)

Dlouhý hřeben II.

Lokalizace: j. od obce Roztoky; 518,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/41

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Gr. Sattel?* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Langer Kamm B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Kammberg (Langer Kamm)* (list 3952_3, 1878); SK: *Dlauhy hřeben* (6594-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *dlouhý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum přímo pojmenovává objekt podle jeho velikosti, *hřeben* je oronymické apelativum.

Dojka

Lokalizace: sv. od obce Dolní Bezděkov; 444,7 m; Okolí Prahy-západ: 32/51

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Dedinetz?* (list 106, 1764-1768); SK: *Dogka* (1550-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ale není jasné, z čeho. Jako nepravděpodobný se jeví vznik univerbizací spojení *dojná kráva* příponou *-ka* (více viz sémantická a motivační analýza).

Sémantická a motivační analýza: SPJ (Unh/Družec) pro toto oronymum uvádí: „podle pověsti se tu za třicetileté války skrývalo obyvatelstvo před švédským vojskem, které vypálilo Družec. Dobytek tu měl dost pastvy i vody, mohli tu všichni přečkat. A protože se tu dojily krávy – nazváno údolí *Dojka*.“ I přes tento výklad hodnotíme sémantickou a motivační stránku tohoto oronyma jako nejasnou.

Doutnáč

Lokalizace: sv. od obce Tetín; 432,8 m; Okolí Prahy-západ: 39/36

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Doutnac* (list 4052_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze slovesa *doutnat* sufixem *-áč*, který signalizuje prostředek činnosti.

Sémantická a motivační analýza: oronymum by mohlo souviset se strážní činností – zapalováním ohňů a stoupajícím dýmem. Dřevo na něm často pomalu doutnalo, a od toho dostal vrch své jméno. Při terénním výzkumu se podařilo zjistit, že vrch má kuželovitý tvar velice podobný sopce (viz Příloha č. 6), což mohlo také na pojmenovatele zapůsobit.

Dubinky

Lokalizace: j. od obce Skryje; 489 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 10/36

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Dubinka B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Dubinky B.* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *dubina* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: jméno je motivováno dubovým porostem – tzv. *dubinou*, z deminutiva lze usuzovat, že tento porost není buď nijak rozsáhlý, nebo příliš vzrostlý.

Dubová

Lokalizace: z. od obce Králův Dvůr; 455,1 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 27/35

Historické doklady jména: SK: PJ *Pod Dubowau* (8002-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: vztahové adjektivum odvozené ze substantiva *dub* příponou *-ový*. Je možné, že u tohoto oronyma došlo k elipse určovaného členu (např. apelativa *hora*, *stráň*, apod.).

Sémantická a motivační analýza: oronymum získalo své jméno podle převládajícího či v okolí neběžného porostu listnatých stromů – konkrétně dubů.

Džbán

Džbán I.

Lokalizace: s. od obce Hředlo; 535,5 m; Lounsko a Džbán: 11/64

Historické doklady jména: Ss: pohoří *Čbán*, *Čbánský les – na Czbanie* (str. 183, 1516); I. voj. map.: *Schwan oder Span B.* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *Žban Berg* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Žban B.* (list 3951_2, 1879); SK: *Žbanberg* (8039-1, 1841)

Džbán II.

Lokalizace: ssz. od obce Nižbor; 366 m; Křivoklátsko: 13°59′/50°01′

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Žbán* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum metaforicky vyjadřuje tvar vrchu. Podle vrchu *Džbán I.* bylo pojmenováno i celé pohoří (viz kapitola 6.5. – str. 44). Lutterer – Šrámek⁸⁹ k výkladu oronyma *Džbán* (jedná se v našem případě o vrch *Džbán I.*) uvádějí: „Vrch, v jehož západní části stávalo slovan. hradiště střežící pomezí kmene Čechů a Lučanů (z 10.-11. stol.), se poprvé připomíná v tzv. Rakovnických počtech k r. 1516 (*na Czbanie*), a to v souvislosti s lámáním vápence. Hrad téhož jména, zal. v 14. stol. (1541 *Cžban*), zpustl zřejmě již v 16. stol. Vrch pojmenován podle toho, že jej tvořilo několik skal ve tvaru džbánu (podle vrchu byl pak pojmenován hrad).“ U Sedláčka⁹⁰ se o vrchu *Čbán* (myšlen taktéž *Džbán I.*)

⁸⁹ In Lutterer, I. – Šrámek, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004, str. 81-82.

⁹⁰ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 13.

píše, že byl nazván – podobně jako vrchy *Kruh*, *Okrouhlík* či *Stožec* – podle dlouhého, ale zakulaceného vrchu.

Habrová stráň

Lokalizace: jz. od obce Lány; 448,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 22/54

Historické doklady jména: I. voj. map.: PJ *Habrzina W.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Habrová stráň* (list 3952_3, 1878); SK: *Habrowa Stran* (3802-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *habrový* je adjektivum vztahové, které vyjadřuje látkový původ, je odvozeno příponou *-ový* ze substantiva *habr*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno převládajícím listnatým porostem, a to habry, *stráň* je oronymické apelativum.

Háj

Lokalizace: v. od obce Mšec; 439,4 m; Lounsko a Džbán: 23/63

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Na Hagy B.* (list W_7_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Háj* (list 3952_1, 1878); SK: PJ *K Hagy* (4885-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: toto horské jméno je motivováno druhem porostu, resp. jeho obecným vyjádřením – *háj* označuje ve většině případů menší, listnatý les. V pohanské době však toto apelativum vymezovalo posvátný les, kam bylo zakázáno vstoupit; významově podobné bylo užívání tohoto substantiva v pozdějších dobách, kdy označovalo „hájené“, tj. chráněné lesíky, kam měli zakázaný vstup poddaní, aby zvěř mohli bez větší námahy a v hojném počtu lovit feudálové (více viz Machek⁹¹).

Háje

Lokalizace: s. od obce Lísky; 389,1 m; Lounsko a Džbán: 24/70

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Na Háji* (list 3852_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronyma *Háj* (str. 61).

Hák

Lokalizace: jv. od obce Roztoky; 472,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/42

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Leontinerhöhe* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum *Hák* metaforicky pojmenovává tvar objektu, který označuje. Vrch je pro ilustraci zachycen v Příloze č. 7.

⁹¹ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 155.

Haknová

Lokalizace: v. od obce Karlštejn; 402 m; Český kras – Karlštejsko a Beroun: 14°12'/49°56'

Historické doklady jména: SK: *Haknowa* (0643-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z OJ *Haken* přivlastňovací příponou *-ová*.

Sémantická a motivační analýza: jméno označuje vlastnický nebo jiný vztah k osobě s příjmením *Haken*⁹².

Herinky

Lokalizace: v. od obce Beroun; 439,7 m; Okolí Prahy-západ: 36/37

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Am Herinky B.* (list W_9_I, 1846-1847);

III. voj. map.: *Herinek* (list 4052_2, 1879); SK: MJ *Herinek* (0131-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: v ETP můžeme najít různé podoby tohoto oronyma, např. *Herynek*, *Herink*, *Herynky*, *Na Herinkách*; jméno se kromě vrchů vztahuje také k názvu hájovny a dvora. Jako velice nepravděpodobný se jeví výklad L. Hornoff z ETP, že oronymum je odvozeno z avar. '*hrink*' = valová ohrada⁹³. Spíše se domníváme, že souvisí s německým osobním jménem Hering.

Holeček

Lokalizace: v. od obce Drahoňův Újezd; 481,2 m; Brdy a Rokycansko: 10/27

Historické doklady jména: I. voj. map.: PJ *Skalka W.* (list 140, 1764-1768); SK: *Holeček* (6249-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: pravděpodobně ze substantiva *holec* deminutivní příponou *-ek* (dochází přitom k měkčení *c*→*č*).

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno absencí rostlinného porostu.

Holý kopec

Lokalizace: z. od obce Běleč; 439 m; Křivoklátsko: 13°57'/50°03'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Holley b.* (list 106, 1764-1768)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *holý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno absencí rostlinného porostu, *kopec* je oronymické apelativum.

Holý vrch

Holý vrch I.

Lokalizace: s. od obce Nižbor; 401 m; Okolí Prahy-západ: 29/43

⁹² In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str. 90.

⁹³ In Hornoff, L. *Vlastivědný sborník okresu slánského a kladenského XVI*. 1938-1939, s. 157.

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Holley b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Kahlberg* (list 3952_3, 1878)

Holý vrch II.

Lokalizace: jv. od obce od Skryje; 523 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/36

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Dachsberg* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Kahlberg* (list 4051_2, 1879)

Holý vrch III.

Lokalizace: sv. od obce Chodouň; 454,2 m; Brdy a Rokycansko: 28/30

Holý vrch IV.

Lokalizace: s. od obce Drozdov; 572,1 m; Brdy a Rokycansko: 16/28

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Holey Wrch* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Holi vrch* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *holý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno absencí rostlinného porostu, *vrch* je oronymické apelativum.

Homole

Homole I.

Lokalizace: v. od obce Hředle; 426,3 m; Brdy a Rokycansko: 23/30

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Knisskovska homole* (list 122, 1764-1768)

Homole II.

Lokalizace: sz. od obce Plískov; 479,3 m; Brdy a Rokycansko: 08/24

Historické doklady jména: SK: *Homolsky* (5840-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Homole* je oronymické apelativum, více viz str. 39.

Homolka

Lokalizace: s. od obce Městečko; 233 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 18/48

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *homole* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: *Homolka* je oronymické apelativum, více viz str. 39. Vrch je také součástí fotografické přílohy této práce (viz Příloha č. 8).

Horka

Horka I.

Lokalizace: sv. od obce Lhota; 419,7 m; Okolí Prahy-západ: 30/51

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Horka b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Horka* (list 3952_3, 1878); SK: *PJ Pod Horkau* (1550-1, 1841)

Horka II.

Lokalizace: jv. od obce Týček; 489,6 m; Brdy a Rokycansko: 14/26

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čihadlo* (list 4051_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *hora* utvořeno deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: *Horka* je oronymické apellativum, více viz str. 40.

Housina

Lokalizace: j. od obce Želkovice; 461 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 31/25

Historické doklady jména: Ss: *Úsina* hora – *Ausyny* (str.166, 1540); I. voj. map.: *Hausina b.?* (list 141, 1764-1768); II. voj. map.: *Hausina B.* (list W_10_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Hausina* (list 4052_3, 1879); SK: *Hausina* (8901-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z OJ *House* příponou *-ina*.

Sémantická a motivační analýza: protože na tomto vrchu bylo nalezeno pohřebiště z pozdní doby halštatské, je možné, že jméno mohlo vzniknout už v dávných dobách. Hypotézy o původu jména uvádí např. SPJ (Hřo/Všeradice): 1) les na kopci je pojmenován na základě „pověsti, která udává, že v blízké usedlosti za starých dob býval majitelem nějaký House a od toho prý název Housina,“ 2) další les na svahu je prý motivován tvarem housenky. Autorka práce se nejvíce přiklání k výkladu tohoto oronyma z OJ *House*, což by dokládalo nějaké blíže neurčitelné vztahy k osobě s tímto jménem. Podle nejstaršího doloženého dokladu je však také možné, že základní motivací bylo jiné antroponymum – J. Svoboda⁹⁴ uvádí staročeské jméno **Ús* (vous) mezi jmény odvozenými z částí těla lidského a zvířecího.

Hrádek

Lokalizace: z. od obce Hořovice; 423,7 m; Brdy a Rokycansko: 18/22

Historické doklady jména: I. voj. map.: jen PJ *Hrádek Schäfferey* (list 140, 1764-1768); II. voj. map.: pouze poblíž *Hradecky Schäfferei* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Hrádek* (list 4052_3, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *hrad* je odvozeno deminutivní příponou *-ek*.

Sémantická a motivační analýza: pravděpodobně na tomto vrchu stával kdysi malý hrad, dnes už však na mapě vyznačen není.

Hradiště

Hradiště I.

Lokalizace: j. od obce Nižbor; 380,2 m; Okolí Prahy-západ: 28/40

⁹⁴ In Svoboda, J. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, str. 195.

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Hradistie b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Am Hradischt Berg* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Hradišt* (list 4052_1, 1879); SK: *Hradisst* (7365-1, 1840)

Hradiště II.

Lokalizace: v. od obce Březina; 618,8 m; Brdy a Rokycansko: 00/20

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Hradiska b.* (list 139, 1764-1768); II. voj. map.: *Hradischt B.* (list W_10_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Hradišt* (list 4051_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: název vznikl ze substantiva *hrad* příponou *-iště*, která je typická pro apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: podle A. Sedláčka jsou časté názvy typu *Hrad*, *Hradisko*, *Hradiště* či *Hradec* dokladem toho, „že tu býval buď hrad aneb že hora volena za místo hradu, který měl býti stavěn, ale že k tomu nedošlo“⁹⁵. Potvrzují to i tato oronyma – na vrchu *Hradiště I.* bylo objeveno významné keltské oppidum, na vyvýšenině *Hradiště II.* se nachází zbytky kamenných valů rozsáhlého slovanského hradiště. Vrchol *Hradiště I.* je zachycen v příloze této práce (viz Příloha č. 9).

Hřeben

Lokalizace: jz. od obce Chrutenice; 430,7 m; Okolí Prahy-západ: 38/41

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Hrben B.?* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Hřeben B.* (list 3952_4, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Hřeben* je oronymické apelativum, více viz str. 40.

Hřebeny

Lokalizace: sz. od obce Bzová; 541,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/32

Historické doklady jména: SK: *Hrzebeny* (0732-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: název *Hřebeny* je oronymické apelativum, více viz str. 40.

Hřib

Lokalizace: v. od obce Koněprusy; 409 m; Okolí Prahy-západ: 36/32

Historické doklady jména: SK: *PJ Okolo Hribu* (3339-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Hřib* je oronymické apelativum, více viz str. 40.

Hřibce

Lokalizace: s. od obce Zdice; 384,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 27/34

⁹⁵ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 16.

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *hříb* deminutivní příponou *-ec*, v plurálu pak *Hříbce*.

Sémantická a motivační analýza: *Hříbce* jsou oronymické apelativum, více viz str. 40.

Hučavka

Lokalizace: sz. od obce Městečko; 396,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 17/47

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Hutschkaisa Skala* (list 105, 1764-1768); SK: PJ *K Huczoweg skále* (4601-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: jako nejpravděpodobnější se jeví univerbizační proces – oronymum vzniklo univerbizací víceslovného spojení např. *Hučivá/Hučová/Hučavá skála* pomocí přípony *-ka*, což potvrzují i historické doklady tohoto jména.

Sémantická a motivační analýza: k tomuto oronymu se objevilo několik možných hypotéz v různých písemných pramenech, např. V. Kočka⁹⁶ dokládá jméno tratě *Hučova (Husova) skála* v okolí obce Městečko, jméno by tak odkazovalo k vyjádření majetnického vztahu. V ETP najdeme výklady K. Spalové: 1) „jméno vystihuje vlastnost, vzhled neb povahu; lidem se zdá, že je tu největší chladno v celém okolí“⁹⁷, 2) „jméno vystihuje charakter krajiny“⁹⁸. V SPJ (Kři/Městečko) je jméno skály vysvětleno podle toho, že hučí, když do ní fouká vítr. K tomuto poslednímu výkladu se také nejvíce přikláníme.

Hudlická skála

Lokalizace: jz. okraj obce Hudlice; 487,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 25/36

Historické doklady jména: SK: *Hudlicka scala* (2415-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; adjektivum *hudlická* je odvozeno z MJ *Hudlice* příponou *-cký*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je odvozeno z názvu blízké obce Hudlice, *skála* je oronymické apelativum.

Hudlický vrch

Lokalizace: jv. od obce Nový Jáchymov; 522,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 24/38

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Buschina B.?* (list 122, 1764-1768); SK: *Hudlicky vrch* (2415-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; adjektivum *hudlický* je odvozeno z MJ *Hudlice* příponou *-cký*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je odvozeno z názvu blízké obce Hudlice, *vrch* je oronymické apelativum.

⁹⁶ In Kočka, V. *Dějiny Rakovnicka*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek král.města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1936, str. 215.

⁹⁷ In Spalová, K. *Věstník musejního spolku města Rakovníka*. č. 6, 1917, str. 21.

⁹⁸ In Spalová, K. *ČSVNO IV*, str. 154.

Hůrka

Hůrka I.

Lokalizace: z. od obce Žloukovice; 423,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 23/42

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Hurka* (list 3952_3, 1878)

Hůrka II.

Lokalizace: na j. okraji obce Skomelno; 502 m; Brdy a Rokycansko: 02/24

Historické doklady jména: SK: PJ *Za Hurkau* (6942-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *hora* utvořeno deminutivní příponou *-ka* (dochází přitom k vokalické alternaci *o*→*ů*).

Sémantická a motivační analýza: *Hůrka* je oronymické apelativum, více viz str. 40.

Chlum

Chlum I.

Lokalizace: jz. od obce Račice; 410 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 22/43

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Chlum* (list 3952_3, 1878)

Chlum II.

Lokalizace: v. od obce Tetín; 347,6 m; Okolí Prahy-západ: 37/35

Historické doklady jména: SK: *Chlum* (7199-1, 1840)

Chlum III.

Lokalizace: v. od obce Komárov; 528,8 m; Brdy a Rokycansko: 18/20

Historické doklady jména: I. voj. map.: PJ *Chlum W.* (list 140, 1764-1768); II. voj. map.: *Am Chlum B.* (list W_10_II, 1846-1847); SK: *Chlum* (2449-1, 1839)

Chlum IV.

Lokalizace: sz. od obce Holoubkov; 561 m; Brdy a Rokycansko: 03/17

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Chlum b.* (list 139, 1764-1768); II. voj. map.: *Chlum B.* (list W_10_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Chlum* (list 4051_4, 1879); SK: PJ *Pod Chlumem* (8775-1, 1838)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Chlum* je oronymické apelativum, více viz str. 41.

Chlumec

Lokalizace: v. od obce Terešov; 486 m; Brdy a Rokycansko: 07/30

Historické doklady jména: Ss: vrch *Chlumec* (str. 169, 1603); III. voj. map.: *Chlumec* (list 4051_2, 1879); SK: *Chlumec* (7864-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z apelativa *chlum* deminutivní příponou *-ec*.

Sémantická a motivační analýza: *Chlumec* je oronymické apelativum, více viz str. 41.

Chlumek

Lokalizace: na sv. okraji obce Běštín; 428,3 m; Brdy a Rokycansko: 29/20

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Chlumek b.* (list 141, 1764-1768); II. voj. map.: *Chlumek B.* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Chlumek B.* (list 4052_3, 1879); SK: PJ *Za Chlumkem* (0214-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z apelativa *chlum* deminutivní příponou *-ek*.

Sémantická a motivační analýza: *Chlumek* je oronymické apelativum, více viz str. 41.

Chrbina

Lokalizace: sv. od obce Libečov; 480 m; Okolí Prahy-západ: 36/44

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Krbina b.?* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Chrbina* (list 3952_4, 1878); SK: *Chrbina* (2714-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze stč. substantiva *chrb* tvořeno příponou *-ina*, která odkazuje k apelativním názvům místa.

Sémantická a motivační analýza: *Chrbina* je oronymické apelativum, více viz str. 40.

Chruč

Lokalizace: s. od obce Hředle; 462,6 m; Brdy a Rokycansko: 22/31

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Chruz* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Mrsky B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Mrsky B.* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: sémantický výklad tohoto oronyma je nejasný, nejvíce se snad blíží Profousově výkladu místního jména *Chřič*⁹⁹, kde jej vykládá z osobního jména *Chrúst*, ze kterého přivlastňovací příponou *-jb* vzniklo místní jméno *Chrúšč* (= Chroustův, např. dvůr). Toto jméno se pak kontaminací se slovem *chřušč* (chroust) změnilo v *chřúšč*, splynutím sykavek *šč* v *č* pak vznikl tvar *Chřúč*, který se pravidelně změnil ve *Chřič* a dále pak v *Křič*. Náš tvar *Chruč* by tedy snad mohl svědčit o vyjádření majetnického vztahu k osobě se jménem *Chrúst* (doloženo např. u Beneše¹⁰⁰). U samohlásky *-ú-* by však podle této hypotézy muselo místo diftongizace proběhnout krácení.

Janův vrch

Lokalizace: sz. od obce Nižbor; 387,1 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 28/43

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Johanes b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Johannisberg* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Janův* je individuálně přivlastňovací adjektivum, odvozené z OJ *Jan* posesivní příponou *-ův*.

⁹⁹ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. II. Ch-L. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1949, str. 60.

¹⁰⁰ In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str. 196.

Sémantická a motivační analýza: pojmenování tohoto vrchu signalizuje pravděpodobně majetnické vztahy, pozemky patřily muži s rodným jménem *Jan*; *vrch* je oronymické apellativum.

Javorka

Lokalizace: z. od obce Karlštejn; 384 m; Český kras – Karlštejnsko a Beroun: 14°11'/49°56'

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Jaworka B.* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Javorka* (list 4052_2, 1879); SK: *Jaworka* (0643-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *javor* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: motivací pojmenování tohoto horského jména byl rostlinný porost, a to výskyt javorů.

Javůrek

Lokalizace: sz. od obce Zbečno; 445 m; Křivoklátsko: 13°54'/50°03'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Jaburek* (list 3952_3, 1878); SK: *Jabursch* (9170-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *javor* deminutivní příponou *-ek* (dochází přitom k vokalicke alternaci *o→ů*).

Sémantická a motivační analýza: oronym bylo pojmenováno podle rostlinného porostu, a to javorů.

Jehlovka

Lokalizace: z. od obce Kublov; 562,9 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 16/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Jakels Fels?* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Joglowka B.* (list W_9_II, 1846-1847)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z původně víceslovného spojení (např. *Jehlová hora*) univerbizační příponou *-ka* nebo příponou *-ovka*, která vyjadřuje majetnický vztah, oronym by se tak vztahovalo k OJ *Jehl/Jehla*; spíše se přikláníme k první možnosti.

Sémantická a motivační analýza: ve slovtvorné analýze jsme nastínili dvě možnosti, jak mohlo toto oronym vzniknout, buď se tedy jedná o motivaci podle tvaru vrchu – je ostrý a špičatý jako jehla (v ETP je jméno doloženo jako „skála v lesích“), nebo jde o odvození z OJ *Jehl* (je doloženo v CEO)/*Jehla*¹⁰¹. Jehlovka je také „starší druh vojenské pušky nabíjené již odzadu“¹⁰², tento výklad však s oronymem jistě nesouvisí.

¹⁰¹ In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str. 30.

¹⁰² In *Příruční slovník jazyka českého*. 1. díl. A-J. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1935-1937, str. 1201.

Jezevčí skála

Lokalizace: sz. od obce Zdice; 490,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 22/33

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Spalenky B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Jezevčí skála* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *jezevčí* je adjektivum vztahové odvozené ze substantiva *jezevec* příponou *-í* (dochází přitom k alternaci *c→č*).

Sémantická a motivační analýza: vrch je pojmenován podle častého výskytu jezevců v jejím okolí, *skála* je oronymické apelativum.

Jezevčiny

Lokalizace: jv. od obce od Skryje; 505 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/36

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Katzenfelsen* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *jezevec* po odsunutí *-ec* příponou *-ina*, která signalizuje apelativní názvy místa, v plurálu dává *Jezevčiny*.

Sémantická a motivační analýza: také v tomto případě se jedná nejspíše o hojný výskyt jezevců (srov. *Jezevčí skála*, str. 70). V PSJČ¹⁰³ se uvádí, že „jezevčina“ je kůže, maso z jezevce, možná se zde tedy kdysi jezevci lovili právě z těchto dvou důvodů.

Jezevky

Lokalizace: jv. od obce Sebečice; 545,3 m; Brdy a Rokycansko: 06/26

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Molač* (list 4051_4, 1879); SK: *Molacz* (1497-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *jezevec* příponou *-ka*, která by mohla odkazovat k univerbizaci víceslovného spojení (např. *Jezevčí skály*).

Sémantická a motivační analýza: viz *Jezevčiny* (str. 70) nebo *Jezevčí skála* (str. 70).

Ježkův vrch

Lokalizace: j. od obce Žloukovice; 393 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 25/41

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Ježkův* je individuálně přivlastňovací adjektivum odvozené z OJ *Ježek* posesivní příponou *-ův*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum vyjadřuje majetnický vztah, pozemky patřily kdysi pravděpodobně nějakému *Ježkovi* (např. Kotík¹⁰⁴; CEO), je tedy odvozeno z OJ.

¹⁰³ In *Příruční slovník jazyka českého*. 1. díl. A-J. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1935-1937, str. 1216.

¹⁰⁴ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 156.

Kamenná

Lokalizace: sz. od obce Železná; 466,8 m; Okolí Prahy-západ: 34/43

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Na Kamenij* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Kamena* (list 3952_3, 1878); SK: PJ *Pod Kamenau* (9394-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: příponou *-ný* ze substantiva *kámen* vzniká vlastnostní adjektivum (dochází přitom ke krácení kořenné samohlásky).

Sémantická a motivační analýza: *Kamenná* je oronymické apelativum, více viz str. 41.

Kamenné vrchy

Lokalizace: jv. od obce Roztoky; 489,1 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 21/42

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Stein Berg* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Steinberg* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Steinberg* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *kamenný* je adjektivum vlastnostní, odvozené příponou *-ný* ze substantiva *kámen*.

Sémantická a motivační analýza: toto horské jméno odkazuje ke složení půdy, která se na vrchu vyskytuje, *vrch* je oronymické apelativum.

Kamenný stánek

Lokalizace: sv. od obce Kublov; 477,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 20/37

Historické doklady jména: II. voj. map.: PJ *U kameneho stanku* (list W_9_II, 1846-1847)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *kamenný* je adjektivum vlastnostní, odvozené příponou *-ný* ze substantiva *kámen*; *stánek* je substantivum derivované z apelativa *stan* deminutivní příponou *-ek*.

Sémantická a motivační analýza: toto oronymum může buď odkazovat ke složení půdy, která se na vrchu vyskytuje a pojmenovávat tak celý vrch jako *kamenný stánek* (s významem „velká kamenná stavba“), nebo se na vrcholu mohla vyskytovat nějaká kamenná budova, podle které dostala vyvýšenina své jméno.

Kamenný vrch

Kamenný vrch I.

Lokalizace: j. od obce Kozolupy; 428 m; Okolí Prahy-západ: 42/37

Historické doklady jména: SK: *kameni Wrch* (3470-1, 1840)

Kamenný vrch II.

Lokalizace: jz. od obce Hořovice; 495,5 m; Brdy a Rokycansko: 19/21

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kameni b.* (list 140, 1764-1768); III. voj. map.: *Kamenný B.* (list 4052_3, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *kamenný* je adjektivum vlastnostní, odvozené příponou *-ný* ze substantiva *kámen*.

Sémantická a motivační analýza: toto horské jméno odkazuje ke složení půdy, která se na vrchu vyskytuje, *vrch* je oronymické apelativum.

Karabinský vrch

Lokalizace: z. od obce Úhonice; 440,4 m; Okolí Prahy-západ: 39/46

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Karabinskeg b.* (list 106, 1764-1768); II. voj. map.: *Karabinski B.* (list O_8_I, 1850-1851); III. voj. map.: *Karabinsky vrch* (list 3952_4, 1878); SK: *Karabiner berg* (6273-2, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *karabinský* je adjektivum druhově přivlastňovací odvozené ze substantiva *karabina* příponou *-ský*; další možnou variantou je odvození z OJ *Karabina*.

Sémantická a motivační analýza: apelativum *karabina* vykládá PSJČ¹⁰⁵ jako „ruční střelnou zbraň, kratší a lehčí než obyčejná puška“. Jméno by tak muselo mít souvislost s nějakou vojenskou událostí, kterou se nám však nepodařilo z prostudovaných pramenů doložit. Další možností je odvození jména vrchu z OJ *Karabina*, které dokládá např. Beneš¹⁰⁶, pak by se jednalo o vyjádření majetnického či jiného vztahu k osobě s tímto jménem. *Vrch* je oronymické apelativum.

Kbel

Lokalizace: z. od obce Úhonice; 405 m; Okolí Prahy-západ: 40/45

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Na Chbelg B.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Kbel* (list 3952_4, 1878); SK: *Kbell* (8187-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: V. Machek¹⁰⁷ uvádí, že slovo *kbel* má více významů, např. může označovat nádobu (okov u studny), zařízení na vypouštění rybníků, nebo dutou či plošnou míru (např. *kebel* = losem přidělený dílec pole). J. Matušová¹⁰⁸ však pro *kbel* uvádí také význam rybník nebo studánka podle stč. *stbel*, později *zbel*, jež označovalo vykotlaný pařez, který se vkládal do studánky, aby v ní nedocházelo k sesouvání břehů, studánka pak tedy vypadala „jako kbelík“. K výkladu J. Matušové se přikláníme nejvíce a považujeme pojmenování tohoto vrchu za metaforické vyjádření jeho tvaru.

Kluk

Kluk I.

Lokalizace: jv. od obce Krušovice; 409,8 m; Lounsko a Džbán: 14/58

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Kluk vršek* (list 3951_2, 1879); SK: *Wysoky Kluk* (4336-1, 1841)

¹⁰⁵ In *Příruční slovník jazyka českého*. 2. díl K-M. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937-1938, str. 60.

¹⁰⁶ In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str. 237.

¹⁰⁷ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 247.

¹⁰⁸ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Maleninská, J. – Matušová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 114.

Kluk II.

Lokalizace: s. od obce Hýskov; 391,6 m; Okolí Prahy-západ: 32/41

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kluk b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Haubenberg?* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Kluk* (list 3952_3, 1878); SK: *PJ Na Kluku* (2463-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje ke způsobu získávání půdy na svazích vrchu. Proces popsal J. E. Chadt¹⁰⁹ takto: „jako nyní noví osadníci v amerických pralesích v role proměňující polesí obyčejně ne hned vyklučí, nýbrž jen tak mnoho prosvětlují, aby obiliny mezi zbylými stromy a pařezy nuzně zasítí mohli (kopaniny a klučeniny), a teprv později poznenáhlu v čisté role proměňují; tak podobně naši předkové tímtež způsobem své první setby obilin provozovali, když lov a pastevectví přestal býti hlavním pramenem jich výživy a oni ještě žádných sídel neměli. Tomu nasvědčují jména místní: Kopanina, Kopaniny, Klučenina, Klůče, apod. ... Slovo klůče, klučiti, tolik co plániti, rozdělavati, vyskytuje se ve starých listinách již v roce 1506.“ U Machka¹¹⁰ najdeme význam slovesa *klučiti* – čistiti mýtinu od pařežů, stč. *kluč*, *klučenina* označuje vyklučenou mýtinu.

Kněží hora

Lokalizace: na s. okraji obce Karlštejn; 357 m; Okolí Prahy-západ: 41/34

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Pfaffen B.* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Farářský kopec* (list 4051_4, 1879); SK: *Pffafenberg* (0643-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *kněží* je adjektivum vztahové, odvozené příponou *-í* ze substantiva *kněz* (dochází přitom k alternaci z→ž).

Sémantická a motivační analýza: oronymum označuje církevní majetek, *hora* je oronymické apelativum. Díky ETP¹¹¹ víme, že tu býval původně dvůr pro karlštejnské kanovníky.

Knihov

Lokalizace: na sv. okraji obce Zdice; 368,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 27/32

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Am Knihow Berg* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Knihov B.* (list 4052_1, 1879); SK: *Knjhow* (9227-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný pravděpodobně z OJ *Knih*a příponou *-ov* (vyjadřuje majetnický vztah).

Sémantická a motivační analýza: na základě výsledku slovotvorné analýzy by jméno vrchu nejspíše označovalo majitele pozemků, jakéhosi *Knihu* (CEO; Kotík¹¹²; Beneš¹¹³).

¹⁰⁹ In Chadt, J. E. *Dějiny lesů*. 1. vyd. Písek: vlastním nákladem, 1895, str. 95.

¹¹⁰ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 260.

¹¹¹ In Podlaha, A. *Posvátná místa II*, str. 25.

¹¹² In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 163.

¹¹³ In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str. 195 a 239.

Kobyła

Lokalizace: jv. od obce Koněprusy; 470 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 34/29

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Kobyła* (list 4052_1, 1879); SK: *Kobyla* (4594-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: objekt je pojmenován podle skály, která se na vrchu nachází a má zřetelný tvar koňské hlavy (viz příloha č. 10).

Kobylí hlava

Lokalizace: sv. od obce Nový Dům; 382 m; Křivoklátsko: 13°53'/50°06'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kobilli Hlawa* (list 105, 1764-1768); III. voj. map.: *Pferdekopf* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, vícečlenný, determinativní se shodou; *kobylí* je adjektivum vztahové odvozené příponou *-í* ze substantiva *kobyła*; *hlava* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: jako nejpravděpodobnější vysvětlení se jeví motivace tvarem vrcholu – jméno metaforicky označuje podobnost s koňskou hlavou.

Kohoutov

Lokalizace: s. od obce Jablečno; 595,7 m; Brdy a Rokycansko: 11/31

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kohot* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Kohautov B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Kohoutov* (list 4051_2, 1879); SK: MJ *Kohaut* (5569-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z OJ *Kohout* přidáním přípony *-ov* se vyjadřuje majetnický vztah.

Sémantická a motivační analýza: pozemky na svazích vrchu patřily kdysi pravděpodobně nějakému *Kohoutovi* (např. u Kotíka¹¹⁴), jméno je tedy důkazem majetnických vztahů v oblasti.

Kokšův vršek

Lokalizace: sv. od obce Beroun; 322,6 m; Okolí Prahy-západ: 34/39

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Na Kameny Wrch* (list W_9_I, 1846-1847)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Kokšův* je adjektivum individuálně přivlastňovací, vzniklé posesivní příponou *-ův* z OJ *Kokša* nebo *Kokš*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je dalším z početné řady jmen, která označují určité vztahy k osobě, podle níž jsou pojmenovány. Opět se jako nejpravděpodobnější jeví vyjádření majetnického poměru k pozemkům na

¹¹⁴ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 159.

vyvýšenině. Majitelem byl jakýsi *Kokš*¹¹⁵ nebo *Kokša*. *Vršek* je oronymické apelativum.

Kolo

Lokalizace: v. od obce Loděnice; 407 m; Okolí Prahy-západ: 40/40

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Kollo B.* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Kolo* (list 4052_2, 1879); SK: *PJ na Kole* (4193-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jako první možný výklad tohoto oronyma se jeví primární význam apelativa *kolo*, znamenalo by to pak, že jméno nejspíše označuje tvar vrchu, který je kulatý. Zajímavější je však názor I. Honla¹¹⁶, který uvádí: „Na jiný ještě hroznější způsob popravu než oběšení, až do přítomné doby upomínají názvy, při nichž se nám vybaví představa kola vztyčeného na vysokém kůlu a v loukotích kola násilně vpletená postava odsouzence s přelámanými údy. Těchto názvů je poměrně málo. Jeden z nich se zachoval v Dobříši, kde si místu v sousedství bývalé katovny dosud říká U kola, a druhý v Týnci nad Labem, kde se pastvině pod bývalým popravištěm říká Pod kolem.“ Tato hypotéza se nám jeví jako velice pravděpodobná, uvážíme-li, že se vrch nachází poblíž větší obce Loděnice, v jejímž okolí žádný vrch tuto funkci neplnil, nebo to není alespoň doloženo v oronymii této oblasti.

Kopaniny

Kopaniny I.

Lokalizace: z. od obce Třtice; 506,6 m; Lounsko a Džbán: 17/62

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Kopaňia B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Kopanina* (list 3952_1, 1878); SK: *Kopaňina* (8088-1, 1841)

Kopaniny II.

Lokalizace: jv. od obce Broumy; 466 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 18/36

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: odkazuje k procesu získávání půdy, V. Machek¹¹⁷ popisuje *kopaninu* jako špatný pozemek, kopaný. Více také viz heslo *Kluk* – str. 72.

Kopečka

Lokalizace: z. od obce Nový Dům; 428,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/51

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Kopečka* (list 3951_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: vznikl pravděpodobně plurálovou koncovkou *-a* z apelativa *kopeček*.

¹¹⁵ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 89.

¹¹⁶ In Honl, I. *Toponomastická svědectví někdejší hrdelní justice*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 5, 1964, str. 142.

¹¹⁷ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 274.

Sémantická a motivační analýza: s největší pravděpodobností se jedná o oronymické apelativum, více viz str. 41.

Kosov

Lokalizace: j. od obce Beroun; 450,8 m; Okolí Prahy-západ: 32/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kossow b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Am Kossow B.* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Kosov* (list 4052_1, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: oronymum vzniklo z OJ *Kos* příponou *-ov*, která vyjadřuje majetnický vztah.

Sémantická a motivační analýza: oronymum vyjadřuje nějaký vztah (nejspíše opět majetnický) k osobě jménem *Kos* (např. Kotík¹¹⁸), v minulosti zde stávala gotická tvrz, po které však dnes nezůstaly žádné stopy.

Koš

Lokalizace: sv. od obce Nižbor; 383,1 m; Okolí Prahy-západ: 29/42

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Koš* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: nejspíš se jedná o metaforické vyjádření tvaru této vyvýšeniny.

Košík

Lokalizace: sv. od obce Neumětely; 351 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 31/24

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *koš* deminutivní příponou *-ík*.

Sémantická a motivační analýza: také zde se nejspíš metaforicky pojmenovává tvar vrchu. Protože hora neleží blízko vrchu *Koš* (viz str. 76), není tu možné porovnávat tyto vyvýšeniny z hlediska velikosti a vykládat tak heslo *Košík* jako zdrobnělinu jména sousedního vrchu. *Košík* byl tradičně spojován s hrdinou starých českých pověstí, vladykou Horymírem a jeho tvrzí, avšak archeologicky tato pověst nebyla prokázána. Na západní straně vrchu byly objeveny pozůstatky pravěkého sídliště, které bylo osídleno od eneolitu až do slovanské doby.

Koukolova hora

Lokalizace: sz.od obce Tmaň; 470,7 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 29/32

Historické doklady jména: I. voj. map.: *b. Koukolowa* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Kokolowa Hora* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Kokolová hora* (list 4052_1, 1879); SK: *Kaukolowa hora* (6017-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Koukolova* je adjektivum individuálně přivlastňovací, vzniklé odvozením příponou *-ova* z OJ *Koukol*.

¹¹⁸ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 158.

Sémantická a motivační analýza: *Koukolova hora* byla pojmenována podle majitele panství v blízkých Popovicích, Viléma Koukola, který zde žil v 15. století, na vrchu stávala tvrz jeho rodu¹¹⁹. *Hora* je oronymické apelativum.

Kouty

Lokalizace: j. od obce Bratronice; 473,4 m; Okolí Prahy-západ: 29/47

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Kautesch B.* (list W_8_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Koutek* (list 3952_3, 1878); SK: *Na Kautech* (0481-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum bylo motivováno polohou vrchu. V případě, že takto byly pojmenovány osady, znamenalo toto jméno podle Machka¹²⁰ „asi jen odlehlé dědiny“, podle Profouse¹²¹ byla tímto pojmenováním nazývána „místa v záhybu řeky nebo potoka, místa těsná, nebo úzké konce, např. luk nebo polí“, podobně tomu bude i v případě tohoto oronyma.

Koza

Lokalizace: v. od obce Zbečno; 451,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 24/46

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Na kose* (list 106, 1764-1768); II. voj. map.: *Kosa B.* (list W_8_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Koza* (list 3952_3, 1878); SK: *Koza* (9170-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jednou z možných motivací k pojmenování tohoto vrchu bylo apelativum *koza* ve svém primárním významu, je možné, že se na svazích nacházely pastviny. Druhou možností je vykládat jméno na základě metafory – *koza* označuje také „čtyřnohý podstavec pod lešení“¹²², dnes také na řezání dřeva, jehož typickým rysem je úzký hřbet, podle kterého by bylo možné vykládat i jméno vrchu.

Kozí vrch

Lokalizace: z. od obce Podkozí ; 401 m; Okolí Prahy-západ: 35/46

Historické doklady jména: SK: *PJ Pod Koczy* (2714-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *kozí* je adjektivum druhově přivlastňovací, vzniklé ze substantiva *koza* příponou *-í*.

Sémantická a motivační analýza: také zde se s velkou pravděpodobností jedná o motivaci domácím zvířetem, na vrchu nebo v jeho okolí se nejspíš nacházely pastviny pro kozy, pro další možný výklad viz heslo *Koza* – str. 77. *Vrch* je oronymické apelativum.

¹¹⁹ Viz <http://www.hrady.cz/index.php?OID=855>. cit. 16.9. 2008.

¹²⁰ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 285.

¹²¹ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. II. Ch-L. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1949, str. 343.

¹²² In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 286.

Kožová hora

Lokalizace: j. od obce Kladno; 456,3 m; Okolí Prahy-západ: 36/54

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Koschow* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Kožva hora* (list 3952_4, 1878); SK: *Kožowa* (3563-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Kožová* je adjektivum individuálně přivlastňovací odvozené z OJ (nejspíš *Kož*, *Koža* nebo *Kože*).

Sémantická a motivační analýza: oronymum nejspíše odkazuje k vlastnickému vztahu k pozemkům, jejichž majitelem byl nějaký *Kož*, *Koža* (CEO) nebo *Kože*¹²³. *Hora* je oronymické apelativum.

Kramářka

Lokalizace: jv. od obce Hlohovičky; 489 m; Brdy a Rokycansko: 06/29

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Borska b.* (list 139, 1764-1768); III. voj. map.: *Kramářka* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: jako nejpravděpodobnější se jeví vyjádření majetnického vztahu příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: pojmenování vzniklo nejspíše podle obecného jména *kramář* a vyjadřovalo blíže neurčitelné vztahy této osoby k dané vyvýšenině. V SPJ mimo naši oblast toto jméno např. označuje louku, na které „tábořili cikáni a kramáři“ (ČKr/Věžovatá Pláně a Dolní Pláně). Podobná bude tedy snad i motivace pojmenování tohoto vrchu. Kromě této možnosti se nabízí také pojmenování podle osoby jménem *Kramář*, popř. i univerbizace spojení typu *Kramářská hora* apod.

Krchůvek

Lokalizace: sz. od obce Bratronice; 472 m; Křivoklátsko: 13°58'/50°04'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kirchubek b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Krchůvek* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *krchov* deminutivní příponou *-ek* (dochází přitom k alternaci *o*→*ů*).

Sémantická a motivační analýza: jako nejpravděpodobnější se jeví domněnka, že na vrchu kdysi býval malý hřbitov – krchůvek, který však dnes už není možné doložit. V. Palivec¹²⁴ k tomuto jménu podotýká: „U jména Krchůvek si vzpomeneme na dávné urputné souboje pytláků a myslivců v lesích, jejichž historie by vydaly na pěknou knížku. Snad tu poblíž leží některá z obětí té či oné strany, spíše však myslivecké. Mluví o tom také omšelé pomníčky na různých místech v lesích.“ Jinou domněnku přináší ETP¹²⁵, kde je uvedeno, že jde o místo, kde byli roku 1813 pohřbeni Rusové.

¹²³ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 157.

¹²⁴ In Palivec, V. *Křivoklátské pověsti*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1971, str. 104.

¹²⁵ In Knittl, Č. *Ml. Rokycansko II*. 1933-1934, str. 20.

Krupka

Lokalizace: v. od obce Nižbor; 380 m; Okolí Prahy-západ: 30/42

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kruptze b.?* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Obere Krupka* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *kroupa* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: motivací tohoto horského jména byl pravděpodobně tvar vrchu.

Krušná hora

Lokalizace: z. od obce Hudlice; 608,9 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 23/37

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Patschurek B.* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Kruschna hora* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Krušná Hora* (list 4052_1, 1879); SK: *Kruschna Hora* (2415-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *krušný* je adjektivum vlastnostní, odvozené ze substantiva *krušec* příponou *-ný*.

Sémantická a motivační analýza: pojmenování vychází ze stč. substantiva *krušec*, které označovalo „hroudu nerostu, rudný kámen“ a odkazuje k bohatému nalezišti železné rudy, která se na tomto vrchu těžila od dob keltského osídlení až do roku 1967. *Hora* je oronymické apelativum.

Křížovská hora

Lokalizace: sv. od obce Sýkořice; 442 m; Křivoklátsko: 13°56'/50°02'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Křížovska hora* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Křížovský* je adjektivum vztahové s místním významem, odvozené nejspíš od MJ *Křížov/Křížovice*. Možné však také je, že adjektivum je derivováno sufixem *-ovská* z OJ *Kříž*.

Sémantická a motivační analýza: U tohoto oronyma je sémantická motivace poměrně nejasná. Na základě slovtvorné analýzy můžeme usuzovat, že jméno vzniklo z nějakého MJ *Křížov/Křížovice*, to se nám však v dané oblasti nepodařilo doložit. Jedinými obdobnými doklady jsou jen PJ *Křížovská* (nalezeno na mapě Křivoklátsko), u Kočky¹²⁶ je pak možné nalézt název trati u Zbečna *Křížovka*. U Olivové-Nezbedové¹²⁷ se nám však podařilo nalézt pravděpodobnější výklad jména, a to z OJ *Kříž* (např. CEO), oronymum by tak dokládalo přivlastnění osobě s tímto jménem. Jak konstatuje Olivová-Nezbedová, PJ s touto příponou vznikala ve starších dobách, v novější době se tímto způsobem PJ netvoří. *Hora* je oronymické apelativum.

¹²⁶ In Kočka, V. *Dějiny Rakovnicka*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek král.města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1936, str. 279.

¹²⁷ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matúšová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 66.

Kutíř

Lokalizace: z. od obce Lhota; 432 m; Křivoklátsko: 13°56'/50°05'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kutmierech* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Kutniř* (list 3952_3, 1878); SK: *Kutniř* (3925-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: u Kotta¹²⁸ se dočteme, že „*kutéř, kutýř, kutnýř* je osoba, jež od úřadu vrchního povolení ke kutání obdržela“, tzn. že označuje hornické povolání a oronym tak odkazuje k dobývání rudy či uhlí v této oblasti. Potvrzuje to i doklad z ETP¹²⁹, kde se u jména *Kutnýř* uvádí: „vrch v oboře Lány, jméno od toho, že se tu kdysi kutalo.“

Lavička

Lokalizace: z. od obce Divice; 407 m; Lounsko a Džbán: 14/72

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Lawitzka B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Lawitzka B.* (list 3851_4, 1878); SK: *Lawiczka* (0613-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *lavice* deminutivní příponou *-ka* (dochází přitom k měkčení *c→č*).

Sémantická a motivační analýza: jméno je metaforickým vyjádřením tvaru vrchu – ten je protáhlý a rovný – jako lavice, což potvrdil i přímý terénní výzkum.

Lejškov

Lokalizace: j. od obce Tmaň; 487 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 30/27

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Leskow b.* (list 141, 1764-1768); II. voj. map.: *Leschkow B.* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Leschkov (Skalka)* (list 4052_1, 1879); SK: *Leischkow* (7553-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: nejspíše – podle historických dokladů z OJ *Lešek/Leška* příponou *-ov*, která vyjadřuje majetnický vztah.

Sémantická a motivační analýza: pozemky na tomto vrchu kdysi pravděpodobně patřily nějakému *Leškovi*¹³⁰, jméno je tedy motivováno tímto OJ.

Lípa

Lokalizace: jv. od obce Podmokly; 503,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 09/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Lippa* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Lipa B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Lípa B.* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno je motivováno druhem listnatého stromu, zachovaly se zde totiž původní svahové a suťové lesy – lipové javořiny.

¹²⁸ In Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl první. A-M. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Josefa Koláře, 1878, str. 850.

¹²⁹ In Stach, A. *Vlastivědný sborník okresu slánského a kladenského XV*, 1937-1938, s. 177.

¹³⁰ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 132.

Lipový vrch

Lokalizace: v. od obce Křivoklát; 374,4 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 21/45

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Lipový vrch* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *lipový* je adjektivum vztahové, které vyjadřuje látkový původ, je odvozeno ze substantiva *lípa* příponou *-ový*.

Sémantická a motivační analýza: také v tomto případě jméno signalizuje porost, který se na vrchu vyskytuje, *vrch* je oronymické apelativum.

Lísek

Lokalizace: z. od obce Beroun; 482,7 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 29/38

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Lýsek b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Am Lisek Berg* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Lisek* (list 4052_1, 1879); SK: *Lisek* (7365-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *les* deminutivní příponou *-ek* (dochází přitom ke změně kořenné samohlásky *e*→*í*), nabízí se ovšem i varianta vazby na apelativum *líška*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum buď označuje, jak velký souvislý lesní porost se na vrchu vyskytuje (nejspíše tedy v porovnání s jinými místy jde o malý rozsah), nebo jaký druh porostu na vrchu převládá (keře lísky).

Lišák

Lokalizace: s. od obce Janov; 462,4 m; Lounsko a Džbán: 03/66

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Rachel B.* (list 3951_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: nejspíše se zde ve větším množství vyskytovaly lišky, jméno je tedy motivováno volně žijícím lesním zvířetem.

Lom

Lokalizace: na z. okraji obce Sýkořice; 406 m; Křivoklátsko: 13°55'/50°02'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Lom* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno odkazuje k lidské činnosti, konkrétně k těžbě kamene, která se ve zdejších kamenolomu provádí dodnes.

Losy

Lokalizace: z. od obce Křivoklát; 438 m; Křivoklátsko: 13°51'/50°02'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Bukowan b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *PJ Lossen* (list 3952_3, 1878); SK: *Lossen* (8385-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k přidělování a dělení pozemků, které losováním získávaly nové majitele. U V. Kočky¹³¹ o tomto procesu můžeme číst: „Losy neboli lůsy byly prvotně zbytky pozemků při zakládání vsi dané k obci, která je rozdělila na stejné díly neboli losy a postoupila podílníkům obce buď v nájem, buď v dědičné vlastnictví.“

Louštín

Lokalizace: jv. od obce Krušovice; 536,7 m; Lounsko a Džbán: 13/60

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Laustin B.* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *Lausstjn B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Lauštín B.* (list 3951_2, 1879); SK: *Lausstjn* (6713-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: výklad tohoto oronyma zahrnuje poznatky z několika zdrojů, které se příliš neshodují. Nejmenší váhu přikládáme významu slovesa *louštiti*, které vykládá PSJČ¹³² jako „trápiti, soužiti“. Kott¹³³ uvádí význam tohoto slovesa jako „louskati“ (např. ořechy), nebo „rozluštití úlohu, hádanku, otázku“. Ani tyto výklady nejsou pro oronymum uspokojivé. V ETP¹³⁴ se pro heslo *Louštín* uvádí, že má jméno podle rostlinné pokrývky. Podobně také v SPJ (Rak/Lužná) se od místního zpracovatele dozvídáme: „nejvyšší bod v okolí, má jméno po lískových keřích, které tam hojně rostly. Býval zde hrad a místo toto není doposud probádané. V úbočí Louštína je pískovcová jeskyně, v níž je bílý písek. V jeskyni je nebezpečno pro hluboké propadliny.“ Zcela jiný výklad nám nabízí V. Kočka¹³⁵, který o Louštíně píše: „Na hřbetu jsou stopy příkopů a náspů, poslední zbytky dávno zaniklého hradu, po jehož zdivu není ani sledu. Hradiště sluje Louštín. Jméno vedeme od číhadla (stráže), které Němcům sluje Lauer, odtud jméno hradu bylo Lauerstein. Češi upravovali si německá jména svému jazyku: Potenstein přezvali Potštýn, Rabenstein – Rabštýn, ... Podobně i Lauerstein vyslovili Lauštýn. Místo historického *au* nyní píše se na začátku slov *ú*, ve středu a na konci slov *ou*. ... V popise krajských hranic r. 1506 zaznamenali, že jde se na půlnoc na vrch Džbán, odtud na levo tím hřbetem dolů mimo pustý hrad Lauštýn, po silnici ke Kounovu do vsi Černoci.“ Nejvíce se přikláníme k tomuto poslednímu výkladu a pokládáme jméno za další důkaz strážní činnosti podobně jako oronyma *Stráž* či *Strážiště*.

Ložina

Lokalizace: v. od obce Žloukovice; 305,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 26/43

¹³¹ In Kočka, V. *Dějiny Rakovnicka*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek král.města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1936, str. 181.

¹³² In *Příruční slovník jazyka českého*. 2. díl K-M. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937-1938, str. 637.

¹³³ In Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl první. A-M. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Josefa Koláře, 1878, str. 947.

¹³⁴ In Spalová, K. *Věstník musejního spolku města Rakovníka*. č. 6, 1917, str. 21.

¹³⁵ In Kočka, V. *Dějiny Rakovnicka*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek král.města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1936, str. 424.

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Losinach* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Ložina* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: nejspíše z psl. substantiva **loza* příponou *-ina*, která signalizuje apelativní názvy místa (dochází přitom k alternaci *z→ž*).

Sémantická a motivační analýza: u Profouse¹³⁶ u výkladu místního jména *Loza* se dočteme, že apelativum *loza* označuje u Slovanů „proutí, zejména vrbové a vinné, drobný porost“. PSJČ¹³⁷ uvádí pro slovo *loza* pouze význam „réva“ a opatřuje jej poznámkou, že jde o dialektismus. Stejný význam – „sazenice vinná“ – má toto apelativum i u Kotta¹³⁸ a Jungmanna¹³⁹. Palivec¹⁴⁰ spojuje název polesí *Ložina* s hlohem. Jméno je tedy jistě odvozeno od druhu porostu, není však jasné, který rostlinný druh byl primární motivací.

Mackova hora

Lokalizace: na sz. okraji obce Nové Strašecí; 488,3 m; Lounsko a Džbán: 20/58

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Matzkowahora* (list 88, 1764-1768); SK: *Mackowa Hora* (5293-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Mackova* je adjektivum individuálně přivlastňovací, vzniklo z OJ *Macek* připojením sufixu *-ova*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k blíže nespecifikovaným vztahům k osobě jménem *Macek* (Kotík¹⁴¹; CEO), nejpravděpodobnější se jako ve většině podobných případů jeví vztah majetnický. *Hora* je oronymické apelativum.

Malá pleš

Lokalizace: sv. od obce Týřovice; 452 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/40

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Kl. Pleš B.* (list 4051_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *malý* je adjektivum vlastnostní, *pleš* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: slovo *pleš* v tomto oronymu odkazuje k absenci porostu (více viz heslo *Plešivec*, str. 98), adjektivum *malá* plní rozlišovací úlohu – poblíž vrchu se totiž nachází také vyšší hora pojmenovaná *Velká pleš* (viz str. 120).

¹³⁶ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. II. Ch-L. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1949, str. 681.

¹³⁷ In *Příruční slovník jazyka českého*. 2. díl K-M. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937-1938, str. 640.

¹³⁸ In Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl první. A-M. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Josefa Koláře, 1878, str. 949.

¹³⁹ In Jungmann, J. *Slovník česko-německý*. Díl II. K-O. 2. vyd. Praha: Academia, 1990, str. 355.

¹⁴⁰ In Palivec, V. *Křivoklátské pověsti*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1971, str. 104.

¹⁴¹ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 26.

Malé Čihátko

Lokalizace: v. od obce Kublov; 514,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 22/35

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *malý* je adjektivum vlastnostní, *čihátko* je odvozeno ze substantiva *čihadlo* příponou *-tko*, která má deminutivní platnost, více viz heslo *Čihátko* (str. 57).

Sémantická a motivační analýza: adjektivum *malé* odlišuje vrch velikostí od blízkého *Velkého čihátka*, pro sémantickou analýzu viz heslo *Čihadlo* str. 57.

Malý Louštín

Lokalizace: j. od obce Řevničov; 526,1 m; Lounsko a Džbán: 15/59

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Klein Lausstjn B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Kl. Lauštín B.* (list 3951_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *malý* je adjektivum vlastnostní, slovtvornou analýzu oronyma *Louštín* viz na str. 82.

Sémantická a motivační analýza: vrch sousedí s *Louštínem*, který je o deset metrů vyšší, proto dostal právě tento název. Výklad oronyma *Louštín* viz na str. 82.

Malý Plešivec

Lokalizace: j. od obce Železná; 446,1 m; Okolí Prahy-západ: 34/41

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Malý Plešivec* (list 3952_4, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *malý* je adjektivum vlastnostní, slovo *Plešivec* je odvozeno od adjektiva *plešivý* příponou *-ec*, více viz heslo *Plešivec* (str. 98).

Sémantická a motivační analýza: poblíž se nachází vrch *Plešivec III.* (viz str. 98), který jej o pár metrů převyšuje, a protože se oba vrchy vyznačují holými plochami na svazích, dostal tento vrch pro rozlišení jméno *Malý Plešivec*.

Malý Vlastec

Lokalizace: jz. od obce Broumy; 565 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/34

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Kl. Vlastec B.* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *malý* je adjektivum vlastnostní, pro výklad druhé části názvu viz heslo *Vlastec* (str. 122).

Sémantická a motivační analýza: adjektivum *malý* odlišuje vrch od sousedního – vyššího vrchu *Vlastec*, více viz sémantická analýza oronyma *Vlastec*, str. 122.

Malý vrch

Lokalizace: sv. od obce Nižbor; 375 m; Okolí Prahy-západ: 30/43

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Kleinberg* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *malý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: vrch nevyniká svou velikostí mezi ostatními nijak výrazně, proto dostal toto jméno. *Vrch* je oronymické apelativum.

Matčina hora

Lokalizace: sv. od obce Drahoňův Újezd; 486,7 m; Brdy a Rokycansko: 09/29

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kralofski b.* (list 140, 1764-1768); III. voj. map.: *Matčina hora* (list 4051_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *matčina* je adjektivum individuálně přivlastňovací, vzniklé ze substantiva *matka* příponou *-ina*.

Sémantická a motivační analýza: motivace pojmenováním, které vyjadřuje rodinné svazky, není v oronymii příliš častá, proto nám zůstává sémantická analýza tohoto jména zastřená. *Hora* je oronymické apelativum.

Mečná

Lokalizace: s. od obce Městečko; 433,4 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/49

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Mečna* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze slovesa *mečeti* příponou *-ná*, která vyjadřuje vlastnostní adjektivum.

Sémantická a motivační analýza: nejasný původ oronyma vede pouze k domněnkám o prvotní motivaci. Je možné, že své jméno vrch dostal podle pasoucích se koz, které hojně mečely. Souvislost s apelativem *meč* se nám nezdá v tomto případě možná.

Měňanský průhon

Lokalizace: sz. od obce Měňany; 423 m; Český kras – Karlštejsko a Beroun: 14°06'/49°55'

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Měňanský* je adjektivum vztahové místní, odvozené od MJ *Měňany* pomocí přípony *-ský*.

Sémantická a motivační analýza: na úpatí vrchu se podle apelativa *průhon* nacházel pruh polnosti, po němž byl vyháněn dobytek na pastvu, a to z nebo do blízké obce *Měňany*, jejíž název motivuje adjektivní část oronyma.

Městská hora

Lokalizace: v z. části obce Beroun; 290 m; Český kras – Karlštejsko a Beroun: 14°04'/49°58'

Historické doklady jména: SK: PJ *hinter dem Stadtberge* (0131-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *městský* je adjektivum vztahové místní, odvozené ze substantiva *město* příponou *-ský*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum označuje městský majetek, *hora* je oronymické apelativum.

Míšek

Lokalizace: z. od obce Chyňava; 438,4 m; Okolí Prahy-západ: 28/44

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Mieschek* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Mišek* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *měch* deminutivní příponou *-ek* (dochází přitom ke změně kmenové samohlásky (*ě*→*i*) a alternaci (*ch*→*š*).

Sémantická a motivační analýza: jméno tohoto vrchu nejspíše metaforicky odkazuje ke tvaru vrchu – připomínal svému pojmenovateli malý měšec, váček¹⁴².

Modrý vrch

Lokalizace: sv. od obce Nenačovice; 418 m; Okolí Prahy-západ: 39/44

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Na Moudryim b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Vrch Modry* (list 3952_4, 1878); SK: *Modrý* (8187-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *modrý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: název je pravděpodobně motivován modře zbarveným kamenem¹⁴³, a podobně jako *Bílá* nebo *Černá skála* (viz str. 51, 55) tak odkazuje k pojmenování podle barvy horniny. *Vrch* je oronymické apelativum.

Modřovská

Lokalizace: jv. od obce Skryje; 495,4 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/36

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Modřovic B.* (list 4051_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný pravděpodobně z místního jména *Modřovice* (resp. z jeho zkráceného základu *Modřov-*) příponou *-ský*, jde o tzv. substantivizované adjektivum, nejspíš s elipsou oronymického apelativa.

Sémantická a motivační analýza: jméno se pravděpodobně vztahuje k názvu vsi Modřejovice (i když se nachází 12 km daleko), pro kterou Profous¹⁴⁴ uvádí lidové podoby *Modřovice*, *na Modřovicích*, *z Modřovic*, *modřovskej*. Je možné, že v blízkosti vrchu vedla cesta do Modřejovic, nebo je hora s touto vsí svázána jinými – nedoloženými – vztahy.

Mokrý vrch

Lokalizace: j. od obce Bubovice; 421 m; Okolí Prahy-západ: 40/36

Historické doklady jména: SK: *nasser Berg* (0643-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *mokrý* je adjektivum vlastnostní.

¹⁴² In *Příruční slovník jazyka českého*. 2. díl K-M. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937-1938, str. 863.

¹⁴³ In Štěpán, P. *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2004, str. 39.

¹⁴⁴ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. III. M-Ř. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1951, str. 121.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno vlhkostí půdy, *vrch* je oronymické apelativum.

Mokřinka

Lokalizace: jv. od obce Branov; 466,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 17/42

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Mokzinsky* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Mokrucka B.?* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Mokřinka* (list 3952_3, 1878); SK: *Mokrinka* (0471-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *mokřina* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: podobně jako *Mokrý vrch* jde i v tomto případě o motivaci na základě vlhké, mokré půdy.

Mramor

Lokalizace: z. od obce Liteň; 470 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 37/27

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Mramor b.* (list 141, 1764-1768); III. voj. map.: *Mramor* (list 4052_2, 1879); SK: *Mramor* (4154-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno druhem horniny, která se na vrchu vyskytuje, doklad o tom podává Kubišta¹⁴⁵: „vrch Mramor pěknou květenou, bílým i červeným mramorem a hojnými zkamenělinami pověstný“.

Mýtský vrch

Lokalizace: sz. od obce Mýto; 538,4 m; Brdy a Rokycansko: 07/19

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Mýtský vrch* (list 4051_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Mýtský* je adjektivum vztahové místní odvozené od MJ *Mýto* příponou *-ský*.

Sémantická a motivační analýza: toto horské jméno bylo přejato ze jména blízké obce *Mýto*, *vrch* je oronymické apelativum.

Na boru

Lokalizace: z. od obce Konětopy; 447,7 m; Lounsko a Džbán: 11/71

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Bor Berg und Wald* (list 71, 1764-1768); II. voj. map.: *Boor B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Boor B.* (list 3851_4, 1878); SK: *Na Boru* (7142-1, 1841)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum označuje borovicový porost vrchu.

¹⁴⁵ In Kubišta, A. *Z Prahy do Plzně*. I. část – Praha-Hořovice. 1. vyd. Praha: Pavel Körber, 1912, str. 79.

Na Budkách

Lokalizace: jv. od obce Týřovice; 512,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/38

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Na budkách* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: ze substantiva *bouda* deminutivní příponou *-ka* (dochází přitom k vokalické alternaci *ou→u*).

Sémantická a motivační analýza: na vrchu se nejspíše nacházely nějaké menší dřevěné stavby, proto dostal vrch své jméno, nelze to však přesvědčivě doložit.

Na Čihadle

Na Čihadle I.

Lokalizace: j. od obce Beroun; 425 m; Okolí Prahy-západ: 32/34

Na Čihadle II.

Lokalizace: jz. od obce Lhotka; 413,5 m; Brdy a Rokycansko: 26/22

Slovtvorná analýza: nepřímý název, dále viz oronymum *Čihadlo*, str. 57.

Sémantická a motivační analýza: viz oronymum *Čihadlo*, str. 57.

Na dubině

Lokalizace: sz. od obce Otročiněves; 377,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 27/39

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: ze substantiva *dub* příponou *-ina*, která signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: pojmenování vrchu je motivováno převažujícím porostem, a to dubovými stromy.

Na Herinkách

Lokalizace: v. od obce Beroun; 429 m; Český kras – Karlštejnsko a Beroun: 14°07′/49°58′

Historické doklady jména: III. voj. map.: *V Herinkách* (list 4052_2, 1879); SK: *na Herinkach* (0131-1, 1840)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: viz oronymum *Herinky*, str. 62.

Na hlinkách

Lokalizace: v. od obce Zaluží; 401,8 m; Brdy a Rokycansko: 18/24

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: ze substantiva *hlína* deminutivní příponou *-ka* (dochází přitom ke krácení kořenné samohlásky).

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k těžbě hlíny v oblasti vrchu, nejspíše zde byla hlína kvalitní a využívala se dále např. pro hrnčířství či pro výrobu cihel nebo jiných stavebních materiálů.

Na Homolce

Lokalizace: j. od obce Hlohovičky; 494,9 m; Brdy a Rokycansko: 04/28

Slovtvorná analýza: nepřímý název, dále viz oronymum *Homolka*, str. 63.

Sémantická a motivační analýza: *Homolka* je oronymické apelativum, více viz str. 39.

Na hranicích

Lokalizace: jz. od obce Líšná; 503,6 m; Brdy a Rokycansko: 13/28

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: substantivum *hranice* je odvozené z kořenného základu *hran-* příponou *-ice*, která odkazuje k apelativním názvům místa.

Sémantická a motivační analýza: vrch byl pojmenován nejspíše podle hranic polesí, podle mapy II. vojenského mapování se v jeho okolí vyskytují čtyři různá polesí.

Na hůrce

Lokalizace: jv. od obce Těřešov; 484,5 m; Brdy a Rokycansko: 07/29

Historické doklady jména: SK: *Na Hurce* (8037-1, 1839)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný; dále viz oronymum *Hůrka*, str. 67.

Sémantická a motivační analýza: *Hůrka* je oronymické apelativum, více viz str. 40.

Na hůrkách

Lokalizace: sv. od obce Sebečice; 496,5 m; Brdy a Rokycansko: 06/27

Historické doklady jména: SK: *Na hurkach* (6757-1, 1839)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný; dále viz oronymum *Hůrka*, str. 67.

Sémantická a motivační analýza: *Hůrky* jsou oronymické apelativum, více viz str. 40.

Na Chýnově

Lokalizace: na v. okraji obce Krušovice; 467 m; Lounsko a Džbán: 13/60

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Čihadlo vršek* (list 3951_2, 1879)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: z OJ *Chýn/Chýna* přivlastňovací příponou *-ov*.

Sémantická a motivační analýza: horské jméno vyjadřuje vztahy k osobě jménem *Chýn*¹⁴⁶ nebo *Chýna* (CEO nebo Beneš¹⁴⁷), a to pravděpodobně majetnické. Možné

¹⁴⁶ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 115.

¹⁴⁷ In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str. 58 a 146.

však také je, že jméno dokládá název zaniklé obce, u Kočky¹⁴⁸ se v souvislosti s tímto krajem totiž píše: „1250 Václav postoupil biskupovi ves Chýnov.“ U Roubíka (1959) však o zaniklé vsi Chýnov z této oblasti není žádná zmínka.

Na Kobyle

Lokalizace: s. od obce Pustověty; 373,4 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/48

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: objekt byl pojmenován podle domácího zvířete, je možné, že tvarem připomínal např. kobyli hlavu apod.

Na Kozlí hoře

Lokalizace: v. od obce Hudlice; 381 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 27/37

Slovotvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: druhově přivlastňovací adjektivum *kozlí* je odvozeno ze substantiva *kozel* příponou *-í*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k výskytu domácích živočichů, které zde nejspíš obyvatelé okolních vesnic pásli.

Na oříškách

Lokalizace: jz. od obce Nová Ves; 420,6 m; Lounsko a Džbán: 18/72

Slovotvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: substantivum *oříšek* vzniklo pomocí deminutivní přípony *-ek* ze substantiva *ořech* (dochází přitom k dvěma hláskovým alternacím: *e→í*, *ch→š*).

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno druhem porostu, který se na vrchu vyskytuje.

Na prkénce

Lokalizace: jv. od obce Skomilno; 552,1 m; Brdy a Rokycansko: 04/23

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Prkená hora* (list 4051_4, 1879); SK: *Prkena Hora* (6934-1, 1839)

Slovotvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: slovo *prkénka* vzniklo univerbizací víceslovného spojení *Prkenná hora* příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: historické doklady jména dosvědčují, že původní podoba tohoto oronyma zněla *Prkenná hora*, motivací nejspíše bylo metaforické pojmenování tvaru hory.

Na Roudě

Lokalizace: jv. od obce Nový Dům; 426 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 17/50

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

¹⁴⁸ In Kočka, V. *Dějiny Rakovnicka*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek král.města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1936, str. 422.

Sémantická a motivační analýza: oronymum vyjadřuje motivaci těžbou nerostů – v názvu přímo odkazuje k nalezišti *roudy*, neboli železné rudy.

Na Skalce

Lokalizace: sz. od obce Těškov; 590 m; Brdy a Rokycansko: 05/20

Slovotvorná analýza: nepřímý název, derivovaný, více viz oronymum *Skalka*, str. 105.

Sémantická a motivační analýza: *Skalka* je oronymické apelativum, více viz str. 43.

Na Skále

Lokalizace: sv. od obce Tetín; 284 m; Český kras – Karlštejsko a Beroun: 14°07′/49°57′

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Skála* je oronymické apelativum, více viz str. 43.

Na skaliskách

Lokalizace: s. od obce Nový Jáchymov; 447,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 23/40

Slovotvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: z kořenného základu *skal-* augmentativní příponou *-isko*.

Sémantická a motivační analýza: *Skaliska* jsou oronymické apelativum, více viz str. 43.

Na skalkách

Lokalizace: j. od obce Skryje; 446,7 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 11/36

Slovotvorná analýza: nepřímý název, derivovaný, více viz oronymum *Skalka*, str. 105.

Sémantická a motivační analýza: *Skalky* jsou oronymické apelativum, více viz str. 43.

Na solích

Lokalizace: v. od obce Skomelno; 578,2 m; Brdy a Rokycansko: 04/24

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Na Skoku B.* (list W_10_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Na Solech* (list 4051_4, 1879); SK: *Na Soljch* (6942-1, 1839)

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno může odkazovat buď k solným dolům, které se však nepodařilo doložit, proto se spíše přikláníme k výkladu podle pastvin, na které se sypala ovcím sůl. Podobnou motivační možností jsou také tzv. „slaniska“ pro lesní zvěř.

Na vinici

Lokalizace: j. od obce Srbsko; 358 m; Okolí Prahy-západ: 38/32

Historické doklady jména: SK: PJ *Winice* (3339-1, 1840)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: z kořenného základu *vin-* příponou *-ice*, jež signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: toto pomístní jméno je důkazem dnes již neuskutečňovaného pěstování vinné révy v oblasti a dokládá tak dávno zaniklé skutečnosti.

Na vrších

Na vrších I.

Lokalizace: j. od obce Hlohovičky; 477,6 m; Brdy a Rokycansko: 05/29

Na vrších II.

Lokalizace: j. od obce Trubská; 409 m; Český kras – Karlštejsko a Beroun: 14°00'/49°57'

Slovtvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Vrchy* jsou oronymické apelativum, více viz str. 43.

Nad skálou

Lokalizace: v. od obce Lužný; 411,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 12/55

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Teufels B.?* (list 105, 1764-1768); III. voj. map.: *Nad Skalom* (list 3951_4, 1879)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Skála* je oronymické apelativum, více viz str. 43.

Nízký tok

Lokalizace: z. od obce Karlova Ves; 495 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 18/40

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Nieder pfaltz* (list 122, 1764-1768); III. voj. map.: *Niedere Balz* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *nízký* je adjektivum vlastnostní, *tok* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: adjektivum v tomto případě slouží primárně k odlišení dvou sousedních vrchů – *Nízkého* a *Vysokého toku*, označuje tedy jejich výškový rozdíl; apelativum *tok* souvisí se slovesem *téci* a odkazuje např. k vodnímu prameni, zavlažovací strouze apod.¹⁴⁹. Studium kartografických pramenů lze

¹⁴⁹ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matušová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 261-262.

doložit, že v blízkosti obou vrchů pramení levostranné přítoky potoku Klučná. Více viz také oronymum *Tok* – str. 114.

Nové mýto

Lokalizace: z. od obce Lhota; 467 m; Křivoklátsko: 13°58'/50°05'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Zihlaisch b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Nové mejto* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *nový* je adjektivum vlastnostní, *mýto* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: toto oronymum není možné zcela jednoznačně vyložit, mohlo by se vztahovat k vybírání cla – mýta, pravděpodobněji však je možnost, že odkazuje k mytební činnosti a označuje tak nově vymýcenou lesní oblast.

Novina

Lokalizace: s. od obce Zbečno; 390 m; Křivoklátsko: 13°55'/50°03'

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Nowina* (list W_8_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Novina* (list 3952_3, 1878); SK: MJ *Nowina* (9170-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *nový* příponou *-ina*, která signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: jméno se vztahuje ke způsobu získávání půdy, jak uvádí F. Matějek¹⁵⁰, apelativum *novina* označuje nově zúrodněnou půdu.

Obecná skála

Lokalizace: na s. okraji obce Svatá; 481,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 25/34

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *obecná* je adjektivum vlastnostní, spíše se však přikláníme k domněnce, že původní pojmenování je *Obecní skála* (podobně jako *Obecní vrch*); adjektivum je odvozeno ze substantiva *obec*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum podle domněnky o původní podobě pojmenovává obecní majetek, *skála* je oronymické apelativum.

Obecní vrch

Lokalizace: sv. od obce Bratronice; 433 m; Okolí Prahy-západ: 30/49

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Na Wubtzij b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Obecní vrch* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *obecní* je adjektivum vztahové místní, odvozené příponou *-ní* ze substantiva *obec*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum pojmenovává obecní majetek, *vrch* je oronymické apelativum.

¹⁵⁰ In Matějek, F. *Pomístní jména a hospodářsko-společenský vývoj venkova*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 7, 1966, str. 176.

Oborka

Lokalizace: z. od obce Nenačovice; 462,4 m; Okolí Prahy-západ: 37/43

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Woborze b.* (list 106, 1764-1768)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *obora* odvozeno deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k jedné z hlavních lesnických činností – zakládání obor k ochraně zvěře či vzácných rostlin.

Okrouhlík

Lokalizace: j. od obce Hřivice; 440,4 m; Lounsko a Džbán: 10/72

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Flohberg* (list 3851_4, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z adjektiva *okrouhlý* příponou *-ík*, která signalizuje jméno podle vlastnosti nebo apelativní název místa. Je také možné, že jméno vzniklo univerbizací spojení *Okrouhlý vrch/kopec*.

Sémantická a motivační analýza: tato vyvýšenina byla označena podle svého tvaru.

Opuka

Lokalizace: sz. od obce Řevničov; 507,8 m; Lounsko a Džbán: 15/63

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Sušice vrch* (list 3951_2, 1879); SK: PJ *Na Opukach* (6713-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno vrchu je motivováno druhem horniny, která ho tvoří, nebo na něm alespoň převládá. Pro oblast Džbánu je opuka typickou horninou, což se odrazilo i v tomto pomístním jménu.

Opyš

Lokalizace: z. od obce Točnick; 517 m; Brdy a Rokycansko: 17/28

Historické doklady jména: I. voj. map.: jen PJ *Wobisch Wald* (list 140, 1764-1768); III. voj. map.: *Obiš* (list 4052_1, 1879); SK: *Wobiss* (1541-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: *Opyš* je oronymické apelativum, více viz str. 42.

Ostrý

Ostrý I.

Lokalizace: s. okraj obce Beroun; 393,1 m; Okolí Prahy-západ: 32/38

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Am Wostrí B.* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Vostrý* (list 4052_1, 1879); SK: *wostri Wrch* (0131-1, 1840)

Ostrý II.

Lokalizace: sv. od obce Felbabka; 538,7 m; Brdy a Rokycansko: 25/21

Historické doklady jména: Ss: les *Vostey* (str. 167, 1549); II. voj. map.: pouze PJ *Na Wostrim* – nejspíš označuje železné doly, které tu bývaly (list W_10_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Vostrý* (list 4052_3, 1879); SK: *Wostry* (6607-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný; z dokladu jména *Ostrý I.* ve II. vojenském mapování a SK je patrné, že došlo k elipse oronymického apelativa, a to nejspíše *vrch*; ve druhém případě nemůžeme tento jev z historických dokladů nijak doložit.

Sémantická a motivační analýza: jméno přímo vyjadřuje tvar vrchu, nebo alespoň jeho nejvyšší části.

Ovčácký vrch

Lokalizace: v. od obce Chrustenice; 367 m; Okolí Prahy-západ: 39/41

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Vočacký v.* (list 3952_4, 1878); SK: *Schafberg* (2660-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *ovčácký* je adjektivum druhově přivlastňovací, odvozené příponou *-cký* ze substantiva *ovčák* (dochází přitom k alternaci *k→c*).

Sémantická a motivační analýza: oronymum dostalo jméno podle lidské činnosti, která souvisí s faunou – konkrétně tedy podle ovčáků, kteří dohlíželi na pastvu ovcí. *Vrch* je oronymické apelativum.

Pahůrek

Lokalizace: j. od obce Ostrovec; 410 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 08/32

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný; z apelativa *pahorek*, dochází zde k vokalické alternaci *o→ů*, (*pahorek* souvisí s kořeným základem *hor-* doplněným o prefix *pa-* a deminutivní sufix *-ek*).

Sémantická a motivační analýza: *Pahůrek* je oronymické apelativum, více viz str. 42.

Pečiště

Lokalizace: j. od obce Plískov; 530,1 m; Brdy a Rokycansko: 09/23

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný nejspíše ze slovesa *pečí* příponou *-iště*, která označuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: jméno podle nás upomíná k dnes již zaniklému uhlířskému řemeslu, označuje místo, kde se „peklo“ dřevěné uhlí. Shodnou motivaci má stejné jméno i v jiné oblasti uvedené v SPJ (Pac/Slavětín), kde zpracovatel vykládá jméno „dle pecí na dřevěné uhlí“. Stejný význam přisuzuje J. Matušová¹⁵¹ také pomístnímu jménu *Peciště*.

¹⁵¹ In Matušová, J. *Vztah toponym ze sbírky pomístních jmen v Čechách k řemeslné výrobě*, Acta onomastica 41-42, 2001, str. 112.

Pelechovka

Lokalizace: sz. od obce Chyňava; 472,9 m; Okolí Prahy-západ: 31/45

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Pelechsfelsen* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: nejspíše z víceslovného spojení *Pelechová/Pelechova hora/skála* univerbizací pomocí přípony *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: jak dokazuje i historický zápis jména – *Pelechsfelsen* by se dalo přeložit jako *Pelechové skalky* – mohlo místo sloužit jako: „ležisko divoké zvěře, stč. *pelúch* označovalo brloh, jeskyni či doupě.“¹⁵². Pravděpodobnější však je, že oronymum bylo motivováno nějakým osobním jménem, a to nejspíše *Pelech* (doloženo např. v CEO) či *Pelecha*.

Pěňčina

Lokalizace: v. od obce Zbečno; 416 m; Křivoklátsko: 13°55'/50°02'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Pěňčina* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *pěnice* nebo základu *pěnk-* (*pěnkava*) příponou *-ina*, signalizující apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: v SPJ (Kři/Zbečno) se pro toto oronymum uvádí poměrně nepravděpodobný motivační výklad, že „při západním větru stromy ve vrchu šumí (pějí).“ Pravděpodobnější je výklad nalezený v ETP¹⁵³, že vrch má jméno podle zvířat. K tomu se přikláníme a specifikujeme, že na vrchu a v jeho okolí se nejspíše vyskytovali drobní zpěvaví ptáci – pěnice či pěnkavy, podle nichž dostala vyvýšenina své jméno.

Píně

Lokalizace: j. od obce Ruda; 426,1 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 20/54

Historické doklady jména: I. voj. map.: PJ *Piner Grund* (list 105, 1764-1768); III. voj. map.: PJ *Pině* – nejspíš jméno polesí (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: pro toto oronymum uvádíme více hypotéz o jeho možném původu: 1) jméno vzniklo z německého *der Pin*, což znamená špičku, hrot; 2) přejímá slovo z hornického slangu, které označuje poval, lešení. V. Palivec¹⁵⁴ uvádí další dvě varianty – v prvním případě zmiňuje souvislost s údajnou původní podobou jména *Ptyně*, ve druhém zase upozorňuje na možnost vzniku podle *peň*, *pně*, tj. větve stromu. Pro nedostatek podkladů není možné s jistotou rozhodnout, která varianta je správná. Možné také je, že jméno na vrch přešlo z původního pojmenování polesí a hájovny v sousedství Lánské obory, v polesí *Píně* končila koněspřežná dráha původně vedoucí do Plzně.

¹⁵² In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 442.

¹⁵³ In Spalová, K. *Věstník musejního spolku města Rakovníka*. č. 6, 1917, str. 21.

¹⁵⁴ In Palivec, V. *Křivoklátské pověsti*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1971, str. 104 a 123.

Pískačka

Lokalizace: j. od obce Kublov; 446,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/34

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: pravděpodobně z OJ *Pískač* příponou *-ka*, která signalizuje majetnický vztah.

Sémantická a motivační analýza: OJ *Pískač* (CEO; Kotík¹⁵⁵) zapříčinilo nejspíš vznik tohoto oronyma, které vyjadřuje nějaké nekonkrétní vztahy k osobě s tímto jménem. Jiný výklad lze nalézt v SPJ (Kři/Kublov), kde se pro název pole *U dolní pískačky* uvádí, že je pojmenováno „podle skály *Pískačky*, která je složena z drobného materiálu, který se vlivem povětrnosti mění na písek.“ Více se však přikláníme k první variantě sémantické a motivační analýzy.

Pískový vrch

Lokalizace: s. od obce Kounov; 526,4 m; Lounsko a Džbán: 05/66

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Sand B.* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *Sandberg* (list W_7_III, 1846-1847); III. voj. map.: *Sandberg* (list 3951_2, 1879); SK: *PJ Beym Sandberg* (3426-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *pískový* je adjektivum vlastnostní, odvozené sufixem *-ový* z apelativa *písek*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum má jméno podle složení půdy, která se na vrchu vyskytuje, písek se tu možná také kdysi těžil. *Vrch* je oronymické apelativum.

Pleskanec

Lokalizace: j. od obce Nezabudice; 535 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 16/40

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Pleskaretz B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Pleskanec* (list 4052_1, 1879); SK: *Pleskanec* (0471-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: domníváme se, že je možné, že vrch dostal jméno přímo podle rostliny z čeledi makovitých¹⁵⁶ – pleskance, který je lidovým označením máku vlčího či polního.

Plesnivka

Lokalizace: na v. okraji obce Vejvanov; 515,1 m; Brdy a Rokycansko: 03/27

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Czihadlo B.* (list W_10_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Čihadlo* (list 4051_4, 1879); SK: *Bila Skala* (8348-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: pravděpodobně univerbizací ze spojení *Plesnivá hora* pomocí přípony *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: motivace se zřejmě vztahuje k trouchnivějícímu dřevu, které se na vrchu nacházelo. Možné také je, že skály navrchu vypadaly jako plesnivé, podporoval by to doklad z SK *Bila Skala*.

¹⁵⁵ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 84.

¹⁵⁶ In *Příruční slovník jazyka českého*. 4. díl. Část 1. P-Průsvitně. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1941-1943, str. 316.

Plešivec

Plešivec I.

Lokalizace: z. od obce Zdice; 495,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 23/31

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Plassivetz* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Krawi Hora* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Plešivec B.* (list 4052_1, 1879); SK: *Pleschiwetz* (3215-1, 1840)

Plešivec II.

Lokalizace: v. od obce Hýskov; 459,1 m; Okolí Prahy-západ: 33/40

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Pleschiwetz b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Plessiwec B.* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Plešivec* (list 4052_1, 1879); SK: PJ *Pleschiwetzter Revier* a MJ *Pleschietz* (0131-1, 1840)

Plešivec III.

Lokalizace: na j. okraji obce Karlštejn; 362,3 m; Okolí Prahy-západ: 41/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Pleischwi b.?* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Plesivec B.* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Plešivec B.* (list 4052_2, 1879); SK: *Plessiwec* (0643-1, 1840)

Plešivec IV.

Lokalizace: z. od obce Měňany; 453 m; Hřebený a Slapská přehrada: 35/28

Historické doklady jména: Ss: les *Plešivec* (str.166, 1571); SK: *Plessiwec* (4594-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z adjektiva *plešivý* (tzn. plešatý, lysý, holohlavý) příponou *-ec*, která signalizuje jméno podle vlastnosti nebo apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno absencí porostu, tzv. „pleše“ jsou místa s extrémními podmínkami sucha a tepla a s mělkou vrstvou půdy, ve které se pouze vzácně uchytí vyšší byliny nebo keře; jižní temena některých kopců jsou proto často takřka holá, pokrytá pouze lesostepí, nebo skalní stepí.

Plzeňský vrch

Lokalizace: jz. od obce Těškov; 527,6 m; Brdy a Rokycansko: 04/18

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Schlobek b.?* (list 139, 1764-1768)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *plzeňský* je apelativum vztahové místní, odvozené z MJ *Plzeň* příponou *-ský*.

Sémantická a motivační analýza: hora má jméno podle města *Plzeň*, které sice leží přibližně 30 km odsud, ale vrch se nachází poblíž důležité komunikace (dnes dálnice D5), která k Plzni vede, pravděpodobně se v ní tak odráží relativní blízkost tohoto sídla. *Vrch* je oronymické apelativum.

Podhora

Lokalizace: z. od obce Ročov; 459,4 m; Lounsko a Džbán: 11/69

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Span B.* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *Podhura B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Podhura* (list 3851_4, 1878); SK: *Podhura* (2133-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *hora* prefixem *pod-*.

Sémantická a motivační analýza: jméno vrchu označuje jakési místo pod horou, v blízkém okolí se sice žádná vyšší hora nenachází, z kartografických pramenů však lze vyčíst, že *Podhura* leží těsně pod pásem tzv. *Ročovské stráně*, která jej při pohledu od obce Ročov mírně převyšuje, proto dostal vrch právě toto označení.

Políčko

Lokalizace: s. od obce Hlásná Třebáň; 357 m; Okolí Prahy-západ: 43/33

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Poličko* (list 4052_2, 1879); SK: *Policka* (4844-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *pole* deminutivní příponou *-čko* (dochází přitom k samohláskové alternaci *e→i*).

Sémantická a motivační analýza: na svazích tohoto vrchu se kdysi nejspíš nacházelo menší pole, podle kterého dostala vyvýšenina své jméno. Je však také možné, že původní název zněl *Policka*, jak napovídá nejstarší historický doklad ze SK, a jméno by tak bylo metaforicky motivováno tvarem, jeho vrchol je totiž plochý a rovinatý.

Pozdeňský vrch

Lokalizace: j. od obce Pozdeň; 428,5 m; Lounsko a Džbán: 24/66

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Posdner Wald* (list W_7_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Pozdener W.* (list 3952_1, 1878); SK: *Posdner Wald* (6059-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *pozdeňský* je apelativum vztahové místní, odvozené z MJ *Pozdeň* příponou *-ský*.

Sémantická a motivační analýza: jméno je motivováno názvem blízké obce Pozdeň. *Vrch* je oronymické apelativum.

Pozdětina

Lokalizace: sv. od obce Zbečno; 412,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 24/48

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Hollec b.?* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Pozdětinergrund* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný příponou *-ina* s přivlastňovací funkcí, a to nejspíše z osobního jména *Pozďata*.

Sémantická a motivační analýza: toto oronymum má nejasný původ, je možné, že souvisí s adverbium *pozdě*, ale není to možné prokázat. V. Kočka¹⁵⁷ k tomu pouze uvádí: „jméno toto vykládá lidová etymologie tak, že lid přišel knížeti pozdě vstříc. Výklad tento nemá žádné váhy do sebe.“ (jedná se o vraždu knížete Břetislava III., který byl v těchto místech v roce 1100 zavražděn.). Se stejnou událostí jméno

¹⁵⁷ In Kočka, V. *Dějiny Rakovnicka*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek král.města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1936, str. 274.

spojuje také doklad z ETP. Autorka se však více přiklání k motivaci osobním jménem *Pozďata*, které dokládá např. Svoboda¹⁵⁸ nebo Pleskalová¹⁵⁹, oronymum by vyjadřovalo nějaké vztahy k osobě tohoto jména.

Požáry

Lokalizace: na s. okraji obce Požáry; 436 m; Křivoklátsko: 13°53'/50°04'

Historické doklady jména: I. voj. map.: MJ *Pozharn* (list 105, 1764-1768); III. voj. map.: *Požár* (list 3952_3, 1878); SK: *Požara* (4601-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jména tohoto typu upomínají na živelné nehody, jmenovitě lesní požáry, které se v oblasti někdy odehrály a zanechaly po sobě natolik výrazné stopy, že se to projevilo i v pomístních jménech. Jméno bylo pravděpodobně prvotně názvem pro poplužní dvůr připomínaný již v roce 1548, dnes jsou zde zachovány hospodářské budovy v klasicistním stylu.

Prachoviště

Lokalizace: j. od obce Nezabudice; 422 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/41

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný z adjektiva *prachový* příponou *-iště*, která signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: jméno nejspíše odkazuje ke složení půdy, která se na vrchu nacházela – byla pravděpodobně velice prašná.

Pravá hora

Lokalizace: j. od obce Svatá; 459 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 25/33

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Pravá hora* (list 4052_1, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *pravý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: v tomto případě nevíme, jaká byla původní motivace pojmenování, můžeme se jen domýšlet, že vrch pojmenovávatel označil podle relativní polohy – byla vzhledem k něčemu pro něj zásadnímu napravo; další možností je vykládat jméno na základě stsl. významu „rovný, přímý“, pak by se jméno vztahovalo spíše k tvaru vyvýšeniny. *Hora* je oronymické apelativum.

Pravda

Lokalizace: jv. od obce Pnětluky; 484,3 m; Lounsko a Džbán: 08/68

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Bravala?* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *Na Prawda B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Prawda B.* (list 3951_2, 1879); SK: *Prawda* (3314-1, 1841)

¹⁵⁸ In Svoboda, J. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, str. 164.

¹⁵⁹ In Pleskalová, J. *Tvoření nejstarších českých osobních jmen*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, str. 138.

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno nejspíš odráží systém soudnictví, apelativum *pravda* označovalo původně náležitý postup, spravedlnost, zákonitost.

Prostřední vrch

Lokalizace: z. od obce Karlštejn; 383,4 m; Okolí Prahy-západ: 40/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Prostrzetnie b.?* (list 123, 1764-1768); SK: *Mittelberg* (0643-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *prostřední* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: jméno vyjadřuje relativní polohu hory, nejspíše mezi dvěma dalšími vrchy. *Vrch* je oronymické apelativum.

Průhonek

Lokalizace: v. od obce Skryje; 472 m; Křivoklátsko: 13°48'/49°58'

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *průhon* deminutivní příponou *-ek*.

Sémantická a motivační analýza: apelativum *průhon* označuje menší pás polností, po kterém byl vyháněn dobytek na pastvu, jméno je tedy motivováno lidskou činností spojenou s chovem dobytka.

Přední hora

Lokalizace: j. od obce Bubovice; 413 m; Český kras – Karlštejnsko a Beroun: 14°10'/49°57'

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *přední* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k relativní poloze tohoto vrchu. *Hora* je oronymické apelativum.

Přední kopec

Lokalizace: v. od obce Karlova Ves; 481,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/40

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kapzen* (list 122, 1764-1768)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *přední* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: jméno vyjadřuje relativní polohu vyvýšeniny, *kopec* je oronymické apelativum.

Pytlácký vrch

Lokalizace: j. od obce Lány; 471,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 25/50

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Dlauhy Žeben B.* (list W_8_I, 1846-1847)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *pytlácký* je adjektivum vztahové, odvozené od substantiva *pytlák* příponou *-cký* (dochází přitom k alternaci hlásek *k→c*).

Sémantická a motivační analýza: jméno nám připomíná velice častý jev historie křivoklátských lesů – pytláctví. To je zde doloženo už od poloviny 16. století, kdy byli pytláci vezněni na Křivoklátě. Tato vášeň pry – jak píše V. Palivec¹⁶⁰ – lákala nejen obyčejné venkovany, ale i vysoce postavené osoby, např. rakovnického hejtmána. *Vrch* je oronymické apelativum.

Radeč

Lokalizace: z. od obce Lhota pod Radčem; 721 m; Brdy a Rokycansko: 04/22

Historické doklady jména: Ss: *silva Radez* (str. 168, 1380); Ss: louky na *Radši* (str. 166, 1526); III. voj. map.: pohoří *Ráčer Berge* (list 4051_4, 1879); SK: *Rac Hora* (6934-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný pravděpodobně z osobního jména Radek posesivní příponou *-jb*.

Sémantická a motivační analýza: jméno *Radeč* se neuzívá pouze pro označení jednoho vrchu, ale často se objevuje také jako pohoří *Radeč*, které zahrnuje tři sousedící vrcholy – *Brno*, *Hrad* a *Radeč*. Na některých mapách splývají vrcholy *Hrad* a *Radeč* dokonce v jeden, takže rozpoznání je poměrně komplikované (viz také fotografická příloha č. 11). V kartografických pramenech, ze kterých jsme při excerpci oronym vycházeli, nebyl vrch *Hrad* přehledně zaznačen, je však jisté, že tu stával – pravděpodobně rozložen i přes vrchol *Radče* a možná i *Brna* – rozsáhlý hradní komplex zvaný *Mitterwald*.

Navíc se jméno *Radeč* zkracuje často na *Ráč* nebo *Rač*, dokladem je kromě starých vojenských map např. i publikace *Hořovicko – brána brdských lesů*¹⁶¹, kde se mluví právě o pohoří *Ráč*. Tento sekundárně utvořený nominativ vznikl z vyslovování oronyma *Radeč* v nepřímých pádech („*Rače*“, „*Rači*“, „*Račem*“).

Jméno vrchu i pohoří je odvozeno z osobního jména, Kotík¹⁶² jej uvádí jako příklad u odvozenin z rodného jména Radslav, Radoslav. V ETP najdeme názor Chadta-Ševětinského¹⁶³, že oronym vzniklo z „osobního jména Radek, r. 1380 prvotní pojmenování pohoří u Zbiroha, které slove r. 1526 Rač.“ Také Profous¹⁶⁴ uvádí vznik místního jména *Radeč* vždy z osobního jména Radek.

Radlice

Lokalizace: j. od obce Terešov; 489 m; Brdy a Rokycansko: 06/29

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Radlicej B.* (list W_9_III, 1845-1846); III. voj. map.: Radlice (list 4051_2, 1879); SK: PJ *Za Horau w Radlicy* (7864-1, 1839)

¹⁶⁰ In Palivec, V. *Křivoklátské pověsti*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1971, str. 105.

¹⁶¹ In *Hořovicko – brána brdských lesů*. 1. vyd. Praha: Spolek rodáků i přátel Hořovic a okolí, 1941, str. 38.

¹⁶² In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 30.

¹⁶³ In Chadta-Ševětinský, J. E. *Soupis lesů*, str. 120.

¹⁶⁴ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. III. M-Ř. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1951, str. 513.

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: výklad jména je nejednoznačný, může pocházet od OJ *Radla* (CEO) nebo *Radl*¹⁶⁵, podobně jako je tomu u pražské místní části, ale také od zařízení na orání země, pak by se jednalo nejspíše o metaforické vyjádření tvaru vrchu. V ETP¹⁶⁶ je doložen názor, že jméno vystihuje charakter půdy, to se nám však zdá jako nejméně pravděpodobný výklad. Díky historickému dokladu ze SK se nejvíce přikláníme ke druhé výkladové variantě, singulárová podoba totiž odkazuje k motivaci právě zemědělským nástrojem.

Radost

Lokalizace: v. od obce Ostrovec; 583,4 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 11/32

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: název vypovídá o individuálním postoji pojmenovávatele této vyvýšeniny, který vyjadřuje apelativum *radost*.

Ratinka

Lokalizace: na j. okraji obce Beroun; 350,3 m; Okolí Prahy-západ: 33/35

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Hvižd'alka* (list 4052_1, 1879); SK: PJ *auf dem Ratinka* (0131-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: nelze určit s výraznou přesností, nejspíše ze slovesa *ratiti*, případně z OJ *Ratin(a)*.

Sémantická a motivační analýza: V SPJ (Ber/Tetín) se pro název pole *Ratinka* uvádí, že jde o staré bojiště – jméno by tak mohlo být dokladem místních událostí a souviset zřejmě se slovesem *ratiti* s významem „zrušiti, zahubiti, ztratiti“¹⁶⁷. Další možností je odvození z OJ *Ratin(a)*.

Roubík

Lokalizace: j. od obce Skryje; 490 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 11/35

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Roubik B.* (list 4051_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: Kotík¹⁶⁸ uvádí příjmení *Roubík* jako odvozené z názvu hospodářského náčiní, u Machka¹⁶⁹ se uvádí, že *roubík* je něco, „co urubnuto, uťato, např. kus dřeva, klacek. Nyní jako termín = kolík na zavazování snopů.“ Oronymum tedy pravděpodobně metaforicky vyjadřovalo tvar vrchu.

Roudný

Lokalizace: v. od obce Týřovice; 527 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/39

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Roudný B.* (list 4051_2, 1879); SK: *Raudneg* (3054-1, 1840)

¹⁶⁵ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 30.

¹⁶⁶ In Spalová, K. *ČSVNO IV*, str. 154.

¹⁶⁷ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 509.

¹⁶⁸ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 164.

¹⁶⁹ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 518.

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *ruda* příponou *-ný*, diftong *-ou-* je pozůstatek diftongizace: *rúdný-roudný*; z dokladu ve III. vojenském mapování je zřejmé, že u tohoto oronyma došlo k elipse určujícího členu – pravděpodobně apelativa *vrch*.

Sémantická a motivační analýza: jméno odkazuje k dávné těžbě železné rudy, dnes už zde žádné pozůstatky po dolování rudy doloženy nejsou.

Rumpál

Lokalizace: v. od obce Březina; 638,6 m; Brdy a Rokycansko: 02/20

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Welka Kladka b.* (list 139, 1764-1768); III. voj. map.: *Rumpál* (list 4051_4, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum souvisí s podzemním dolováním, pomocí rumpálu se vyrubaná hmota dopravovala na povrch – šlo o velkou kladku, jak dokládá i historická podoba jména z I. vojenského mapování.

Rymáňský vrch

Lokalizace: na jz. okraji obce Rymaň; 392,3 m; Okolí Prahy-západ: 38/48

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Rimanskeg b.* (list 106, 1764-1768); SK: PJ U Rymanskeho Kržiže a Rymaner Wald (7577-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *rymáňský* je adjektivum vztahové místní, odvozené z MJ *Rymaň*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum má jméno od obce *Rymaň*, která se nachází poblíž, *vrch* je oronymické apelativum.

Sadecký vrch

Lokalizace: v. od obce Sádek; 422,3 m; Lounsko a Džbán: 00/69

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Ascherloch B.* (list 3951_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *sadecký* je adjektivum vztahové místní, odvozené z MJ *Sádek*.

Sémantická a motivační analýza: jméno je odvozeno z názvu blízké obce *Sádek*, *vrch* je oronymické apelativum.

Sirská hora

Sirská hora I.

Lokalizace: v. od obce Podmokly; 523,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 11/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Sire* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Siry B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Syrská hora* (list 4051_2, 1879)

Sirská hora II.

Lokalizace: z. od obce Sirá; 592,5 m; Brdy a Rokycansko: 08/21

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Syrskoy b.* (list 139, 1764-1768); II. voj. map.: *Hory B.* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Syrská hora* (list 4051_4, 1879); SK: *Syrsská hora* (6901-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *sirský* je adjektivum vztahové místní, odvozené z MJ *Sirá*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum *Sirská hora II.* je odvozeno z názvu sousední obce *Sirá*, u první podoby tohoto jména je motivace nejasná (obec *Sirá* je od oronymického objektu poměrně vzdálena), spíše usuzujeme, že původní podoba vrchu neměla nic společného s MJ, avšak při III. vojenském mapování došlo k analogickému zapsání tohoto názvu s podobně znějícím horským jménem, jenž označuje vrch vzdálený cca 15 km. *Hora* je oronymické apelativum.

Skalice

Lokalizace: sv. od obce Hlásná Třebáň; 308,2 m; Okolí Prahy-západ: 45/33

Historické doklady jména: SK: PJ *w Skalicy* (4844-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný; ze substantiva *skála* utvořeno příponou *-ice*, která měla ve staré češtině deminutivní platnost.

Sémantická a motivační analýza: *Skalice* je oronymické apelativum, více viz str. 43.

Skalka

Lokalizace: jz. od obce Běleč; 434,7 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 26/45

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Sa Skály?* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *U Skalka* (list 3952_3, 1878); SK: MJ *na Skalkach* (7680-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný; ze substantiva *skála* utvořeno deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: *Skalka* je oronymické apelativum, více viz str. 43.

Sklada

Lokalizace: s. od obce Zbečno; 452,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 22/48

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Hradetzkey b.* (list 105, 1764-1768); III. voj. map.: *Sklada* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: motivace tohoto oronyma je zastřená, jediným nalezeným výkladem je doklad z ETP¹⁷⁰, kde je uvedeno, že *Sklady* byl „les, místo, kde se skládalo dříví pro vory na Křivoklátsku“. Možné tedy je, že oronymum souvisí právě s tímto pomístním jménem a s maskulinem *sklad* ve významech, které uvádí např. Jungmann¹⁷¹. PSJČ¹⁷² uvádí apelativum *skláda* s významem „na hromadu složený materiál“.

¹⁷⁰ In Svoboda, P. *Věstník zemědělského musea XVI*, 1943, str. 15.

¹⁷¹ In Jungmann, J. *Slovník česko-německý*. Díl IV. S-U. 2. vyd. Praha: Academia, 1990, str. 101.

¹⁷² In *Příruční slovník jazyka českého*. 5. díl. S-Š. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1948-1951, str. 267.

Sokolí

Lokalizace: v. od obce Roztoky; 399,4 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/44

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Sokoly* (list 3952_3, 1878); SK: *Na Sokoly* (3659-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *sokol* odvozeno přivlastňovací příponou *-í*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k výskytu ptačího druhu.

Spálený

Lokalizace: j. od obce Pustověty; 407,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/47

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Spaleni Kopec* (list 3951_4, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z příčestí trpného slovesa *spálit* (=spálen) příponou *-ý*, která signalizuje vlastnostní adjektivum; z dokladů je zřejmé, že došlo k elipse oronymického apelativa, a to pravděpodobně *kopec*.

Sémantická a motivační analýza: nejpravděpodobnějším výkladem tohoto jména je souvislost s mytební činností, vypalování lesů sloužilo k získávání nových zemědělských ploch, ale také k uhlířskému řemeslu – dřevo se používalo v milířích pro výrobu dřevěného uhlí. Jméno by mohlo být také dokladem nějaké historické události, tu se však nepodařilo doložit, proto se přikláníme k první motivaci.

Spálený vrch

Lokalizace: v. od obce Týřovice; 522,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 16/39

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Raben Fels* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Spaleny Vrch* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Spáleni Vrch* (list 4052_1, 1879), *Spáleny B.* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *spálený* je adjektivum vlastnostní odvozené z příčestí trpného slovesa *spálit* (=spálen) příponou *-ý*, která signalizuje vlastnostní adjektivum.

Sémantická a motivační analýza: stejná motivická analýza jako u oronyma *Spálený* (viz str. 106). *Vrch* je oronymické apelativum.

Stará mýt'

Lokalizace: sv. od obce Žloutkovice; 437,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 26/44

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *starý* je adjektivum vlastnostní, *mýt'* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: také toto oronymum souvisí s mýcením lesů za účelem získání nových ploch pro pěstování zemědělských plodin. Adjektivum v názvu signalizuje, že zde mytební činnost proběhla už ve starších dobách.

Stráž

Lokalizace: na j. okraji obce Krupá; 384 m; Lounsko a Džbán: 09/60

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Straž* (list 3951_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno dokládá někdejší strážní systém v oblasti, Sedláček¹⁷³ o oronymu *Stráž* obecně píše: „*Stráže* (lat. custodia, něm. Warte) jmenovány takové vysoké hory, s nichž bylo viděti s jedné na druhou, aby se na nich zapalovaly ohně a dávala se do daleka výstraha, že se nepřítel blíží. Doloženo to není, ale domněnka oprávněná proto, že to byl nejrychlejší a na snadě jsoucí způsob dávatí výstrahu ve dne i v noci.“

Strážiště

Strážiště I.

Lokalizace: v. od obce Koněprusy; 449,7 m; Okolí Prahy-západ: 36/32

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Straschischtie b.* (list 123, 1764-1768); III. voj. map.: *Stražitě* (list 4052_2, 1879)

Strážiště II.

Lokalizace: j. od obce Skryje; 452 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 11/36

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Stražist B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Stlačišťe* (list 4051_2, 1879); SK: *Stražjsste* (6960-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *stráž* příponou *-iště*, která signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronyma Stráž (str. 107).

Střela

Lokalizace: sz. od obce Kalivody; 482,4 m; Lounsko a Džbán: 16/65

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Strela B.* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *PJ Na Střelu* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Třela* (list 3952_1, 1878); SK: *Střela* (2989-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: toponymum Střela je typické pro vodní toky, u nichž označuje rychlost toku. V pojmenovávání terénních vyvýšenin však není časté a jeho motivace není jednoznačná. Jako nejpravděpodobnější se jeví metaforické vyjádření tvaru vrchu (jako šíp?). V SPJ (NS/Přerubence) se můžeme dočíst: „kopec se svým čelem svažuje a vybíhá do údolí ve tvaru střely (do špičky).“

Střevíc

Lokalizace: j. od obce Srbsko; 385 m; Okolí Prahy-západ: 38/32

¹⁷³ In Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920, str. 25.

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Střevic* (list 4052_2, 1879); SK: PJ *Na Střewjcy* (3339-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno je zřejmě motivováno tvarem, který je vyjádřen metaforicky. Potvrzením této domněnky jsou i doklady v SPJ (Ber/Korno), kde se dočteme, že vrch má tvar střevíce a jméno právě podle toho.

Stříbrný kopec

Lokalizace: jz. od obce Řevnice; 341 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 43/27

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Stříberný* (list 4052_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *stříbrný* je adjektivum vztahové, odvozené ze substantiva *stříbro* příponou *-ný*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je možné vykládat buď podle výskytu či těžby stříbra, nebo také motivací podle světlé barvy a lesku některých hornin – např. křemene, nebo slídy¹⁷⁴. *Kopec* je oronymické apelativum.

Sulava

Lokalizace: s. od obce Horní Černošice; 360,5 m; Okolí Prahy-západ: 51/37

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Sulava* (list 4052_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, snad derivovaný příponou *-ava*, ale není jasné, z čeho.

Sémantická a motivační analýza: motivace tohoto oronyma je nejasná. V SPJ (Zbr/Horní, Dolní Černošice, Dolní Mokropsy a Vráž) je uvedeno, že jméno bylo vrchu dáno podle toho, že se stráň tvořená břidlicovými horninami stále sesouvá. Na vrcholu se nachází lom na písek (viz Příloha č. 12). Tento výklad nám však nepřipadá příliš pravděpodobný.

Světovina

Lokalizace: jv. od obce Drahoňův Újezd; 560 m; Brdy a Rokycansko: 09/27

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Světská skála* (list 4051_4, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z adjektiva *světový* příponou *-ina*, která signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: domníváme se, že toto oronymum odkazuje k prvotnímu významu slova *svět*, které původně označovalo „světlo, úsvit“¹⁷⁵, a jde tedy o vrch, který byl pojmenován podle výrazného „osvětlování“ vycházejícím sluncem. V ETP¹⁷⁶ byl ještě nalezen doklad o tom, že *Světovina* byla „skála v lesích, kde byly nalezeny skrovné stopy pohanské bohoslužby.“ Údaje z SPJ (Zbi/Zbiroh) pak ještě rozšiřují možnosti výkladu o motivaci „dalekým rozhledem do světa“ a také informací, že skála na vrcholu byla prý zasvěcena pohanskému

¹⁷⁴ In Štěpán, P. *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2004, str. 65.

¹⁷⁵ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 595.

¹⁷⁶ In *Politický a školní okres rokcanský*, 1898, str. 372.

bohu Svantovítovi, podobné výklady jsou však vytvořeny spíše lidovou či bakalářskou etymologií.

Svídná

Lokalizace: sz. od obce Drnek; 421,8 m; Lounsko a Džbán: 25/64

Historické doklady jména: SK: *Swidna* (4422-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *svída* příponou *-ný*, která signalizuje vlastnostní adjektivum.

Sémantická a motivační analýza: jméno odkazuje k druhu dřeviny – *svíde*, motivováno je tedy výskytem rostlinného druhu. U Roubíka¹⁷⁷ je však také zmínka o zaniklé vsi Svídne: „někdy ves u Malíkovíc. [nedaleko obce Drnek – pozn. autora] 1381, 1450 ves, 1471 pustá.” Oronymum tedy může také být historickým dokladem existence této obce. Spíše se však přikláníme k prvotní motivaci podle dřeviny, název vrchu pak mohl být přenesen na osadu.

Šamor

Lokalizace: v. od obce Vinařice; 481 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 36/27

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Šamor* (list 4052_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno není příliš sémanticky jasné, SPJ (Ber/Liteň) uvádí, že poloha vrchu je na jižní straně vrchu *Mramor* (viz zde str. 87) a že jsou tedy jména připodobněna, protože označují k sobě skloněné zalesněné vrchy. V ETP¹⁷⁸ jsme našli sice zajímavý, avšak nepravděpodobný výklad, podle kterého je oronymum odvozeno z hebrejského „*šámar*“ – „hlídal, střežil“ a dokazovalo by tak další z vrchů se strážnickou činností v tomto kraji. PSJČ¹⁷⁹ uvádí ještě valašský dialektismus *šamořiti* s významem „švitořiti“ a od něj odvozené *šamoření*. Možná by horské jméno *Šamor* mohlo souviset i s tímto významem a odkazovat ke švitoření ptáků, vzhledem k velké vzdálenosti od dialektické oblasti, z níž jsou uvedena apelativa doložena, však ani tento výklad není příliš pravděpodobný.

Šance

Lokalizace: z. od obce Lhota; 423 m; Křivoklátsko: 13°56'/50°05'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Schantz b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Schanzen* (list 3952_3, 1878); SK: *Schanzen* (3925-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: apelativum *šance* označovalo hradby, valy, apod., a je tedy velice pravděpodobné, že se i na tomto vrchu vyskytovaly nějaké

¹⁷⁷ In Roubík, F. *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, str. 40.

¹⁷⁸ In Hornoff, L., *Vlastivědný sborník okresu slánského a kladenského XVI*, 1938-1939, s. 157.

¹⁷⁹ In *Příruční slovník jazyka českého*. 5. díl. S-Š. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1948-1951, str. 1017.

podobné obranné stavby. V. Palivec¹⁸⁰ o tomto oronymu zapsal také pouze nejistou domněnku: „Možná, že jméno Šance, dnes myslivny u Lán, napovídá o nějakých dávných valech či opevněních, anebo o prostém ohražení pozemku.“

Šibenec

Šibenec I.

Lokalizace: sv. od obce Žebrák; 401,8 m; Brdy a Rokycansko: 21/28

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Galgenberg* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Galgen B.* (list 4052_1, 1879); SK: *Galgenberg* (9376-1, 1840)

Šibenec II.

Lokalizace: jz. od obce Týček; 511,6 m; Brdy a Rokycansko: 13/26

Slovo tvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze základu *šiben-* příponou *-ec*, která signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: oronyma tohoto typu – odvozena ze základu *šiben-* (např. *Šiberna*, *Šibeniční kopec*) odkazují k výkonu hrdelního práva (také něm. *der Galgen* označuje šibenici). Jak uvádí I. Honl¹⁸¹: „rozsudky byly vykonávány na místech k tomu trvale určených, ležících zpravidla na návrších, sice stranou od lidských obydlí, ale vždy v nevelké vzdálenosti od příslušného města nebo městečka“, v této oblasti se konkrétně jedná o obce Žebrák a Zbiroh. Dnes po šibenicích na těchto vyvýšeninách zůstaly pouze právě tyto doklady v pomístních jménech.

Šibeniční kopec

Lokalizace: na jz. okraji obce Hořovice; 465,5 m; Brdy a Rokycansko: 20/22

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Galgenberg* (list 140, 1764-1768); II. voj. map.: *Galgenberg* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Galgen B.* (list 4052_3, 1879)

Slovo tvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *šibeniční* je adjektivum vztahové, odvozené příponou *-ní* ze substantiva *šibenice*.

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronyma *Šibenec*, viz str. 110. Lidově je vrch nazýván *Šibeňák*¹⁸². *Kopec* je oronymické apelativum.

Šiberna

Lokalizace: v. od obce Hostomice; 451 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 33/19

¹⁸⁰ In Palivec, V. *Křivoklátské pověsti*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1971, str. 103.

¹⁸¹ In Honl, I. *Toponomastická svědectví někdejší hrdelní justice*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 5, 1964, str. 142.

¹⁸² In *Hořovicko – brána brdských lesů*. 1. vyd. Praha: Spolek rodáků i přátel Hořovic a okolí, 1941, str. 13.

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Schiwerna* (list 141, 1764-1768); II. voj. map.: *Schiberna B.* (list W_10_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Šiberna* (list 4052_3, 1879); SK: *Ssyberna* (2255-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze základu *šiben-* příponou *-ný*, u adjektiva *šibenný* došlo k disimilaci souhláskové skupiny *-nn-* v *-rn*, zkrácení koncové samohlásky je dáno lidovou výslovností¹⁸³.

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronyma *Šibenec*, viz str. 110.

Šnárůva hora

Lokalizace: sz. od obce Nižbor; 303 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 27/42

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Schnarrov b.* (list 106, 1764-1768); SK: *Snárowa* (5177-2, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *Šnárůva* je apelativum individuálně přivlastňovací odvozené z OJ *Šnár/Šnára* příponou *-ův*.

Sémantická a motivační analýza: kvůli typické přivlastňovací příponě *-ův/-ova* jsme se snažili doložit příjmení *Šnár/Šnára*, což se však ze žádných dostupných pramenů (Kotík, Moldanová, CEO) bohužel nepodařilo, přesto jméno zařazujeme do této motivační skupiny – vyjadřuje nejspíše majetnické vztahy. *Hora* je oronymické apelativum.

Španělka

Lokalizace: v. od obce Libomyšl; 383,2 m; Brdy a Rokycansko: 29/27

Historické doklady jména: SK: *Spanielska Strán* (4039-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: pravděpodobně – na základě historického dokladu z SK – univerbizací ze spojení *Španělská stráň* pomocí přípony *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je odvozeno buď z národního jména Španěl, nebo ze shodného příjmení (např. u Kotíka¹⁸⁴), popř. podle nějaké souvislosti (např. metaforické či metonymické) s choronymem Španělsko (na vrchu mohlo být nějaké horké, vyprahlé místo?).

Špičák

Špičák I.

Lokalizace: jv. od obce Nečemice; 488,5 m; Lounsko a Džbán: 04/68

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Spitzberg* (list W_7_III, 1846-1847); III. voj. map.: *Spitzberg* (list 3951_2, 1879); SK: *Spitzberg* (3426-1, 1841)

Špičák II.

Lokalizace: v. od obce Rakovník; 467 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/52

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Lelspigen b.?* (list 105, 1764-1768); II. voj. map.: *PJ Am Spitzberg* (list W_8_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Spitz B.* (list 3951_4, 1879)

¹⁸³ In Olivová-Nezbedová, L. *Lidská spravedlnost zachycená pomístními jmény v Čechách*. In eds. Olivová-Nezbedová, L. – Šrámek, R. – Harvalík, M. *Onomastické práce 4*. Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám univ. prof. PhDr. Ivana Lutterera, CSc. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, str. 382.

¹⁸⁴ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 133.

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z kořene *špič-* příponou *-ák*, jež signalizuje jméno podle vlastnosti.

Sémantická a motivační analýza: pomístní jméno vyjadřuje přímo motivaci tvarem vrchu.

Špička

Lokalizace: j. od obce Karlova Ves; 530,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 18/38

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Kohl B.* (list 122, 1764-1768); III. voj. map.: *Špička* (list 4052_1, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z kořene *špič-* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno přímo tvarem vrchu.

Štít

Lokalizace: v. od obce Vinařice; 444,7 m; Lounsko a Džbán: 17/70

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno je motivováno tvarem vrchu, terénní výzkum však tuto motivaci příliš nepotvrdil, vrch je zalesněný a štít příliš nepřipomíná. Možné však je, že název má spíše vyjadřovat obranný štít – vrch je součástí náhorní plošiny, která chrání obce pod ní.

Štulec

Lokalizace: jz. od obce Branov; 539 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 16/41

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Stuletz* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Stuletz B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Stulez* (list 4052_1, 1879); SK: *Stulec* (0471-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: výklad tohoto horského jména není příliš jasný. Základním významem apelativa *štulec* je u Machka¹⁸⁵ „úder“. V ETP¹⁸⁶ je jméno odvozováno od slova „stolec ve významu vrch“, jinde v ETP¹⁸⁷ najdeme tento výklad: „lid. etymologií od „stolec“, u něhož prý stoloval kníže Fürstenberg při honech.“ Nabízí se také možnost odvození z něm. *der Stolz* („hrdost, pýcha“). Základní motivace zůstává nejasná, možná jde opravdu o metaforické vyjádření tvaru vrchu, který je „rovný jako stůl“.

Švestkovka

Lokalizace: s. od obce Libomyšl; 416,4 m; Brdy a Rokycansko: 28/28

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Švestkovka* (list 4052_1, 1879)

¹⁸⁵ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 628.

¹⁸⁶ In Renner, J. *Vlastivědný sborník Rakovnicka a Kralovicka VII*, 1937, str. 114.

¹⁸⁷ In Spalová, K. *Věstník musejního spolku města Rakovníka*, č. 6, 1917, str. 30.

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: vznikl pravděpodobně univerbizací spojení typu *Švestková hora* pomocí přípony *-ka*, nebo z OJ *Švestka*, a vyjadřuje tak majetnický vztah.

Sémantická a motivační analýza: jméno nejspíše odráží výskyt ovocných stromů na tomto vrchu, jedná se však pouze o nepotvrzený výklad; možné je také, že jméno vzniklo z OJ, a označuje tak pozemky nějakého *Švestky*.

Těchovín

Lokalizace: jz. od obce Broumy; 616,7 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/32

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Tiechowina B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Těchovín* (list 4051_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: nelze určit, možná z OJ *Těchota*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je nejasné, možná souvisí s osobním jménem *Těchota*¹⁸⁸ nebo *Těchoň*¹⁸⁹ a vyjadřuje tak majetnický vztah, ale není to možné přesněji doložit. Kotík pro toto příjmení uvádí příklady místních jmen *Těchov*, *Těchonín*, *Těchonice*, proto se na základě podobnosti nejvíce přikláníme právě k této možnosti.

Teplá stráň

Lokalizace: v. od obce Rakovník; 471,9 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 12/53

Historické doklady jména: SK: *Sswahowa* (4336-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *teplý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum vyjadřuje teplotu půdy, *stráň* je oronymické apelativum.

Tesařka

Lokalizace: ssv. od obce Nižbor; 403 m; Křivoklátsko: 14°01'50"01'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Tesařka* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: jméno může vyjadřovat majetnický vztah a být odvozeno z OJ *Tesař* příponou *-ka*, nebo může být touto příponou pouze přechýleno od substantiva *tesař*.

Sémantická a motivační analýza: také u tohoto jména není možné přesně určit, zda prvotní motivací k pojmenování bylo vyjádření vztahu k určité osobě (v tomto případě se jménem *Tesař*), nebo zda se jedná o motivaci ze jména obecného, které vyjadřuje povolání. Podobně viz jména *Švestkovka* (str. 112) nebo *Jehlovka* (str. 69).

¹⁸⁸ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 93.

¹⁸⁹ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. IV. S-Ž. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1957, str. 320.

Tkalce

Lokalizace: sz. od Zdic; 504,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 25/33

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Kotze B.* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Tkalce B.* (list 4052_1, 1879); SK: *Kalce* (0898-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze slovesa *tkát* příponou *-ec*, která je typická pro jména činitelská.

Sémantická a motivační analýza: jméno nejspíše odkazuje k textilnímu řemeslu – tkalcovství, ale není to možné spolehlivě dokázat. Možná se jedná pouze o pozdější připodobnění apelativu *tkadlec* – usuzujeme tak z nejstaršího dokladu tohoto oronyma ze SK.

Tlustá hora

Lokalizace: z. od obce Chyňava; 411 m; Okolí Prahy-západ: 31/44

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Dicker Berg* (list 3952_3, 1878); SK: *Dicke berg* (2714-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *tlustý* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: jméno se vztahuje k velikosti a tvaru vrchu, *hora* je oronymické apelativum.

Tobolský vrch

Lokalizace: sz. od obce Tobolka; 466,7 m; Okolí Prahy-západ: 34/33

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Tobolecky Wrch* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Tobolský vrch* (list 4052_2, 1879); SK: *Tobolska Wrch* (7871-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *tobolský* je adjektivum vztahové místní, odvozené od MJ *Tobolka*.

Sémantická a motivační analýza: v motivaci pojmenování tohoto oronyma je zahrnuta blízkost obce Tobolka, *vrch* je oronymické apelativum.

Tok

Tok I.

Lokalizace: jz. od obce Lány; 451,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 22/53

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Alte Balz* (list 3952_3, 1878); SK: *Balz* (6614-1, 1841)

Tok II.

Lokalizace: z. od obce Broumy; 485 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/37

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Tok B.* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: pro výklad tohoto u nás poměrně četného oronyma přejímáme zjištění Jitky Malenínské¹⁹⁰, která popsala při sémantické analýze nejvyššího brdského vrchu *Tok*: „Jméno tohoto vrchu vykládá J. V. Bezděka podle tokání tetřevů, kteří se v lesích kolem Příbramě kdysi hojně vyskytovali. V. Polák považuje za možné, že *Tok* je předkeltské; nesouvisí to s tokati, nýbrž patří k albánskému *tok/tog* „hromada, kupa“. K názoru J. V. Bezděky uvádí, že „pokud se týče oronymické struktury v Evropě, obecně hory nejsou pojmenovány podle křiku nebo zpěvu ptáků“. ... J. Spal uvádí: „Profous vykládá [jména Točník, Točná – pozn. autora] jako místa, kam se točí cesta nebo kde se točí vítr, ale to není přesvědčivé. Spíše souvisí s téci (vodní pramen?).“ Výklad Spalův považujeme za nejpresvědčivější. Apelativum *tok* je doloženo i v dalších toponymech.“

Třenická hora

Lokalizace: z. od obce Třenice; 499,7 m; Brdy a Rokycansko: 15/25

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Czerkowska hora* – u vsi *Czerhowitz* – dnes *Cerhovice* (list W_10_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Cerhovská hora* (list 4051_4, 1879); SK: PJ *Pod Horau* (8068-1, 1839) a *W Horže* (0745-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *třenický* je adjektivum vztahové místní, odvozené od MJ *Třenice*.

Sémantická a motivační analýza: jméno je odvozeno z názvu blízké obce Třenice, *hora* je oronymické apelativum. Stejnou motivaci měly i dřívější názvy tohoto vrchu, odvozované však od názvu jiné nedaleké obce (Cerhovice).

Tuchonín

Lokalizace: jv. od obce Bratronice; 488,2 m; Okolí Prahy-západ: 32/47

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Tuchonina* (list 106, 1764-1768); II. voj. map.: *Touchonin B.* (list W_8_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Tuchonín* (list 3952_3, 1878); SK: *Welký Tuchonín oder Kurlberg* (2011-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: možná z OJ *Tuchoň/Tuchyna* přivlastňovací příponou *-ín*.

Sémantická a motivační analýza: nejpravděpodobněji je oronymum odvozeno od osobního jména *Tuchoň* (z něj vzniklo třeba místní jméno Tuchonice), které uvádí Profous¹⁹¹. U Kotíka můžeme nalézt podobné příjmení *Tuchyna*¹⁹², ke kterému zde autor vyjmenovává osadní jména jako Tuchonice nebo Tuchom. Podle těchto dokladů tedy usuzujeme, že byl na základě – pravděpodobněji – prvního z těchto dvou jmen pojmenován i tento vrch.

Týčský vrch

Lokalizace: sv. od obce Jablečno; 582 m; Brdy a Rokycansko: 12/31

¹⁹⁰ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matušová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 261-262.

¹⁹¹ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. IV. S-Ž. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1957, str. 395.

¹⁹² In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 54.

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Tejský vrch* (list 4051_2, 1879); SK: *Tegtsky Wrch* (4142-1, 1839)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *týčský* je adjektivum vztahové místní, odvozené od MJ *Týček* příponou *-ský*.

Sémantická a motivační analýza: příslušnost ke katastru obce Týček byla motivací k pojmenování této hory, *vrch* je oronymické apelativum.

U hřbitova

Lokalizace: s. od obce Lhota pod Radčem; 497,8 m; Brdy a Rokycansko: 07/23

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: z kartografických pramenů lze vyčíst, že vrch se nachází v blízkosti hřbitova, který náleží k obci Lhota pod Radčem.

U lípy

Lokalizace: s. od obce Městečko; 424,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/48

Historické doklady jména: III. voj. map.: *U Lípy* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno bylo vrchu dáno podle významného stromu, který se na jeho vrcholu či úpatí nacházel.

U pěti dubů

Lokalizace: ssz. od obce Nový Dům; 478,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/53

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Baj 5 Eichen* (list 105, 1764-1768); II. voj. map.: *Fünf Eichen B.* (list W_8_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Fünf Eichen B.* (list 3951_4, 1879); SK: *U pěti Dubu* (6289-1, 1841)

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje ke skupině listnatých stromů, které se nejspíše vymykaly běžnému okolnímu porostu, proto byly pro pojmenování význačné. Obecně je možné říci, že motivace podle výskytu určitého druhu stromů odkazuje k ojedinělému či překvapivému výskytu tohoto konkrétního druhu mezi jinak běžným porostem dané oblasti.

U tří dubů

Lokalizace: j. od obce Hříškov; 435,5 m; Lounsko a Džbán: 19/72

Historické doklady jména: II. voj. map.: *U Trzeduba B.* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *U Třech Dubů* (list 3852_3, 1878); SK: *U třech dubu* (2398-1, 1841)

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronyma *U pěti dubů*, str. 116.

U tří skalek

Lokalizace: sz. od obce Broumy; 493,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/37

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Bei Drei Felsen* (list 4051_2, 1879); SK: *Bei drei Felsen* (0530-1, 1840)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: ze substantiva *skála* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: horské jméno odkazuje k výskytu výrazných skalních útvarů buď na vrcholu, nebo u paty vrchu.

Údersko

Lokalizace: z. od obce Úhonice; 416 m; Okolí Prahy-západ: 38/46

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Jitorskeg b.?* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Odecko* (list 3952_4, 1878); SK: *Autersko* (6273-2, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *úder* příponou *-sko*, která vyjadřuje zpodstatnělé označení místa.

Sémantická a motivační analýza: v SPJ (Unh/Ptice) se pro pomístní jméno *Na Údersku* uvádí, že jméno je odvozeno „podle lesa *Oudersko*“. Jméno může být odvozeno buď podle nějaké neznámé místní události, nebo může být také svědectvím po zaniklé osadě – přípona *-sko* totiž může signalizovat pozemky na místě zaniklé vsi (více viz David¹⁹³). Při podrobnějším hledání (např. u Roubíka, 1959) jsme však na žádný přesvědčivý doklad o zaniklé vsi nenarazili, proto tato varianta zůstává pouhou domněnkou. Nabízí se také – vzhledem k dokladu z I. voj. map. – možnost považovat za původní základ apelativa **jitro* či **úterý*.

Újezdce

Lokalizace: sv. od obce Suchomasty; 474 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 33/28

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Aujester b.* (list 141, 1764-1768); III. voj. map.: *Oujezdce* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *újezd* deminutivní příponou *-ec*, v plurálu *Újezdce*.

Sémantická a motivační analýza: název *Újezd* je hojně rozšířen jako pojmenování obce, pro označení vrchu není jeho užití příliš časté. Významově se však jména pro oba typy objektu střetávají – Machek¹⁹⁴ pro heslo *újezd* uvádí: „[újezd – pozn. autora] byla jakási majetková oblast země, pro zjištění a kontrolu hranic koňmo objížďená.“ Více můžeme najít ve slovníku Wikipedie na internetu: „*Újezd* byl ve středověku obvykle zalesněný, řídce zalidněný územní celek, který byl vymezen vodní sítí nebo nápadnými přírodními znaky. Tyto újezdy, které byly často ve vlastnictví církve nebo drobných feudálních rodů, byly během vnitřní kolonizace ve 12. století osidlovány místním obyvatelstvem a zařazovány do hospodářského celku vlastníka. Původně zahrnovaly pole, louky, lesy nebo pastviny, po osídlení v jejich rámci vznikalo i několik vesnic. Újezdy se tak stávaly základem budoucího panství nebo statku. Újezdy vznikaly podle starého českého práva pomocí svědků, kteří objetím na koních vyznačili hranici zalesněného a málo osídleného území. Odtud

¹⁹³ David, J. K lokalizaci několika zaniklých osad na česko-moravském pomezí. In *Acta onomastica* 41-42, 2001, str. 45.

¹⁹⁴ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 225.

pochází název, který se také odrazil v řadě názvů vesnic na území újezdů vysazených¹⁹⁵. U Roubíka¹⁹⁶ se nám ještě podařilo nalézt doklad o zaniklé vsi *Újezdec*: „někdy ves u Litně [nedaleko Suchomast – pozn. autora], 1571 pustá.“ Je tedy možné, že název vrchu odkazuje právě k existenci této osady.

Ušák

Lokalizace: sz. od obce Jablečno; 529,6 m; Brdy a Rokycansko: 10/30

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Hussak B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Ušák* (list 4051_2, 1879); SK: *Hussak* (8037-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *ucho* příponou *-ák*, která vyjadřuje jméno podle typické vlastnosti (dochází přitom k alternaci *ch→š*).

Sémantická a motivační analýza: jméno nejspíše metaforicky odkazuje ke tvaru vrcholu.

V doubkách

Lokalizace: z. od obce Zadní Třebáň; 312 m; Okolí Prahy-západ: 42/31

Slovtvorná analýza: nepřímý název, derivovaný: ze substantiva *dub* deminutivní příponou *-ek* (dochází přitom k samohláskové alternaci *u→ou*).

Sémantická a motivační analýza: oronymum nám napovídá, jaký druh porostu můžeme na tomto vrchu očekávat – v době, kdy pojmenování vzniklo, se jednalo o mladé duby.

V Hrozném

Lokalizace: sz. od obce Běleč; 468 m; Křivoklátsko: 13°57'/50°04'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Hrozneg b.* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *V Hrozným* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný; původní – přímý název *Hrozný berg* (tedy nejspíše *vrch* nebo *kopec*) prošel nejprve elipsou oronymického apelativa, později se ustálilo předložkové spojení.

Sémantická a motivační analýza: jedním z možných výkladů tohoto oronyma je souvislost s nějakou místní událostí, kterou se však nepodařilo doložit; jméno může také odkazovat k popravování, jak o tom soudí I. Honl¹⁹⁷ u jména *Hrozný vršek* (u Police nad Metují), kde je však skutečně doloženo popraviště, a jde tak nejspíše o eufemistické pojmenování. Další možností by také mohlo být vyjádření temnoty lesů, které se všude okolo rozprostírají, a „pouštějí hrůzu“.

¹⁹⁵ <http://cs.wikipedia.org/wiki>. Cit. 20.9.2008.

¹⁹⁶ In Roubík, F. *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, str. 20.

¹⁹⁷ In Honl, I. *Toponomastická svědectví někdejší hrdelní justice*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 5, 1964, str. 143.

V prantech

Lokalizace: z. od obce Březová; 419,4 m; Brdy a Rokycansko: 18/31

Historické doklady jména: SK: *W Prantech* (0597-1, 1839)

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: slovo *prant* odkazuje k něm. *der Brand* – požár, spáleniště, vypálený les, a označuje tak místo buď záměrně, nebo neúmyslně vyhořelé. Více k tomu dodává I. Honl¹⁹⁸: „Dnešní názvy *Spálený*, *Vypálený* (někdy ve spojení s apelatívem les, vrch, plac apod.), *Brant* i *Prant* atd., ať již v prosté nebo předložkové formě, to všechno mohou být stopy po uhlířství [stavby milířů, pálení dřevěného uhlí – pozn. autora], ale mnohý z nich může mít i základ jiný, tj. les nebo lesní díl skutečně vyhořely buď po úderu blesku, nebo lidskou neopatrností.“

Vápenný vrch

Lokalizace: jv. od obce Týřovice; 424 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/38

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Rate B.?* (list 122, 1764-1768); III. voj. map.: *Vápený vrch* (list 4051_2, 1879); SK: *Wapeneg wrch* (3054-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *vápenný* je adjektivum vztahové – látkové, odvozené příponou *-ný* ze substantiva *vápno*.

Sémantická a motivační analýza: vzhledem k tomu, že se vrch nachází v těsné blízkosti zříceniny hradu Týřov, odvozujeme jméno vyvýšeniny z procesu pálení vápna pro stavbu hradu, a to na základě informací, které na webových stránkách poskytli speleologové z Tetína: „Zatímco Český kras vápenci oplývá, oblast tzv. Přemyslovského loveckého hvozdu, dnes částečně zahrnutého do CHKO Křivoklátsko, je na vápenec chudá. V době výstavby kamenných hradů v této oblasti byly proto vápenec nebo vápno dováženy ze značných vzdáleností. Jedním z nejstarších a ve své době nejvýznamnějších hradů Křivoklátska je hrad Týřov u Skryj, dnes jen zřícenina v téměř nedotčené přírodě Národní přírodní rezervace Týřov. Proč se vápno pánilo až v místě stavby hradu a ne v místě těžby, je záhadou. Při vypálení vápna hmotnost oproti vápenci značně poklesne, tedy obvyklejší je převážet vápno. Stejně záhadné je i to, proč některé z kamenů, transportovaných povozy 30 km přes hory-doly, nakonec skočily ve zdivu, namísto ve vápenickém milíři“¹⁹⁹. *Vrch* je oronymické apelatívu.

Veliz

Lokalizace: v. od obce Kublov; 594,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 20/35

Historické doklady jména: Ss: *Veliz* (str.169, 1110); I. voj. map.: *Wellis* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Welis B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Wellis* (list 4052_1, 1879); SK: *Welis* (3681-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: toto oronymum patří mezi nejstarší jména v celé sledované oblasti, často se vykládá jako odvozenina ze jména pohanského boha stád

¹⁹⁸ In Honl, I. *Dobříšské železářství v zrcadle topografických názvů*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 11, 1970, str. 344.

¹⁹⁹ Více viz <http://1-02.speleo.cz/view.php?cisloclanku=2007030501>. Cit. 30.8.2008

a pastýřů Velese, jak o tom píše např. A. Kubišta²⁰⁰: „V pohanských dobách býval ne Velize uctíván bůh Veles věčným ohněm a ještě kolem r. 1000 byl útočištěm posledních vyznavačů klesajícího pohanství, jak tomu značné popelovité vrstvy a různé archeologické nálezy dosvědčují.“ Autorka této práce se však spíše než k mytologické motivaci přiklání k odvození z nějakého OJ – např. **Velid*, nepodařilo se jí však toto antroponymum z prostudovaných pramenů doložit. Na vrcholové plošině doložily archeologické nálezy existenci rozsáhlého pravěkého sídliště, přetrvávajícího i v době keltské a slovanské. Spíše než o obranné hradiště šlo o významnou svatyni. Svědčí o tom přítomnost nikdy nevysychajícího pramene blízko vrcholu (jeho voda má v zimě i v létě stejnou teplotu) a skalka s jeskyní (která se bohužel v minulém století zřítily). Podle pověsti právě na Veliz přivedli Vršovci zajatého knížete Jaromíra a chystali se ho zde rituálně obětovat pod posvátným dubem. V poslední chvíli byl zachráněn svojí družinou. Na paměť události nechal založit kostelík sv. Jana Křtitele, při kterém později vznikl klášter a benediktinské proboštství, které bylo vypleněno za husitských válek. Dnes na vrchu stojí malý kostelík se hřbitovem²⁰¹. Fotografie vrchu je součástí přílohy (viz Příloha č. 13).

Velká hora

Lokalizace: sz. od obce Karlštejn; 422 m; Okolí Prahy-západ: 39/35

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Wlka hora* (list 123, 1764-1768); SK: *grosser Berg* (0643-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *velký* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno relativní velikostí vrchu, *hora* je oronymické apelativum.

Velká pleš

Lokalizace: sv. od obce Týřovice; 499,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/40

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Gr. Pleš B.* (list 4051_2, 1879); SK: *Pletse* (0471-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *velký* je adjektivum vlastnostní, *pleš* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: viz výklad oronyma *Malá pleš* – str. 83. Důkazem tohoto výkladu je také fotografie vyvýšeniny (viz Příloha č. 14)

Velké Čihátko

Lokalizace: v. od obce Kublov; 534 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 22/35

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Čihadko B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Čihadlo* (list 4052_1, 1879)

²⁰⁰ In Kubišta, A. *Z Prahy do Plzně*. I. část – Praha–Hořovice. 1. vyd. Praha: Pavel Kőrber, 1912, str. 77-78.

²⁰¹ Většina uvedených informací čerpána z webové stránky <http://www.hradycz>. Cit. 2.9.2008

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *velký* je adjektivum vlastnostní, *čihátko* je odvozeno ze substantiva *čihadlo* deminutivní příponou *-tko*, více viz heslo *Čihátko* (str. 57).

Sémantická a motivační analýza: viz výklad oronym *Malé čihátko* – str. 84 a *Čihadlo* – str. 57.

Velký Široký

Lokalizace: v. od obce Nový Dům; 432 m; Křivoklátsko: 13°55'/50°05'

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Welkey Schirokey* (list 105, 1764-1768); III. voj. map.: *Grosse Breiten* (list 3952_3, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *velký* i *široký* jsou adjektiva vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: jméno bylo motivováno relativní velikostí vrchu.

Velký vrch

Velký vrch I.

Lokalizace: j. od obce Skryje; 579,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 12/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Spaleni?* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Welki Wissoki B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Velky vysoky vrch* (list 4051_2, 1879); SK: *welkeg wysokeg* (5569-1, 1839)

Velký vrch II.

Lokalizace: sz. od obce Nenačovice; 389 m; Okolí Prahy-západ: 38/44

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Welkog?* (list 106, 1764-1768)

Velký vrch III.

Lokalizace: sv. od obce Koněprusy; 441,4 m; Okolí Prahy-západ: 33/32

Historické doklady jména: SK: *Welky wrch* (3312-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *velký* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: toto oronymum zastupuje velice častý motivační element pojmenovávání hor a vrchů, a to podle jejich velikosti – alespoň v očích pojmenovávatele a v porovnání s jinými vyvýšeninami v okolí – se takto pojmenované vrchy zdají být nebo skutečně jsou větší než ostatní. *Vrch* je oronymické apelativum.

Veselá

Lokalizace: v. od obce Líčkov; 372,4 m; Lounsko a Džbán: 03/72

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Wessela* (list 3851_4, 1878)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z kořene *vesel-* tvořený adjektivní příponou *-lý*, elipsu oronymického apelativa není možné dokázat.

Sémantická a motivační analýza: označením tohoto oronyma pojmenovávatel vyjádřil svůj individuální hodnotící postoj k této hoře.

Veselov

Lokalizace: v. okraj obce Družec; 429,3 m; Okolí Prahy-západ: 32/53

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Veselov* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: nejspíše vyjadřuje majetnický vztah a je odvozen od OJ *Veselý/Vesela* příponou *-ov*.

Sémantická a motivační analýza: příjmení *Veselý/Vesela* se stalo hlavním motivačním prvkem při tvoření tohoto oronyma. Osobu s tímto jménem pojily s vrchem nějaké pevné vztahy.

Vinice

Lokalizace: z. od obce Tmaň; 436 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 29/29

Historické doklady jména: SK: *Winice* (7930-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z kořene *vin-* odvozovací příponou *-ice*, která signalizuje apelativní názvy místa.

Sémantická a motivační analýza: oronymum dokládá dřívější pěstování vinné révy v této oblasti.

Vinná

Lokalizace: v. od obce Koněprusy; 424 m; Okolí Prahy-západ: 35/31

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z kořene *vin-* je odvozen příponou *-ná*, čímž vzniká látkové adjektivum, v tomto případě substantivizované; je možné, že u tohoto oronyma došlo k elipse určujícího členu (např. *hora*), ale není to možné dokázat z historických dokladů.

Sémantická a motivační analýza: protože nedaleko tohoto vrchu se nachází vyvýšenina *Na vinici* (viz str. 92), odvozujeme také toto horské jméno z kořene *vin-* a vztahujeme ho k dávnému pěstování vinné révy v této oblasti.

Višňová

Lokalizace: v. od obce Libečov; 467,1 m; Okolí Prahy-západ: 36/44

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Schwert b.?* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Višnova* (list 3952_4, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *višeň* je tvořeno příponou *-ová*, která vyjadřuje látkový původ tohoto substantivizovaného adjektiva; možná zde došlo k elipse oronymického apelativa, bohužel to však není možné z uvedených dokladů jasně doložit.

Sémantická a motivační analýza: jméno vrchu je motivováno druhem ovocného stromu, který se zde pravděpodobně ve větším množství vyskytoval.

Vlastec

Lokalizace: jz. od obce Broumy; 611,7 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/34

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Plasetz?* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Wlastetz B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Vlastec* (list 4051_2, 1879); SK: *Vlastetz* (6960-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný příponou *-ec*, není však možno s jistotou říci, z čeho.

Sémantická a motivační analýza: jediný doklad tohoto jména v písemných pramenech je v ETP²⁰², kde se oronymum vykládá jako „jméno podle tvaru, velikosti a rozlohy.“ Profous²⁰³ k výkladu místního jména *Vlastec* uvádí: „česká deminutiva měla původně týž rod jako jejich slova základní. K apelativu *vlast* bylo tedy deminutivum **vlasteč*. Jako k výrazům „v Týnci, do Týnce“ je 1. p. Týnec, tak byl k výrazům „ve Vlastci, do Vlastce“ utvořen 1. p. *Vlastec*.“ Podle tohoto výkladu tedy jméno odkazuje k rodné zemi a krajině. Možné však také je, že oronymum souvisí s antroponymickým komponentem *Vlasti-* či *-vlast* (doloženo např. u Svobody²⁰⁴). Další variantou je souvislost s adjektivem *vlastní*, oronymum by pak obecně označovalo nějaký vlastněný pozemek. Určit původní motivaci tohoto oronyma přesněji bohužel není možné.

Vlčí důl

Lokalizace: v. od obce Lhota; 418,2 m; Lounsko a Džbán: 01/71

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Wolfsgrube* (list 3851_4, 1878); SK: *Wolfsgrube* (4068-1, 1843)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; druhově přivlastňovací adjektivum *vlčí* je odvozeno od substantiva *vlk* (dochází přitom k alternaci souhlásek *k→č*); *důl* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: jméno odkazuje k dřívějšímu výskytu vlků, *důl* je oronymické apelativum.

Vlčina

Lokalizace: jjz. od obce Lány; 430 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 23/52

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Wolf b.* (list 106, 1764-1768) a vedle *Wltzy kopetz* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Wolfsberg* (list 3952_3, 1878); SK: *Wolfsberg* (3802-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *vlk* příponou *-ina*, která signalizuje apelativní názvy místa; dochází při tom k měkčení *k→č*.

Sémantická a motivační analýza: také toto oronymum souvisí stejně jako pomístní jméno *Vlčí důl* s výskytem psovité šelmy – vlka.

Vosník

Lokalizace: j. od obce Týřovice; 426,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/38

²⁰² In Spalová, K. *Věstník musejního spolku města Rakovníka*, č. 6, 1917, str. 20.

²⁰³ In Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. IV. S-Ž. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1957, str. 570.

²⁰⁴ In Svoboda, J. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, str. 92.

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Grimberg?* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Wosník B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Vosník B.* (list 4051_2, 1879); SK: *Wosnjk* (6960-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: v ETP²⁰⁵ se jméno odvozuje podle druhu stromů – osiky. Stejná motivace je uvedena i v SPJ (Kři/Skryje), kde však navíc zpracovatel uvádí ještě variantu, že jméno může odkazovat k velkému hnízdění vos ve skalách. U Kotíka²⁰⁶ se příjmení *Vosník* odvozuje z názvu řemeslnického nářadí, u Machka²⁰⁷ se pak pod heslem *osník* (*vosník* je nářeční podoba) dozvídáme, že jde o pořiz, který se používal např. při šindelářské práci. Základ *os-* je podle Machka stejný jako u adjektiva *ostrý*. Snad by tedy v případě oronyma *Vosník* mohlo jít o metaforické vyjádření ostrosti, špičatosti vrchu.

Voškov

Lokalizace: s. od obce Běleč; 368,6 m; Okolí Prahy-západ: 41/32

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Woskow b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Woczkow B.* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Vočkov (Voškov)* (list 4052_2, 1879); SK: *Woskow* (0190-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: podle přípony *-ov* usuzujeme na vyjádření majetnického vztahu utvořením z OJ *Voška/Vošek*.

Sémantická a motivační analýza: osobě s příjmením *Voška/Vošek* (CEO; Beneš²⁰⁸) nejspíše patřily pozemky na tomto vrchu, nebo ji s ním pojily nějaké jiné vztahy. Jinou motivaci přináší doklad z ETP²⁰⁹: „Voškov neb Vošková stráň – prý zde Václav II. poobědval, a tak lid stráni začal říkat Vaškov, zkomoleno na Voškov.“ Tento výklad je však podle nás poměrně nepravděpodobný. V SPJ (Ber/Běleč) je uvedeno, že „lidé říkají vrchu *Očkov, Vočkov*, ale neví proč“.

Vošková

Lokalizace: s. od obce Bdín; 468,5 m; Lounsko a Džbán: 18/66

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Woskowa B.* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *PJ Woskova* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Voskova* (list 3952_1, 1878); SK: *Woskowa* (4685-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: podle posesivní přípony *-ová* usuzujeme na vyjádření majetnického vztahu utvořením z OJ *Voška/Vošek* (CEO); u oronyma nejspíš došlo k elipse oronymického apelativa (viz doklad z I. vojenského mapování).

Sémantická a motivační analýza: výklad tohoto oronyma je nejspíše stejný jako u horského jména *Voškov* – informuje o vztazích k osobě s OJ *Voška/Vošek*.

²⁰⁵ In Spalová, K. *Věstník musejního spolku města Rakovníka*, č. 6, 1917, str. 21.

²⁰⁶ In Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894, str. 164.

²⁰⁷ In Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968, str. 419.

²⁰⁸ In Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962, str.

124.

²⁰⁹ In Greger, K. *Vlastivědný sborník okresu slánského a novostrašického IV*, 1926, s. 59.

Vrána

Lokalizace: v. od obce Ostrovec; 573 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 11/32

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Racana B.?* (list W_9_II, 1846-1847)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: název je motivován označením ptačího druhu, který se na místě nejspíš vyskytoval v nápadnějším množství než jinde. Jméno je možné odvozovat také z OJ *Vrána*.

Vraní skála

Lokalizace: jz. od obce Svatá; 536,3 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 24/33

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Vraní skála* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Wrana Skala* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Vraná skála* (list 4052_1, 1879); SK: *wrana Skala* (7581-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *vraní* je adjektivum druhově přivlastňovací, odvozené ze substantiva *vrána* příponou *-í*.

Sémantická a motivační analýza: toto oronymum lze vykládat dvěma způsoby – buď jako místo, kde se slétávají vrány, nebo také souvislostí s adjektivem *vraný*, které odkazuje k černé barvě horniny (viz heslo *Černá skála* – str. 55). U *Vraní skály* je jisté, že je tvořena bulžňíkovými horninami, tudíž by byl výklad podle označení barvy horniny nasnadě, podpůrným dokladem pro tuto motivaci by mohl být také fotografický materiál (viz Příloha č. 15). Tuto variantu podporují také historické doklady, ve kterých převládá podoba *Vraná skála*. *Skála* je oronymické apelativum.

Vrchová

Vrchová I.

Lokalizace: v. od obce Lužná; 455,2 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 15/55

Historické doklady jména: SK: *Wrchowa* (4336-1, 1841)

Vrchová II.

Lokalizace: sv. od obce Pustověty; 408,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 16/48

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Vrchova* (list 3951_4, 1879); SK: *Wrchowa* (6289-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: oronymum je nejspíše odvozeno z OJ *Vrcha* posesivní příponou *-ová*; elipsu oronymického apelativa není možné prokázat.

Sémantická a motivační analýza: u tohoto oronyma se sice na první pohled nabízí zařazení mezi oronymická apelativa (odvození z apelativa *vrch*), ale přípona *-ová* spíše napovídá o vyjádření jistých – nejspíše majetnických vztahů – k osobě se jménem *Vrcha* (doloženo v CEO). V tomto případě nedokážeme přesně určit, která z motivických variant je správná.

Vydřiduch

Lokalizace: z. od obce Holoubkov; 513,1 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 04/16

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Widrziduch Berg* (list W_10_III, 1845-1846); III. voj. map.: *Vidřiduch* (list 4051_4, 1879); SK: *Widřiduch* (2432-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednoslovný název složený; jde o složené jméno činitelské se silným expresivním zabarvením, ve kterém má počáteční dějový člen imperativní formu.

Sémantická a motivační analýza: jméno je jedním z dokladů místních událostí, a to konkrétně loupežnictví. Jak píše J. Spal²¹⁰: „Loupežnictví se dalo provádět na místech odlehlých, jimiž však probíhaly cesty, po kterých se ubírali pocestní a jezdily kupecké vozy. Taková místa bývala časem podle tohoto nebezpečí nazývána. ... Pod vrchem *Vydřiduch* vede lesem silnice Praha-Plzeň. Jméno je původem větné, imperativní, zachycuje vlastně pomyslný dialog mezi loupežníkem a přepadeným. Jde o zoufalé zvolání přepadeného, aby si uchránil život.“ Trochu jiný náhled na původ jména poskytuje ETP²¹¹, kde nalezneme názor, že vrch má své jméno podle toho, že prý tu byl pochován lakomec, který odíral chudé, proto název *Vydřiduch*. Spíše se však přikláníme k „loupežnickému“ výkladu J. Spala.

Výrov

Lokalizace: j. od obce Třeskonice; 509,3 m; Lounsko a Džbán: 04/70

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Tuchorschitzer B.* (list 87, 1764-1768); II. voj. map.: *Tuchorzitzer B.* (list W_7_III, 1846-1847); III. voj. map.: *Guck (Tuchořitzer B.)* (list 3851_4, 1878); SK: *Tuchoržitzer Berg* (8069-1, 1843)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z OJ *Výr* nebo analogií z apelativa *výr* příponou *-ov*, která vyjadřuje majetnický vztah.

Sémantická a motivační analýza: vrch odkazuje k nespécifikovatelným vztahům k osobě jménem *Výr* (jméno doloženo např. v CEO), a to nejspíše majetnickým. Možné také je, že jméno souvisí s apelativem *výr* a označuje tak místo, kde se vyskytoval tento druh sovy. Z historických dokladů je patrné, že dříve převládala podoba oronyma odvozená od blízké vsi Tuchořice.

Výrovka

Lokalizace: s. od obce Bzová; 518,6 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 17/32

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Věrovka B.* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: pravděpodobně vznikl univerbizací spojení typu *Výrova/Výří hora/skála* příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronyma *Výrov* (str. 126).

²¹⁰ In Spal, J. *Místní jména loupežnická*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 10, 1969, str. 757.

²¹¹ In Schiebl. *Plzeň v pověsti III.*, str. 71.

Vysoká skála

Lokalizace: j. od obce Vinařice; 472 m; Hřebený a Slapská přehrada: 35/26

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Vysoká skála* (list 4052_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *vysoký* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: toto horské jméno odkazuje k velikosti vrchu, což je v oronymii velice častý motivační faktor; *skála* je oronymické apelativum.

Vysoká stráň

Lokalizace: j. od obce Svatý Jan pod Skalou; 435 m; Český kras – Karlštejsko a Beroun: 14°08'/49°58'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Vysoká strana* (list 4052_2, 1879); SK: *wisoka Stran* (0622-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *vysoký* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno velikostí vyvýšeniny; *stráň* je oronymické apelativum.

Vysoký tok

Lokalizace: sz. od obce Karlova Ves; 545,5 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 17/40

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Hohe pfaltz* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Hohe Balz B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Hohe Balz* (list 4052_1, 1879); SK: *Wysoky tok* (0471-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *vysoký* je adjektivum vlastnostní, *tok* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: viz sémantická a motivační analýza oronym *Nizký tok* – str. 92 a *Tok* – str. 114.

Vysoký vrch

Vysoký vrch I.

Lokalizace: v. od obce Týřovice; 510 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 14/39

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Visoky vrch* (list 4051_2, 1879); SK: *Wysokeg wrch* (3054-1, 1840)

Vysoký vrch II.

Lokalizace: z. od obce Malé Kyšice; 486 m; Okolí Prahy-západ: 33/47

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Groß b.* (list 106, 1764-1768); II. voj. map.: *Grossberg* (list W_8_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Hoher od. Gross. B.* (list 3952_3, 1878); SK: *Welky Wrch* (2011-1, 1840)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *vysoký* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: tento vrch dostal své jméno podle velikosti, *vrch* je oronymické apelativum.

Výška

Lokalizace: sz. od obce Mořina; 424,9 m; Okolí Prahy-západ: 42/35

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Wiska B.* (list O_9_I, 1850); III. voj. map.: *Výška* (list 4052_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: ze substantiva *výše* deminutivní příponou *-ka*.

Sémantická a motivační analýza: oronymum jasně signalizuje velikost této hory.

Za lípou

Lokalizace: j. od obce Tetín; 376 m; Okolí Prahy-západ: 36/34

Slovotvorná analýza: nepřímý název, nederivovaný.

Sémantická a motivační analýza: jméno je motivováno názvem listnatého stromu, vzhledem k předložkovému spojení pravděpodobně označovalo polohu za nějakou historicky či vzrůstem významnou lípou.

Zadní Hrobce

Lokalizace: z. od obce Karlov; 516 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 19/39

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Hrobie B.* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Zadni Hrobce* (list 4052_1, 1879); SK: *Hrobce* (6594-1, 1841)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *zadní* je apelatium vlastnostní, *hrobce* je substantivum derivované deminutivní příponou *-ec* ze substantiva *hrob*.

Sémantická a motivační analýza: je pravděpodobné, že se přímo na vrchu nebo v jeho okolí nacházelo nějaké pohřebiště nebo hřbitov, a to možná dokonce hned několik, proto je pojmenovatel odlišil připojením adjektiva, které vyjadřuje relativní polohu hory (poblíž je na mapě zachyceno i pomístní jméno *Přední Hrobce*).

Zadní vápenec

Lokalizace: sv. od obce Zbečno; 461,9 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 25/48

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Sucha Chvaina?* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Vápenec* (list 3952_3, 1878); SK: *Wapenec* (0193-1, 1840)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *zadní* je adjektivum vlastnostní, slovo *vápenec* je odvozeno z adjektiva *vápenný*.

Sémantická a motivační analýza: adjektivum *zadní* vyjadřuje polohu, *vápenec* označuje druh horniny, ze které je vrch tvořen.

Zadní vrch

Lokalizace: jv. od obce Týřovice; 471 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/37

Historické doklady jména: II. voj. map.: *Hinterberg* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Hinter B.* (list 4051_2, 1879)

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *zadní* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: oronymum je motivováno relativní polohou vrchu při jeho pojmenování, *vrch* je oronymické apelativum.

Zakopané

Lokalizace: j. od obce Nový Dvůr; 416,8 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 23/50

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Sakopane* (list 105, 1764-1768); III. voj. map.: *Gr. Zakopany* (list 3952_3, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z přičestí trpného slovesa *zakopat* příponou *-ý*, která signalizuje vlastnostní adjektivum.

Sémantická a motivační analýza: podle SPJ (NS/Lánská obora) je vrch pojmenován podle myslivny *Zakopany* [v mapě se však jmenuje *Zakopané* – pozn. autora] nebo naopak, stáří jména je podle zpracovatele hesla „od nepaměti dosud“.

Zakopánek

Lokalizace: j. od obce Nový Dvůr; 405 m; Křivoklátsko: 13°55'/50°04'

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Kl. Zakopany* (list 3952_3, 1878); SK: *Schlossberg* (7935-1, 1839)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, derivovaný: z oronyma *Zakopané* deminutivní příponou *-ek* (dochází přitom ke změně kvantity vokálů).

Sémantická a motivační analýza: oronymum odkazuje k sousednímu vrchu se jménem *Zakopané*, deminutivem vyjadřuje jeho menší velikost.

Zámecký vrch

Lokalizace: sv. od Točnicku (část obce Žebrák); 452,4 m; Brdy a Rokycansko: 21/30

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Schloss B.* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *zámecký* je adjektivum vztahové místní.

Sémantická a motivační analýza: tento horský objekt bylo pojmenován podle světské stavby, pravděpodobně podle dvou blízkých hradů – Točnicku a Žebráku. *Vrch* je oronymické apelativum.

Zelený vrch

Lokalizace: jjv. od obce Týřovice; 501 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 13/37

Historické doklady jména: III. voj. map.: *Grün B.* (list 4051_2, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *zelený* je adjektivum vlastnostní.

Sémantická a motivační analýza: název se vztahuje k barvě porostu – lesa, který je nedílnou součástí daného objektu, *vrch* je oronymické apelativum.

Zimavý vrch

Lokalizace: j. od obce Branov; 527 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 17/41

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Winter B.* (list 122, 1764-1768); II. voj. map.: *Winterberg* (list W_9_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Winter B.* (list 4052_1, 1879); SK: *Zymowy wrch* (0471-1, 1841)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *zimavý* je adjektivum vlastnostní, odvozené příponou *-avý* ze substantiva *zima*.

Sémantická a motivační analýza: vrch byl spojován se zimou už v nejstarších kartografických dokladech (něm. *Winter* = zima), odkazuje tedy k počasí, které je na vrchu nejspíš chladnější než v jeho okolí. Místo také mohlo být bohaté na sněh. *Vrch* je oronymické apelativum.

Zlatý kůň

Lokalizace: j. od obce Koněprusy; 475 m; Hřebeny a Slapská přehrada: 32/29

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Rowina b.* (list 123, 1764-1768); II. voj. map.: *Zlatiho Konia B.* (list W_9_I, 1846-1847); III. voj. map.: *Zlatiho Koně (Zlatý kůň)* (list 4052_1, 1879)

Slovtvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *zlatý* je adjektivum vztahové, odvozené ze substantiva *zlato* příponou *-ý*, *kůň* je nederivované substantivum.

Sémantická a motivační analýza: okolí Koněpruských jeskyní oplývá mnoha názvy, které souvisí s koňmi, kobyly, apod. – např. obec *Koněprusy*, vrchy *Kobyly*, *Zlatý kůň*, vzdáleně i návrší *Kotýz*. J. David²¹² (2001, str. 40) o tom soudí: „V této oblasti připadá v úvahu přetrvávání tradice chovu koní z doby keltské. Kult koně hrál v keltském náboženství důležitou roli. Kůň je průvodcem zemřelých, může volně přecházet mezi světem lidí a duchů. K oblasti se vztahují lidové pověsti o babě Kotys či divoké jezdce, vyjíždějící z návrší na koni. Bohyně Kotys, od níž je odvozeno jméno západní části Zlatého koně, byla ochránkyně koní v jihovýchodní Evropě, a uctívali ji i Keltové.“ K místu se váže velká řada bájí, jedna z nich vykládá oronymum například podle bílého koně okovaného zlatem, na kterém jezdila Kotys. Svou domněnku etymologie tohoto horského jména dodal také archeolog J. Skutil²¹³ (1964, str. 147): „Jsem ochoten věřit a zdá se velmi přesvědčující, že název koněpruského *Zlatého koně* na Berounsku, s jeskyní s důležitými a zajímavými nálezy paleontologickými, antropologickými a archeologickými, má svoje staré jméno podle nějaké pravěké figurky (zlaté?) koně.“

Žalý

Lokalizace: j. od obce Třtice; 506,2 m; Lounsko a Džbán: 18/60

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Schaleg* (list 88, 1764-1768); II. voj. map.: *Zaleg Berg* (list W_7_II, 1846-1847); III. voj. map.: *Zalej* (list 3952_1, 1878)

Slovtvorná analýza: přímý název, jednočlenný, nederivovaný.

²¹² In David, J. Několik poznámek k toponymům odvozeným z apelativ kobyly a kůň na území Čech, *Acta onomastica* 41-42, 2001, str. 40.

²¹³ In Skutil, J. *Na okraj onomastiky a archeologie*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 5, 1964, str. 147.

Sémantická a motivační analýza: oronymum *Žalý* není v českém prostředí nijak výjimečné, jeho výklad už ale tak jednoznačný není. J. Malenínská²¹⁴ (1995, str. 263) uvádí tři možné hypotézy: 1) vzniklo ze stč. adjektiva *žalý*, které označovalo „vyžínaný vrch“; 2) jméno pochází z psl. **želъ*, což znamená „zalesněný vrch, chlum“; 3) vzniklo z církevně slovanského výrazu *žalb* = břeh, svah, úbočí. Se znalostí okolí vrchu a dalších pomístních jmen v jeho blízkosti (např. pozemky *V mýtě*) se nejvíce přikláníme k první variantě výkladu jména.

Žilinský vrch

Žilinský vrch I.

Lokalizace: jz. od obce Žilina; 468,9 m; Křivoklátsko a Rakovnicko: 27/51

Historické doklady jména: I. voj. map.: *Na Skalka* (list 106, 1764-1768); III. voj. map.: *Žilinský vrch* (list 3952_3, 1878); SK: *Zilinsky wrch* (3925-1, 1840)

Žilinský vrch II.

Lokalizace: jz. od obce Žilina; 463 m; Křivoklátsko: 13°59′/50°05′

Slovotvorná analýza: přímý název, víceslovný, determinativní se shodou; *žilinský* je adjektivum vztahové místní, odvozené příponou *-ský* od MJ *Žilina*.

Sémantická a motivační analýza: jak je patrné už ze slovotvorné analýzy, obě horská jména jsou odvozena ze jména obce *Žilina*, která se nachází v těsné blízkosti, *vrch* je oronymické apelativum.

6.7. Výsledky slovotvorného rozboru

Představením kompletního oronymického slovníku Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny v kapitole 6.6.2 jsme získali bohatý materiál pro slovotvornou analýzu. Vycházíme při ní primárně ze strukturní analýzy na základě typologie J. Malenínské (více viz kapitola 6.2. – str. 32). Do výsledků zařazujeme pouze ty kategorie, které se v oronymii sledované oblasti vyskytují (kompletní třidič je uveden na str. 32), a jednotlivá horská jména řadíme v rámci strukturních skupin abecedně.

1.1.1. Přímý, jednočlenný, nederivovaný – *Amálie, Baba, Bechlov, Bráh, Brno, Bukov, Damil, Děd, Džbán I., Džbán II., Háj, Háje, Hák, Herinky, Homole I., Homole II., Hřeben, Hřebeny, Hřib, Chlum I., Chlum II., Chlum III., Chlum IV.,*

²¹⁴ In Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matúšová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 263.

Chruč, Kbel, Kluk, Kobyla, Kolo, Kopaniny, Koš, Kouty, Koza, Kutíř, Lípa, Lišák, Lom, Losy, Louštín, Mramor, Opuka, Opyš, Ostrý I., Ostrý II., Pině, Pleskanec, Požáry, Pravda, Radlice, Radost, Roubík, Rumpál, Sklada, Stráž, Střela, Střevíc, Šamor, Šance, Štít, Štulec, Tok I., Tok II., Vosník, Vrána, Žalý

1.1.2. Přímý, jednočlenný, derivovaný – *Babka, Bacín, Bašovka, Beraník, Bludný, Blýskava, Blýskavka, Borek, Boubová, Brdatka, Brdce, Buzová, Čihadlo I., Čihadlo II., Čihátka I., Čihátka II., Čihátka III., Dojka, Doutnáč, Dubinky, Dubová, Haknová, Holeček, Homolka, Horka I., Horka II., Housina, Hrádek, Hradiště I., Hradiště II., Hřibce, Hučavka, Hůrka I., Hůrka II., Chlumec, Chlumek, Chrbina, Javorka, Javůrek, Jehlovka, Jezevčiny, Jezevky, Kamenná, Knihov, Kohoutov, Kopečka, Kosov, Košík, Kramářka, Krchůvek, Krupka, Lavička, Lejškov, Lísek, Ložina, Mečná, Míšek, Modřovská, Mokřinka, Novina, Oborka, Okrouhlík, Pahůrek, Pečiště, Pelechovka, Pěncina, Pískačka, Plesnivka, Plešivec I., Plešivec II., Plešivec III., Plešivec IV., Podhora, Políčko, Pozdětina, Prachoviště, Průhonek, Radeč, Ratinka, Roudný, Skalice, Skalka, Sokolí, Spálený, Strážiště I., Strážiště II., Sulava, Světovina, Svídná, Šibenec I., Šibenec II., Šiberna, Španělka, Špičák I., Špičák II., Špička, Švestkovka, Těchovín, Tesařka, Tkalce, Tuchonín, Údersko, Újezdce, Ušák, Veliz, Veselá, Veselov, Vinice, Vinná, Višňová, Vlastec, Vlčina, Voškov, Vošková, Vrchová I., Vrchová II., Výrov, Výrovka, Výška, Zakopané, Zakopánek*

1.2.1. Přímý, jednoslovný název složený – *Vydřiduch*

1.2.2. Přímý, víceslovný, determinativní název se shodou – *Babí hora, Babí skála, Babská skála, Bílá skála, Černá skála, Čertova skála I., Čertova skála II., Červená skalka, Červený kámen, Červený vrch I., Červený vrch II., Červený vrch III., Dlouhá skála, Dlouhý hřeben I., Dlouhý hřeben II., Habrová stráž, Holý kopec, Holý vrch I., Holý vrch II., Holý vrch III., Holý vrch IV., Hudlická skála, Hudlický vrch, Janův vrch, Jezevčí skála, Ježkův vrch, Kamenné vrchy, Kamenný stánek, Kamenný vrch, Karabinský vrch, Kněží hora, Kobylí hlava, Kokšův vršek, Koukolova hora, Kozí vrch, Kožová hora, Krušná hora, Křížovská hora, Lipový*

vrch, Mackova hora, Malá pleš, Malé Čihátko, Malý Louštín, Malý Plešivec, Malý Vlastec, Malý vrch, Matčina hora, Měňanský průhon, Městská hora, Modrý vrch, Mokrý vrch, Mýtský vrch, Nizký tok, Nové mýto, Obecná skála, Obecní vrch, Ovčácký vrch, Pískový vrch, Plzeňský vrch, Pozdeňský vrch, Pravá hora, Prostřední vrch, Přední hora, Přední kopec, Pytlácký vrch, Rymáňský vrch, Sadecký vrch, Sirská hora I., Sirská hora II., Spálený vrch, Stará mýť, Stříbrný kopec, Šibeniční kopec, Šnárova hora, Teplá stráň, Tlustá hora, Tobolský vrch, Třenická hora, Týčský vrch, Vápenný vrch, Velká hora, Velká pleš, Velké Čihátko, Velký Široký, Velký vrch I., Velký vrch II., Velký vrch III., Vlčí důl, Vraní skála, Vysoká skála, Vysoká stráň, Vysoký tok, Vysoký vrch I., Vysoký vrch II., Zadní Hrobce, Zadní vápenec, Zadní vrch, Zámecký vrch, Zelený vrch, Zimavý vrch, Zlatý kůň, Žilinský vrch I., Žilinský vrch II.

2. Nepřímé názvy – *Na boru, Na Budkách, Na Čihadle I., Na Čihadle II., Na dubině, Na Herinkách, Na hlinkách, Na Homolce, Na hranicích, Na hůrce, Na hůrkách, Na Chýnově, Na Kobyle, Na Kozlí hoře, Na oříškách, Na prkénce, Na Roudě, Na Skalce, Na Skále, Na skaliskách, Na skalkách, Na solích, Na vinici, Na vrších I., Na vrších II., Nad skálou, U hřbitova, U lípy, U pěti dubů, U tří dubů, U tři skalek, V doubkách, V Hrozném, V prantech, Za lípou*

Roztříděním oronymického materiálu do jednotlivých strukturních skupin jsme zjistili, že nejčastěji zastoupeným souborem jsou přímé názvy jednočlenné derivované (37% ze všech zkoumaných oronym) a těsně za nimi přímé názvy víceslovné determinativní se shodou (32%). Poměrně výraznou skupinu v naší oblasti tvoří také přímé názvy jednočlenné nederivované (20%). Zbylá jména – s jednou výjimkou – spadají do kategorie nepřímých názvů (10,5%). Zmiňovaným solitérem je oronymum *Vydřiduch*, které je jediným dokladem přímého názvu jednoslovného složeného. Kategorie přímých názvů víceslovných determinativních beze shody není jako jediná ve vymezené oblasti Džbánů, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny zastoupena vůbec.

V následující tabulce podáme přehled sufixů a jejich funkcí u nejpočetnější skupiny – tj. přímých názvů jednočlenných derivovaných – a také u nepřímých názvů. Ke každému sufixu uvádíme vždy jeho funkci (některé sufixy mají funkcí několik) a seznam všech oronym z excerpovaného materiálu, u kterých se sufix s uvedenou funkcí vyskytuje. Doklady opět řadíme u jednotlivých přípon abecedně, některá horská jména – u kterých není slovtvorná analýza jednoznačná – zařazujeme pro úplnost několikrát. Připomínáme, že odborná literatura, ze které bylo při této analýze vycházeno, je uvedena v teoretickém úvodu kapitoly 6.2. (více viz str. 32).

Přípona	Funkce	Příklady z EM
-a	plurálová koncovka	<i>Kopečka</i>
-áč	název prostředků činnosti	<i>Doutnáč</i>
-ák	jméno podle vlastnosti	<i>Špičák / Ušák</i>
-ava	jméno nositelů vlastnosti	<i>Blýskava</i>
-ava	nejasná	<i>Sulava</i>
-čko	deminutivní	<i>Políčko</i>
-dlo	název prostředků činnosti	<i>Čihadlo / Na Čihadle I. / Na Čihadle II.</i>
-ec	apelativní názvy místa	<i>Šibenec</i>
-ec	činitelské jméno	<i>Tkalce</i>
-ec	deminutivní	<i>Brdce / Hřibce / Chlumeč / Újezdce</i>
-ec	jméno podle vlastnosti	<i>Plešivec</i>
-ec	nejasná	<i>Vlastec</i>
-ek	deminutivní	<i>Borek / Holeček / Hrádek / Chlumeč / Javůrek / Krchůvek / Lísek / Míšek / Pahůrek / Průhonek / V doubkách / Zakopánek</i>
-í	apelativní názvy místa	<i>Sokolí</i>
-ice	apelativní názvy místa	<i>Vinice / Na vinici</i>
-ice	deminutivní	<i>Skalice</i>
-ík	apelativní názvy místa	<i>Beraník</i>
-ík	deminutivní	<i>Košík</i>
-ík	jméno podle vlastnosti	<i>Okrouhlík</i>
-ín	přivlastňovací	<i>Bacín / Těchovín / Tuchonín</i>
-ina	apelativní názvy místa	<i>Chrbina / Jezevčiny / Ložina / Na dubině / Novina / Pěňčina / Světovina / Vlčina</i>
-ina	přivlastňovací	<i>Housina / Pozdětina</i>
-isko	augmentativum	<i>Na skaliskách</i>
-iště	apelativní názvy místa	<i>Hradiště / Pečiště / Prachoviště / Strážiště</i>
-jň	přivlastňovací	<i>Radeč / Veliz</i>
-ka	deminutivní	<i>Babka / Blýskavka / Dubinky / Homolka / Horka / Hůrka / Javorka / Krupka / Lavička / Mokřinka / Na Budkách / Na Homolce / Na hůrce / Na hůrkách / Na prkénce / Na Skalce / Na skalkách / Oborka / Skalka / Špička / U tří skalek / Výška</i>

-ka	přechýlení substantiva	<i>Kramářka / Tesařka</i>
-ka	přivlastňovací	<i>Kramářka / Pískačka / Ratinka / Tesařka</i>
-ka	univerbizace	<i>Bašovka / Brdatka / Hučavka / Jehlovka / Jezevky / Kramářka / Pelechovka / Plesnivka / Španělka / Švestkovka / Výrovka</i>
-ka	nejasná	<i>Dojka</i>
-lý	adjektivní přípona	<i>Veselá</i>
-ná	substantivizované adjektivum (lidovou výslovností zkrácena délka) ²¹⁵	<i>Šiberna</i>
-ný	vlastnostní adjektivum	<i>Bludný / Kamenná / Mečná / Roudný / Svídná / Vinná</i>
-ov	přivlastňovací	<i>Knihov / Kohoutov / Kosov / Lejškov / Na Chýnově / Veselov / Voškov / Výrov</i>
-ová	přivlastňovací	<i>Boubová / Buzová / Haknová / Vošková / Vrchová</i>
-ová	substantivizované látkové adjektivum	<i>Višňová</i>
-ovka	přivlastňovací	<i>Bašovka / Jehlovka</i>
-ový	vztahové adjektivum	<i>Dubová</i>
-sko	zpodstatnělé označení místa	<i>Údersko</i>
-ský	substantivizované adjektivum	<i>Modřovská</i>
-tko	deminutivní	<i>Čihátko</i>
-ý	vlastnostní adjektivum	<i>Spálený / Zakopaný</i>

Z uvedené tabulky vyplývá, že nejfrekventovanější funkcí přípon u oronym Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny je funkce deminutivní, která je nejvíce zastoupena sufixy *-ka* (22 dokladů), *-ek* (12 dokladů) a *-ec* (4 oronyma). Druhou nejčastější skupinou je funkce přivlastňovací s nejpočetnějšími doklady u přípon *-ov* (8x), *-ová* (5 horských jmen) a *-ka* (4 doklady v EM). Nezanedbatelnou skupinu tvoří přípony, které signalizují apelativní názvy místa – např. *-ina*, *-iště* a *-ice*. Značná část jmen byla utvořena univerbizačním procesem příponou *-ka* (11 oronym).

V EM se vyskytlo několik polyfunkčních přípon – nejvíce funkcí se objevilo u přípon *-ec* a *-ka*, a to shodně po pěti funkcích, přičemž nejvýrazněji se u obou sufixů projevovala funkce deminutivní.

V oronymickém slovníku vymezené oblasti se vyskytlo jedno horské jméno utvořené prefixací, a to oronymum *Podhora*.

²¹⁵ Více viz heslo Šiberna – str. 110 v oronymickém slovníku.

Jak již bylo uvedeno výše, druhou nejpočetnější strukturní skupinou jsou přímé názvy víceslovné determinativní se shodou, a proto není možné je při slovtvorné analýze opominout. Obecně je možné konstatovat, že poměr víceslovných názvů tvořených vztahovým nebo vlastnostním adjektivem je v podstatě shodný, vlastnostní adjektiva mají pouze zanedbatelnou převahu. U vlastnostních adjektiv výrazně převládají neodvozená přídavná jména, často vyjadřující nejzákladnější protiklady – *velký* vs. *malý*, *nízký* vs. *vysoký*, *bílý* vs. *černý*. U adjektiv vztahových převládají jména odvozená, častěji derivovaná z apelativ (např. příponami *-í*, *-ký*, *-ní*, *-ný*, *-ový*, *-ský*) než z proprií. Při derivaci adjektiv z proprií jsou využity přípony *-ův/-ova*, *-ová* a *-ovská* při odvozování z OJ a přípony *-cký* a *-ský* při odvozování z MJ.

6.8. Shrnutí závěrů sémantické a motivační analýzy

Po uvedení výsledků slovtvorné analýzy v předchozí kapitole se nyní budeme věnovat významovým obsahům oronym Džbánu, Krivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny. Teoretické podklady pro sémantickou a motivační analýzu jsme již představili v kapitole 6.3. (viz str. 34). Byl zde také uveden kompletní třidič významových kategorií oronym (viz str. 35), na jehož základě v této kapitole rozčleníme excerpovaný oronymický materiál do jednotlivých skupin. Z třidiče budou zmiňovány pouze ty kategorie, které jsou ve sledované oblasti zastoupeny.

Oronyma uvnitř významových skupin jsou řazena abecedně, víceslovné názvy zařazujeme do skupin podle jednotlivých složek, přičemž motivující složku zvýrazňujeme vždy podtržením. U oronym, u kterých nebylo možné jednoznačně určit jejich motivaci, přistupujeme k zařazení do více významových skupin (podle motivací uvedených v oronymickém slovníku v kapitole 6.6.2.), zároveň na tuto nejednoznačnost sémantické a motivační analýzy upozorňujeme otazníkem za oronymem.

1.1. Poloha – *Kouty, Podhora, Pravá hora, Prostřední hora, Přední hora, Přední kopec, Zadní Hrobce, Zadní vápenec, Zadní vrch*

1.2. Velikost – *Dlouhá skála, Dlouhý hřeben I., Dlouhý hřeben II., Malá pleš, Malé Čihátko, Malý Louštín, Malý Plešivec, Malý Vlastec, Malý vrch, Nízký tok, Tlustá hora, Velká hora, Velká pleš, Velké Čihátko, Velký Široký, Velký vrch I., Velký vrch II., Velký vrch III., Vysoká skála, Vysoká stráň, Vysoký tok, Vysoký vrch I., Vysoký vrch II., Výška, Zakopánek?*

1.3. Barva – *Bílá skála, Černá skála, Červená skalka, Červený kámen, Červený vrch I., Červený vrch II., Červený vrch III., Modrý vrch, Zelený vrch*

1.4.1. Tvar vyjádřený přímo – *Kolo?, Okrouhlík, Ostrý I., Ostrý II., Špičák I., Špičák II., Špička, Štít, Tlustá hora*

1.4.2. Tvar vyjádřený metaforicky – *Baba?, Babí hora?, Babí skála?, Babka?, Babská skála?, Děd?, Džbán I., Džbán II., Háč, Jehlovka?, Kbel, Kobylí hlava, Koš, Košík, Krupka, Lavička, Míšek, Na prkénce, Radlice, Roubík, Střela, Střevíc, Štulec, Ušák, Vosník*

1.5. Hodnocení (povaha) – *Radost, Veselá*

1.6. Číselné určení - *U pěti dubů, U tři dubů, U tři skalek*

2.1. Terénní formy – *Babí hora, Babí skála, Babská skála, Bílá skála, Brdatka, Brdce, Černá skála, Čertova skála I., Čertova skála II., Červená skalka, Červený kámen, Červený vrch I., Červený vrch II., Červený vrch III., Dlouhá skála, Dlouhý hřeben I., Dlouhý hřeben II., Habrová stráň, Holý kopec, Holý vrch I., Holý vrch II., Holý vrch III., Holý vrch IV., Homole I., Homole II., Homolka, Horka I., Horka II., Hřeben, Hřebeny, Hřib, Hřibce, Hudlická skála, Hudlický vrch, Hůrka I., Hůrka II., Chlum I., Chlum II., Chlum III., Chlum IV., Chlumec, Chlumeč, Chrbina, Janův*

vrch, Jezevčí skála, Ježkův vrch, Kamenné vrchy, Kamenný vrch I., Kamenný vrch II., Karabinský vrch, Kněží hora, Kokšův vršek, Kopečka, Koukolova hora, Kozí vrch, Kožová hora, Krušná hora, Křížovská hora, Lipový vrch, Mackova hora, Malý vrch, Matčina hora, Městská hora, Modrý vrch, Mokrý vrch, Mýtský vrch, Na Homolce, Na hůrce, Na hůrkách, Na Kozlí hoře, Na Skalce, Na Skále, Na skaliskách, Na skalkách, Na vrších I., Na vrších II., Nad skálou, Obecná skála, Obecní vrch, Opyš, Ovčácký vrch, Pahůrek, Pískový vrch, Plzeňský vrch, Pozdeňský vrch, Pravá hora, Prostřední hora, Přední hora, Přední kopec, Pytlácký vrch, Rymáňský vrch, Sadecký vrch, Sirská hora I., Sirská hora II., Skalice, Skalka, Spálený vrch, Stříbrný kopec, Šibeniční kopec, Šnárova hora, Teplá stráň, Tlustá hora, Tobolský vrch, Třenická hora, Týčský vrch, U tří skalek, Vápenný vrch, Velká hora, Velký vrch I., Velký vrch II., Velký vrch III., Vlčí důl, Vraní skála, Vrchová I.?, Vrchová II.?, Vysoká skála, Vysoká stráň, Vysoký vrch I., Vysoký vrch II., Zadní vrch, Zámecký vrch, Zelený vrch, Zimavý vrch, Žilinský vrch I., Žilinský vrch II.

2.2.2. Složení půdy – *Kamenné vrchy, Kamenný stánek?, Kamenný vrch I., Kamenný vrch II., Mramor, Opuka, Pískový vrch, Prachoviště, Stříbrný kopec, Zadní vápenec*

2.2.3. Teplota půdy – *Teplá stráň*

2.2.4. Vlhkost půdy – *Baba?, Babí hora?, Babí skála?, Babka?, Babská skála?, Brno, Mokrý vrch, Mokřinka*

2.2.6. Způsob získávání půdy - *Kluk I., Kluk II., Kopaniny I., Kopaniny II., Losy, Novina*

2.3.2. Prameny – *Nízký tok, Tok I., Tok II., Vysoký tok*

2.4. Atmosférické jevy – *Blýskava, Blýskavka, Hučavka, Světovina?, Zimavý vrch*

3.1.1. Jehličnaté stromy – *Borek, Na boru*

3.1.2. Listnaté stromy – Babka?, Dubinky, Dubová, Habrová stráň, Javorka, Javůrek, Lípa, Lipový vrch, Ložina?, Na dubině, U Lípy, U pěti dubů, U tří dubů, V doubkách, Za lípou

3.1.3. Ovocné stromy – Švestkovka, Višňová

3.1.4. Keře – Lísek?, Na oříškách

3.1.5. Jiné rostlinné druhy nebo jejich části – Ložina, Pleskanec, Plesnivka, Svídná

3.2.1. Porosty obecně – Háj, Háje, Lísek?

3.2.2. Místa bez porostu – Holeček, Holý kopec, Holý vrch I., Holý vrch II., Holý vrch III., Holý vrch IV., Malá pleš, Malý Plešivec, Plešivec I., Plešivec II., Plešivec III., Plešivec IV., Velká pleš

3.2.3. Mytební činnost – Nové mýto, Spálený, Spálený vrch, Stará mýť, V prantech, Žalý

3.4. Vinice – Na vinici, Vinice, Vinná

4.1.1. Volně žijící savci – Jezevčí skála, Jezevčiny, Jezevky, Lišák, Vlčí důl, Vlčina

4.1.2. Domácí savci – Beraník, Kobyla, Koza, Kozí vrch, Na Kobyle, Na Kozlí hoře

4.2. Ptáci – Pěňčina, Sokolí, Vrána, Vraní skála, Výrov?, Výrovka?

5.1. Majetek královský, církevní, šlechtický, městský a obecní – Kněží hora, Městská hora, Obecná skála, Obecní vrch

5.2.1. Jména obecná a národní – Kramářka, Matčina hora, Španělka?, Tkalce?

5.2.2. Rodná jména – *Amálie, Janův vrch, Radeč, Veliz?*

5.2.3. Příjímí / Příjmení – *Baba?, Babí hora?, Babí skála?, Babka?, Babská skála?, Bacín, Bašovka, Boubová, Buzová, Haknová, Housina, Chruč, Jehlovka?, Ježkův vrch, Karabinský vrch?, Knihov, Kohoutov, Kokšův vršek, Kosov, Koukolova hora, Kožová hora, Křížovská hora, Lejškov, Mackova hora, Pelechovka, Pískačka, Pozdětina, Radlice?, Ratinka?, Šnárova hora, Španělka?, Těchovín, Tesařka, Tuchonín, Veselov, Voškov, Vošková, Vrchová I.?, Vrchová II.?, Výrov?, Výrovka?*

6.1. Těžba a zpracování nerostů – *Lom, Na hlinkách, Vápenný vrch*

6.2. Hornictví a hutnictví – *Krušná hora, Kutíř, Na Roudě, Roudný, Rumpál*

6.3. Zpracování rostlin nebo jejich produktů – *Bráh, Pečiště, Políčko*

6.4. Lesnictví, lov, čížba, pastevectví, pohodný – *Čihadlo I., Čihadlo II., Čihátko I., Čihátko II., Čihátko III., Malé Čihátko, Měňanský průhon, Na Čihadle I., Na Čihadle II., Na solích, Oborka, Ovčácký vrch, Průhonek, Pytlácký vrch, Velké Čihátko*

7.1. Vojenství – *Doutnáč, Hrádek, Hradiště I., Hradiště II., Karabinský vrch?, Louštín, Malý Louštín, Stráž, Strážiště I., Strážiště II., Šance*

7.2. Soudnictví – *Kolo?, Pravda, Šibenec I., Šibenec II., Šibeniční kopec, Šiberna, V Hrozném?*

8.1.1.2. Existující sídliště – přídavné jméno – *Hudlická skála, Hudlický vrch, Měňanský průhon, Modřovská, Mýtský vrch, Plzeňský vrch, Pozdeňský vrch, Rymářský vrch, Sadecký vrch, Sirská hora I., Sirská hora II., Tobolský vrch, Třenická hora, Týčský vrch, Žilinský vrch I., Žilinský vrch II.*

8.1.2. Sídliště zaniklá – *Bechlov, Bukov, Na Chýnově, Údersko?, Újezdce*

8.2.1. Církevní stavby – *Krchůvek, U hřbitova, Zadní Hrobce*

8.2.2. Světské stavby – *Na Budkách, Kamenný stánek?, Zámecký vrch, Zakopané?*

8.3. Hranice – *Na hranicích*

9.1. Mytologie – *Čertova skála I., Čertova skála II., Zlatý kůň*

9.4. Místní události – *Bludný, Požáry, Ratinka?, V Hrozném?, Vydřiduch*

10.2. Německá jména – *Herinky, Na Herinkách*

10.3. Jména nejasná – *Damil, Dojka, Malý Vlastec, Mečná, Pině, Sklada, Sulava, Světovina, Šamor, Tkalce, Údersko?, Vlastec*

Při následujícím zhodnocení sémantické a motivační analýzy vymezené oblasti nezahrnujeme do součtů obsazenosti jednotlivých významových kategorií nejasné názvy uváděné s otazníkem, aby jejich několikačetný výskyt nezkresloval výsledky. Je na první pohled patrné, že skupinou s největším počtem příkladů v EM je kategorie 2.1. – terénní formy. Jde vlastně o souhrn všech oronymických apelativ, která se ve slovníku horských jmen objevila. 123 výskytů představuje více než třetinové zastoupení v celé oblasti. Některá oronyma z této kategorie vystupují samostatně – jako přímé názvy jednočlenné, a to jak nederivované (např. *Homole, Opyš*), tak derivované (např. *Brdce, Skalka*). Většinou jsou však součástí víceslovného spojení, kde plní roli určované složky. Tím je potvrzen známý fakt, že pomístní jména často mají podobu dvouslovného názvu, kde je jeden prvek obecný a druhý jej specifikuje (např. *Bílý potok, Biskupská cesta* atd.). Druhou nejpočetnější skupinu tvoří oronyma motivovaná příjímím/příjmením (30 výskytů). Přestože hory, kopce a skály nebyly stejně lukrativním pozemkem jako třeba pole či louky, vyjadřují se často v jejich názvu nějaké vztahy ke konkrétním osobám, a to nejčastěji právě majetnické. Svahy hor možná někteří hospodáři využívali jako

pastviny pro svá stáda, na některých snad bylo možné i pěstování rostlin. U většiny horských jmen už dnes nedokážeme přesně doložit, jaká byla původní motivace pro označení vrchu osobním jménem, výjimku tvoří pouze takové případy, kdy do písemných pramenů pronikly zprávy o stavbách na vrcholech, jako tomu bylo např. u *Koukolovy hory*, na které stávala tvrz Viléma Koukoly (viz zde str. 76). Třetí významovou kategorií s nejhojnějším zastoupením v EM jsou oronyma motivovaná velikostí (24 příkladů). Označování vrchů podle tohoto parametru je obecně jedním z nejužívanějších motivačních prvků. Kromě vyjádření o relativní výšce horského objektu (*Vysoká stráň*, *Malý vrch*) se tímto způsobem velice často odlišují sousední vrchy (např. *Nízký tok* vs. *Vysoký tok*, *Malé Čihátko* vs. *Velké Čihátko*).

Dalšími významovými skupinami s výraznějším zastoupením jsou např. kategorie 1.4.1. – metaforické vyjádření tvaru (18 příkladů), 8.1.1.2. – jméno podle existujícího sídliště, vyjádřené adjektivem (celkem 16x), 6.4. – lesnictví, čižba, pastevectví apod. (15x) nebo motivace listnatými stromy (14x) či naopak místy bez porostu (13 oronym).

Nyní věnujeme pozornost všem deseti hlavním významovým skupinám, které jsou uvedeny v třidiči (viz str. 35), a porovnáme jejich podíl na motivaci oronymického slovníku Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny.

Skupina Obecné vztahy a vlastnosti je druhou nejpočetněji zastoupenou kategorií v EM. Celkem jsme nashromáždili 73 dokladů, které jsou motivovány polohou, velikostí, barvou či tvarem horského objektu. V této kategorii jsou příkladem zastoupeny všechny podskupiny, tzn. že se v dané oblasti vyskytují také vrchy pojmenované podle povahy (hodnocení pojmenovatele) a s konkrétním číselným určením. Již jsme zmiňovali výše, že pojmenování podle velikosti patří k častým motivačním faktorům, podobně je tomu však i s polohou, barvou či tvarem, vyjádřeným jak přímo, tak metaforicky. Všechny tyto motivace jsou důkazem potřeby člověka pojmenovávat objekty okolo sebe podle specifického znaku, a to co nejjednodušším způsobem – prostřednictvím běžné slovní zásoby a odkazem na prostředky a nástroje všední lidské činnosti (*Džbán*, *Hák*, *Koš*).

Díky početné skupině OA je kategorie Země nejvíce zastoupenou skupinou v oronymickém slovníku sledované oblasti, a to s celkem 150 příklady. Kromě terénních forem sem patří také veškeré motivace týkající se půdy – nejvíce

zastoupeny jsou kategorie složení půdy a způsob získávání půdy. Opět to úzce souvisí s životem člověka – podle kvality a druhu půdy lidé osidlovali území, na půdě často záviselo jejich živobytí, a to se také odráží v pomístních jménech. Jak vyplývá z uvedených příkladů, byla půda ve vymezené oblasti kamenitá a bylo potřeba ji kultivovat, což dokládají např. oronyma *Kluk* či *Kopaniny*. Ze skupiny Země nejsou doloženy žádné příklady motivované kvalitou půdy, neobdělávanou půdou a stojatými vodami.

Velice častým motivačním faktorem při pojmenování kopců a vrchů je Rostlinstvo. V naší oblasti představuje celkově třetí nejobsazenější kategorii (49 oronym), a to především díky motivaci listnatými stromy, mytební činností a místy bez porostu. Takto motivovaná horská jména mohou dokládat skutečnosti, které dnes již neplatí – *Holý vrch* mohl zarůst, vzrostlé duby být pokáceny (*U tří dubů*), na *Spáleném vrchu* dnes po vypalování již nejsou žádné stopy. Díky oronymům *Vinice*, *Na vinici* a *Vinná* se dozvídáme, že v této – dnes převážně chmelařské – oblasti se pěstovala i vinná réva.

Překvapivě málo je zastoupena skupina Zvířectvo, a to pouze 18 doklady, rozloženými mezi volně žijící a domácí savce a ptáky. Pro plazy a hmyz nemáme v této oblasti žádné příklady.

Poměry majetkové a právní našly v EM poměrně značné motivační uplatnění (40 oronym), a to především díky výše zmiňované skupině oronym odvozených z OJ, a to jak rodných, tak příjmení či příjmí. Z formy OJ, kterým bylo oronymum motivováno, není možné přesně zjistit, zda se jednalo ještě o příjmí (užívané do doby vlády Josefa II.), nebo již šlo o příjmení. Proto tato OJ od sebe neodlišujeme, protože se domníváme, že pro účely této práce to není nezbytně nutné. Pro jména čestná a přezdívková se v oronymickém materiálu nepodařilo nalézt žádné doklady. Kompletně zastoupena je kategorie Lidská práce se 26 příklady. Kromě již zmiňované skupiny motivované čižbou, lesnictvím a pastevectvím se také výrazněji uplatnila motivace těžbou nerostů a hornickým řemeslem, které bylo v oblasti jedním z hlavních zdrojů obživy.

Také vojenství a soudnictví v kategorii Lidé je zastoupeno několika příklady, deset z nich se týká obrany a strážení vymezeného území (oronyma *Hrádek*, *Stráž* apod.),

zbylých šest pak souvisí s výkonem soudní moci, a to nejvíce s popravováním na šibenici.

Kategorie Lidská díla je výrazněji zastoupena díky názvům existujících sídlišť, z nichž se přídatným jménem odvozoval název vrchu (přímé přejetí MJ není v EM doloženo). V oronymickém slovníku byly nalezeny také čtyři doklady o zaniklých obcích. Celkem do této kategorie patří 26 oronym.

Pouhých šest dokladů má v EM Duchovní život – historie. Jde o tři doklady související s mytologií a tři doklady místních událostí. Žádné doklady vztahující se k náboženství nebo k historickým událostem se ve sledované oblasti neobjevily.

Poslední skupina – Ostatní jména je zastoupena 14 oronymy, z nichž je však 12 nejasných. Některá z nich jsou s otazníky zařazena do předchozích významových skupin.

7. Závěr

Hlavním úkolem této diplomové práce bylo shromáždění a představení kompletního oronymického materiálu z oblasti Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny s co největším možným počtem historických dokladů. Ve vymezené oblasti se podařilo nalézt celkem 327 pojmenovaných horských objektů, ke kterým bylo dohledáno celkem 634 historických dokladů, minimálně jeden takový doklad je uveden u 282 oronym.

Následovala lingvistická analýza, a to slovtvorný rozbor jednotlivých oronym a jejich sémantická a motivační analýza. Z vlastního oronymického slovníku byla do samostatné kapitoly vyčleněna skupina tzv. oronymických apelativ, která jsou obecným označením horského objektu a pojmenovávají vrch buď samostatně, nebo ve spojení s určující složkou (nejčastěji adjektivem).

Ze slovtvorné analýzy všech oronym vyplynulo, že nejpočetnější skupinou jsou přímé názvy jednočlenné derivované, následované přímými názvy víceslovnými determinativními se shodou. Menší výskyt jsme zaznamenali u přímých názvů jednočlenných nederivovaných a nepřímých názvů předložkových. Nejproduktivnějším sufixem, který se v oronymickém slovníku Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny vyskytuje, je přípona *-ka*, a to hned s pěti funkcemi, z nich nejvýraznější uplatnění má funkce deminutivní a univerbizační. Podobně výraznou roli měl i sufix *-ek* s deminutivní platností. Další významnou funkcí, která se při utváření oronymie této oblasti uplatňovala, je funkce přivlastňovací, signalizovaná příponami *-ov*, *-ová* a *-ka*. Opominout bychom neměli ani vyjádření apelativních názvů místa sufixy *-ina*, *-iště* a *-ice*.

Mezi přímými názvy víceslovnými determinativními se shodou je takřka stejný podíl adjektiv vlastnostních a vztahových. U vlastnostních převládají neodvozená adjektiva, mezi vztahovými jsou spíše přídavná jména derivovaná, a to častěji z apelativ než z proprií.

Z hlediska sémantické a motivační analýzy oronymický slovník vymezené oblasti poukázal na množství nejrůznějších významových obsahů, a tak bylo možné obsadit skoro všechny kategorie významového třídění. Nejpočetnější skupiny tvořila oronymická apelativa, oronyma motivovaná příjmím či příjmením a vrchy pojmenované podle velikosti. Významnou roli hrála při pojmenování horských

objektů také metafora – lidé označovali hory, kopce a skály podle nástrojů a výrobků, které dobře znali a často je používali (*Košík, Lavička, Střevíc*). To dokládá úzký vztah člověka k prostředí, ve kterém žije a ve kterém se potřebuje co nejlépe orientovat.

Oronymický slovník Džbánu, Křivoklátské vrchoviny a Hořovické pahorkatiny mi umožnil důkladně proniknout do toponomastické problematiky, prostudovat nesčetné množství kartografických, písemných i internetových pramenů a uvědomit si, jaké cenné informace se dají vyčíst z názvů vrchů, hor, kopců, skal a strání.

8. Seznam zkratek

apod. – a podobně
atd. – a tak dále
AV – Akademie věd
avar. – avarský
B./b. – Berg
Ber – Beroun
býv. – bývalý
CEO – centrální evidence obyvatel
č. – číslo
ČKr – Český Krumlov
ČR – Česká republika
čs. – český
ČSAV – Československá akademie věd
EM – excerpovaný materiál
ETP – excerpce z tištěných pramenů
FF – Filozofická fakulta
gen. – genitiv
Gr. – Grosse
ha – hektar
Hřo – Hořovice
CHKO – chráněná krajinná oblast
ide. – indoevropský
j. – jižně
jjv. – jihojihovýchodně
jjz. – jihojihozápadně
jv. – jihovýchodně
jz. – jihozápadně
kap. – kapitola
Kl. – Kleine
km – kilometr
Kři – Křivoklát
kupř. – kupříkladu
lid. – lidový
m – metr
MJ – místní jméno
n. – někdy
n.l. – našeho letopočtu
např. – například
ně. – novočeský
NS – Nové Strašecí
OA – oronymické apelativum
od. – oder
OJ – osobní jméno
p. – pád
Pac – Pacov
PJ – pomístní jméno

př.Kr. – před Kristem
př.n.l. – před naším letopočtem
psl. – praslovanský
r. – rok
Rak – Rakovník
rel. – reliéfní
s. – severně
SK – stabilní katastr
slovan. – slovanské
SIPJ – Slovník pomístních jmen v Čechách
SPJ – soupis pomístních jmen
Ss. – Sedláček – *Snůška starých jmen* (1920)
ssv. – severoseverovýchodně
ssz. – severoseverozápadně
stč. – staročeský
stol. – století
str. – strana
stsl. - staroslověnský
sv. – severovýchodně
sz. – severozápadně
tj. – to je
tzn. – to znamená
tzv. – takzvaný
ÚJČ – Ústav pro jazyk český
UK – Univerzita Karlova
Unh – Unhošť
v. – východně
voj. map. – vojenské mapování
v.v.i. – veřejná výzkumná instituce
vyd. – vydání
W. – Wald
z. – západně
zal. – založený
Zbi – Zbiroh
Zbr – Zbraslav

9. Seznam pramenů a literatury

Mapy:

Turistické mapy:

Brdy a Rokycansko. Soubor turistických map 1:50 000. 3. vyd. Praha: Trasa, 2005.

Český kras – Karlštejsko, Beroun. Cykloturistická a turistická mapa 1:25 000. 1. vyd. Česká Lípa: Geodézie On Line, 2004.

Hřebeny a Slapská přehrada. Soubor turistických map 1:50 000. 5.vyd. Praha: Trasa, 2007.

Křivoklátsko a Rakovnicko. Soubor turistických map 1:50 000. 3. vyd. Praha: Trasa, 2006.

Křivoklátsko. Cykloturistická a turistická mapa 1:25 000. 1. vyd. Česká Lípa: Geodézie On Line, 2005.

Křivoklátsko-Karlštejsko. 1:75 000. 2. vyd. Praha: Žaket, 2005.

Lounsko a Džbán. Soubor turistických map 1:50 000. 2. vyd. Praha: Trasa, 2003.

Okolí Prahy-západ. Soubor turistických map 1:50 000. 3. vyd. Praha: Trasa, 2004.

Vojenské mapy a mapy SK:

<http://oldmaps.geolab.cz/>

<http://historickemapy.cuzk.cz/>

Písemné prameny:

Beneš, J. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962. 355 str.

Beneš, J. *O českých příjmeních. Rejstříky*. Zvláštní příloha Zpravodaje Místopisné komise ČSAV. Sestav. V. Doležalová, 1971. 303 str.

Cuřín, F. *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1967. 190 str.

Czudek, T. *Geomorfologické členění ČSR*. 1. vyd. Brno. Geografický ústav ČSAV, 1972. 140 str.

David, J. *K lokalizaci několika zaniklých osad na česko-moravském pomezí*, Acta onomastica 41-42, 2001, str. 43-49.

David, J. *Několik poznámek k toponymům odvozeným z apelativ kobyla a kůň na území Čech*, Acta onomastica 41-42, 2001, str. 34-42.

Demek, J. a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. 1. vyd. Praha. Academia, 1987. 584 str.

Erhart, A., Večerka, R. *Úvod do etymologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 306 str.

Harvalík, M. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 168 str.

Holub, J. – Lyrer, S. *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 538 str.

Honl, I. *Dobříšské železářství v zrcadle topografických názvů*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 11, 1970, str. 340-347.

Honl, I. *Toponomastická svědectví někdejší hrdelní justice*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 5, 1964, str. 139-144.

Hořovicko – brána brdských lesů. 1. vyd. Praha: Spolek rodáků i přátel Hořovic a okolí, 1941. 80 str.

Chadt, J. E. *Dějiny lesů*. 1. vyd. Písek: vlastním nákladem, 1895. 238 str.

Jungmann, J. *Slovník česko-německý*. Díl I. A-J. 1. vyd. Praha: Knížecí arcibiskupská knihtiskárna, 1835. 852 str.

Jungmann, J. *Slovník česko-německý*. Díl II. K-O. 2. vyd. Praha: Academia, 1990. 1040 str.

Jungmann, J. *Slovník česko-německý*. Díl III. P-R. 2. vyd. Praha: Academia, 1990. 976 str.

Jungmann, J. *Slovník česko-německý*. Díl IV. S-U. 2. vyd. Praha: Academia, 1990. 846 str.

Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 684 str.

Kočka, V. *Dějiny Rakovnícka*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek král. města Rakovníka a politického okresu rakovnického, 1936. 724 str.

- Kotík, A. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: vlastním nákladem, 1894. 288 str.
- Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl první. A-M. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Josefa Koláře, 1878. 1097 str.
- Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl druhý. N-P. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Františka Šimáčka, 1880. 1272 str.
- Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl třetí. Q-Š. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Františka Šimáčka, 1882. 992 str.
- Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl čtvrtý. T-Y. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Františka Šimáčka, 1884. 1255 str.
- Kott, F. Š. *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*. Díl pátý. Z-Č. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna Františka Šimáčka, 1887. 1233 str.
- Kubišta, A. *Z Prahy do Plzně*. I. část – Praha–Hořovice. 1. vyd. Praha: Pavel Körber, 1912. 105 str.
- Lutterer, I. – Kropáček, L. – Huňáček, V. *Původ zeměpisných jmen*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1976. 302 str.
- Lutterer, I. – Šrámek, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004. 318 str.
- Mackovičová, M. *Oronymie Brdské vrchoviny*. Diplomová práce (rukopis). Praha: FF UK, 2002. 115 str.
- Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1968. 868 str.
- Majtán, M. *Štruktúrne typy slovenských chotárnych názvov*. In IV. Slovenská onomastická konferenci. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1973, str. 146-160.
- Malenínská, J. *K metaforickým prenosům v toponymii*, Acta onomastica 38, 1997, str. 28-31.
- Matějek, F. *Pomístní jména a hospodářsko-společenský vývoj venkova*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 7, 1966, str. 172-176.
- Matúšová, J. *Vztah toponym ze sbírky pomístních jmen v Čechách k řemeslné výrobě*, Acta onomastica 41-42, 2001, str. 110-120.
- Moldanová, D. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983. 290 str.

Olivová-Nezbedová, L. *Lidská spravedlnost zachycená pomístními jmény v Čechách*. In eds. Olivová-Nezbedová, L. – Šrámek, R. – Harvalík, M. *Onomastické práce 4*. Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám univ. prof. PhDr. Ivana Lutterera, CSc. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, str. 379-382.

Olivová-Nezbedová, L. – Knappová, M. – Malenínská, J. – Matúšová, J. *Pomístní jména v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. 520 str.

Palivec, V. a kol. *Křivoklátsko*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 180 str.

Palivec, V. *Křivoklátské pověsti*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1971. 126 str.

Pátek, F. *Křivoklátsko ve vzpomínkách a krásné literatuře*. 1. vyd. Rakovník: Musejní spolek, 1927. 30 str.

Pleskalová, J. *Nejstarší česká pomístní jména*. In eds. Olivová-Nezbedová, L. – Šrámek, R. – Harvalík, M. *Onomastické práce 4*. Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám univ. prof. PhDr. Ivana Lutterera, CSc. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, str. 408-411.

Pleskalová, J. *Tvoření nejstarších českých osobních jmen*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 158 str.

Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. I. A-H. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1947. 726 str.

Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. II. Ch-L. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1949. 706 str.

Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. III. M-Ř. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1951. 630 str.

Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*. IV. S-Ž. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1957. 867 str.

Příruční mluvnice češtiny. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 799 str.

Příruční slovník jazyka českého. 1. díl. A-J. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1935-1937. 1252 str.

Příruční slovník jazyka českého. 2. díl K-M. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937-1938. 1027 str.

Příruční slovník jazyka českého. 3. díl. N-O. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938-1940. 1272 str.

Příruční slovník jazyka českého. 4. díl. Část 1. P-Průsvitně. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1941-1943. 1336 str.

Příruční slovník jazyka českého. 4. díl. Část 2. Průsvitněti-Ř. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1944-1948. 1171 str.

Příruční slovník jazyka českého. 5. díl. S-Š. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1948-1951. 1213 str.

Roubík, F. *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 161 str.

Sedláček, A. *Místopisný slovník historický království českého*. 2. vyd. Praha: Argo, 1998. 1044 str.

Sedláček, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd a umění, 1920. 254 str.

Skutil, J. *Na okraj onomastiky a archeologie*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 5, 1964, str.145-148.

Slovník pomístních jmen v Čechách. I. (A). 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 112 str.

Slovník pomístních jmen v Čechách. II. (B-Bau). 1. vyd. Praha: Academia, 2006. 165 str.

Slovník pomístních jmen v Čechách. III. (Bav-Bíd). 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 183 str.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. 647 str.

Špal, J. *Místní jména loupežnická*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 10, 1969, str. 755-757.

Svoboda, J. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. 320 str.

Svoboda, J., Šmilauer, V. *Místní jména v Čechách*. V. Dodatky k dílu A. Profouse. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1960. 673 str.

Šindelářová, J. *Pomístní jména na Lounsku na základě vztahově modelové analýzy*, Acta onomastica 44, 2003, str.170-193.

Šmilauer, V. *Úvod do toponomastiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1966. 233 str.

Šmilauer, V. *Třídění pomístních jmen*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 12, 1972, str. 171-204.

Štěpán, P. *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2004. 158 str.

Štěpán, P. *Suffix -ný v pomístních jménech v Čechách*, Acta onomastica 44, 2003, str.131-155.

Zíková, M. *Křivoklátsko*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2005. 130 str.

Internet:

<http://cs.wikipedia.org/wiki>

<http://geoportal.cenia.cz>

<http://historickemapy.cuzk.cz/>

<http://oldmaps.geolab.cz/>

<http://www.krivoklatsko.ochranaprirody.cz>

<http://www.mikroregion.net/rakovnicko/cz/rakovnicko/>

<http://www.mvcr.cz>

www.brdy.info

www.hrady.cz

Další prameny:

Abecední generální katalog pomístních jmen z území Čech. Archiv oddělení onomastiky ÚJČ.

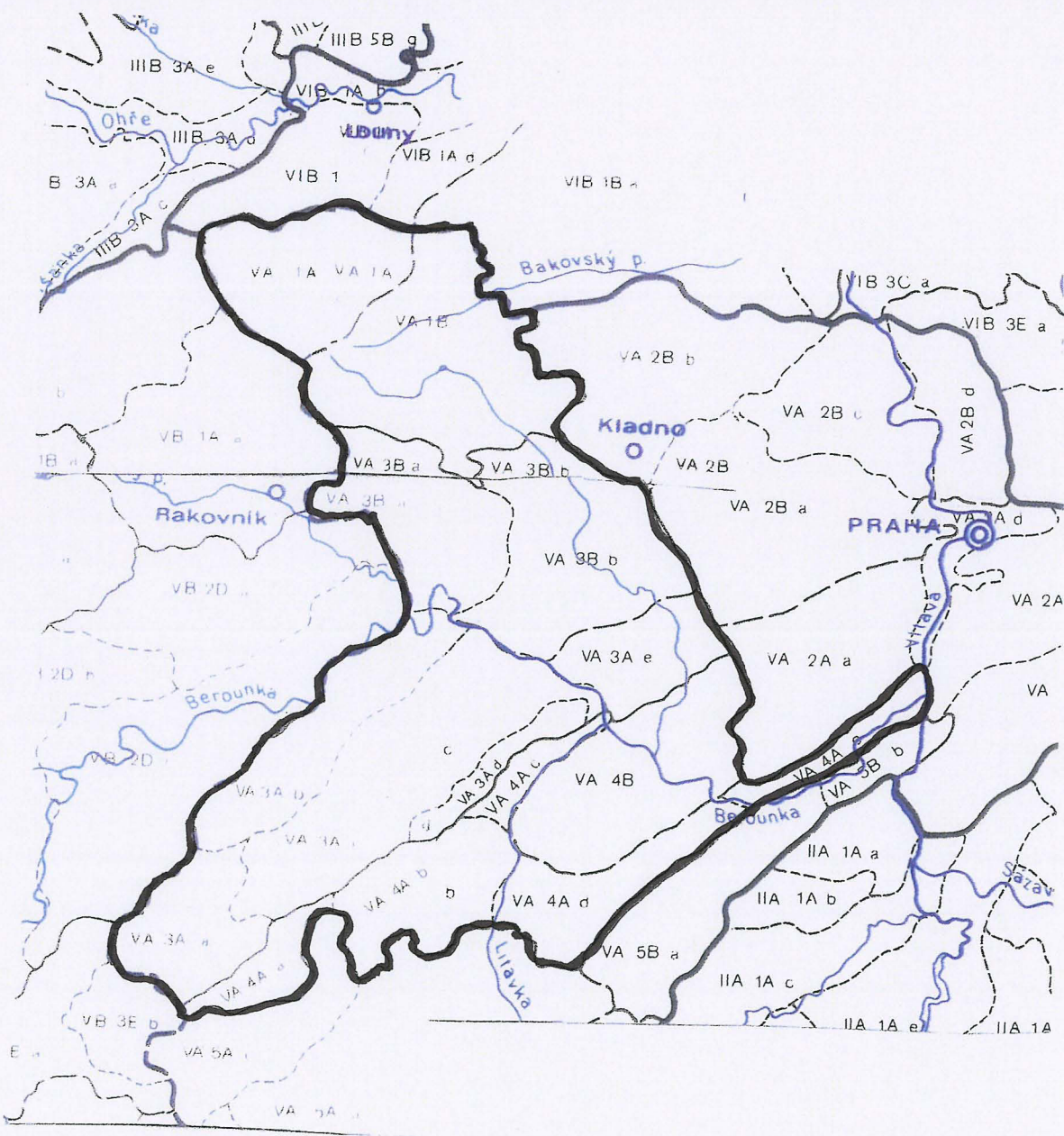
Pomístní jména získaná excerpcí z tereziánského katastru v letech 1960-1970. Archiv oddělení onomastiky ÚJČ.

Pomístní jména získaná excerpcí z tištěných pramenů a literatury v letech 1960-1970. Archiv oddělení onomastiky ÚJČ.

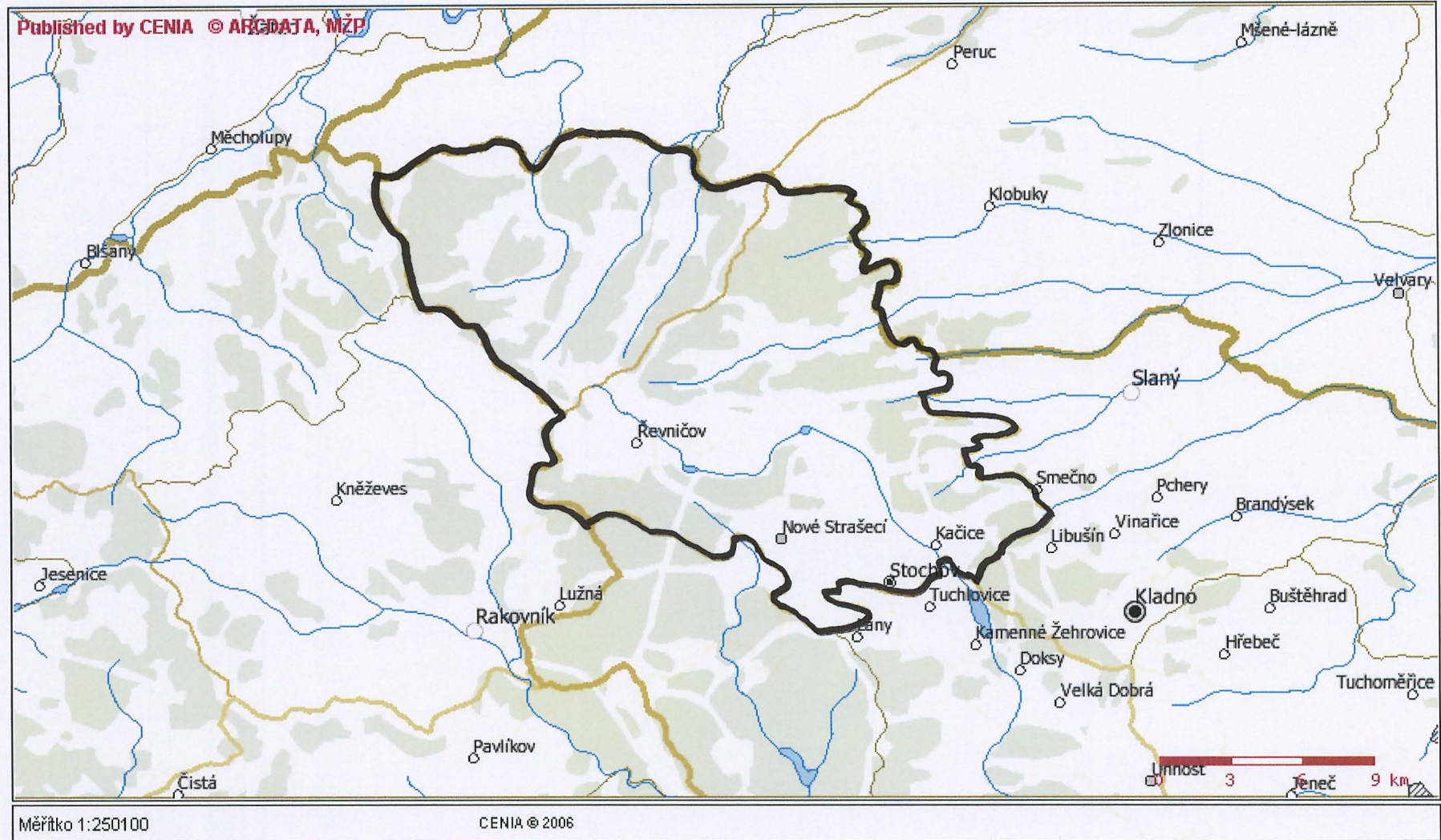
Soupisy pomístních jmen z území Čech zpracované v letech 1963-1980. Archiv oddělení onomastiky ÚJČ.

Přílohy:

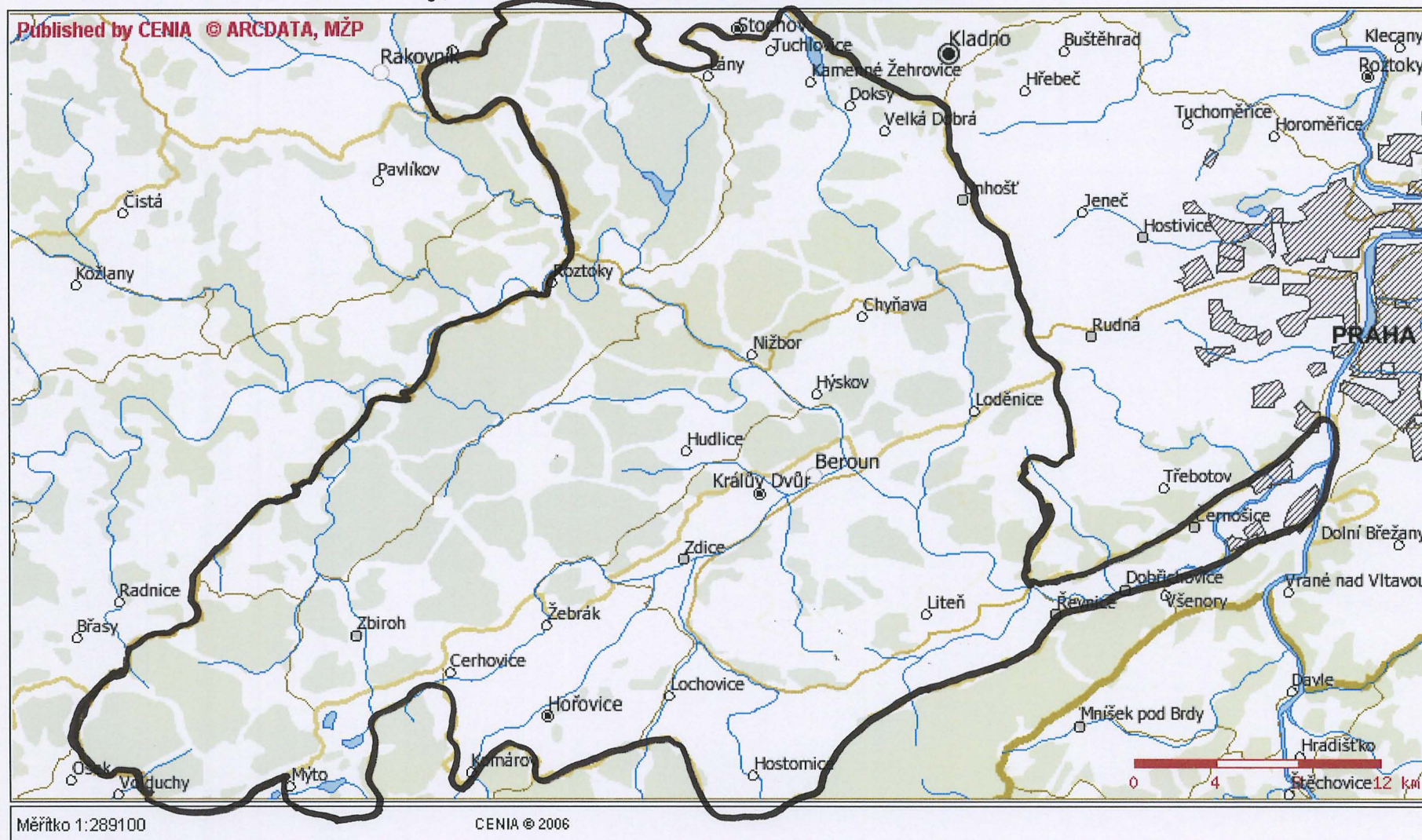
1)

2) Džbán

3) Křivoklátská vrchovina a Hořovická pahorkatina

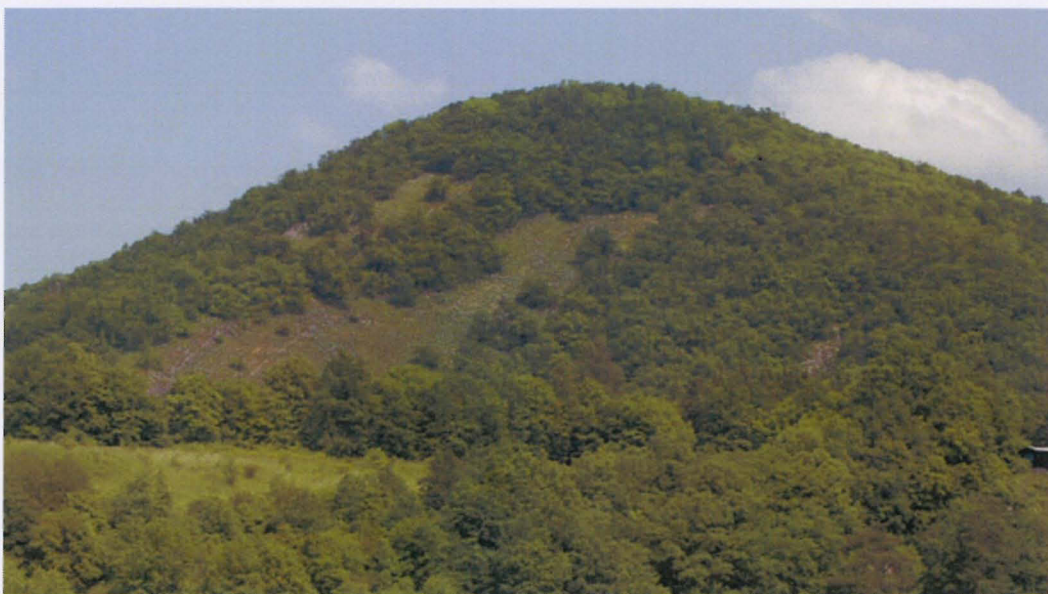

4) Výhled na vrch Brdatka nad Berounkou

5) Čertova skála II. u Zbirohu

6) Vrch Dounáč

7) Vrch Hák

8) Vrch Homolka

9) Vrchol Hradiště I. u Nižboru

10) Vrch Kobyla

11) Pohoří Radeč s vrcholy Radeč (zcela vlevo) a Brno (vpravo s telekomunikační věží)

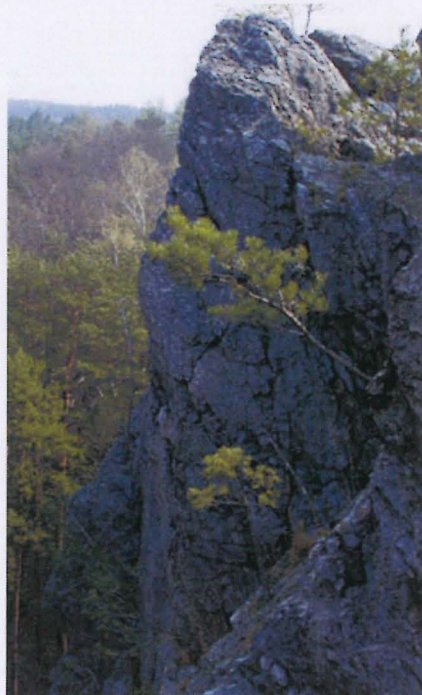
12) Na vrcholu Sulavy

13) Památný vrch Veliz (na úpatí obec Kublov)

14) Velká Pleš

15) Vraní skála